

**T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK İLE
SİBER DEDİKODU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

ASLI ARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Fuad BAKİOĞLU

HAZİRAN - 2024

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK
İLE SİBER DEDİKODU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aslı ARI

Enstitü Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

**“Bu tez 06/06/2024 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri
bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Fuad BAKİOĞLU	Başarılı
Doç. Dr. Hülya ERCAN	Başarılı
Doç. Dr. Zöhre KAYA	Başarılı

ETİK BEYAN METNİ

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

ASLI ARI

06.06.2024

ÖNSÖZ

Bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ile siber dedikodu davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Yüksek lisans eğitimim süresince desteğinin hiçbir zaman esirgemeyen, bilgi birikimiyle yoluma ışık tutan, kendisi ile çalışma şansını elde ettiğim için büyük mutluluk duyduğum değerli hocam Doç. Dr. Fuad BAKİOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde yer alarak katkıda bulunan Doç. Dr. Hülya ERCAN ve Doç. Dr. Zöhre KAYA hocalarıma teşekkür ederim. Bu sürece katkılarıyla yeni ufuklar açan değerli hocalarım Doç. Dr. Abdullah SELVİTOPU ve Dr. Öğr. Üyesi Nezir EKİNCİ'ye teşekkür ederim. Araştırmaya gönüllü katılarak verileri toplamama yardımcı olan Karaman ili merkez ilçede bulunan ortaöğretim öğrencilerine teşekkür ederim.

Varlıkları ile bana güç veren, süreç boyunca beni koşulsuz destekleyen değerli aileme; her zaman yanımda olan, çalışmalarım süresince beni daima cesaretlendiren ve destekleyen sevgili eşim Murat ARI' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Aslı ARI
Haziran, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	6
1.3. Alt Problemler	7
1.4. Araştırmanın Amacı.....	7
1.5. Araştırmanın Önemi	7
1.6. Varsayımlar	9
1.7. Sınırlılıklar	9
1.8. Tanımlar	10
2. BÖLÜM: KURAMSAL TEMEL	11
2.1. Zorbalık.....	11
2.1.1. Zorbalığın Tanımı	11
2.2. Siber Zorbalık.....	12
2.2.1. Siber Zorbalık Tanımı	12
2.2.2. Siber Zorbalık Türleri.....	16
2.2.3. Siber Zorbalığın Özellikleri ve Geleneksel Zorbalıktan Farkı	18
2.2.4. Siber Zorbalığın Nedenleri	20
2.2.5. Siber Zorbalığı Etkileyen Değişkenler	22
2.3. Siber Mağduriyet	27
2.3.1. Siber Mağduriyet Tanımı.....	27
2.3.2. Siber Mağduriyet Nedenleri	28
2.4. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi.....	29
2.4.1. Siber Zorbalığın Mağdur Üzerindeki Etkileri.....	29
2.4.2. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yaygınlık Düzeyi	30
2.5. Siber Tanık	32

2.5.1. Siber Tanık Tanımı.....	32
2.6. Siber Dedikodu.....	34
2.6.1. Siber Dedikodu Tanımı	34
2.6.2. Siber Dedikodu ve Ergenlik.....	36
2.6.3. Siber Dedikodu ve Cinsiyet	37
2.7. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Dedikodu ile İlgili Yapılan Çalışmalar	38
2.7.1. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Dedikodu ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	38
2.7.2. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Dedikodu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	43
3. BÖLÜM: YÖNTEM	46
3.1. Araştırmanın Modeli.....	46
3.2. Araştırma Grubu	46
3.2.1. Araştırma Grubu 1.....	46
3.2.2. Araştırma Grubu 2.....	47
3.3. Veri Toplama Araçları	49
3.3.1. Siber Zorbalık Ölçeği	49
3.3.2. Siber Dedikodu Ölçeği	50
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu	50
3.4. Verilerin Hazırlanması ve Toplanması	50
3.5. Verilerin Analizi.....	51
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	52
4.1. Siber Dedikodu Ölçeği geçerli ve güvenilir midir?.....	52
4.2. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?.....	54
4.3. Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?.....	57
4.4. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	58
4.5. Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süreleri siber zorbalık düzeylerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?	60
5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	61
5.1. Sonuç ve Tartışma	62
5.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	62

5.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma	63
5.1.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma	65
5.1.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma	67
5.1.5. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma	70
5.2. Öneriler	75
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	75
5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	76
KAYNAKÇA.....	77
EK.....	100
ÖZGEÇMİŞ	107

KISALTMALAR

akt.	: Aktaran
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
N	: Evren Sayısı
n	: Örneklem Sayısı
p	: Anlamlılık
r	: Korelasyon Katsayısı
Ss	: Standart Sapma
vd.	: Ve diğerleri
x²	: Ki-kare
β	: Standardize edilmiş regresyon katsayısı

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Birinci Araştırma Grubuna Ait Demografik Bilgiler.....	48
Tablo 3.2. İkinci Araştırma Grubuna Ait Demografik Bilgiler.....	49
Tablo 4.1. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	54
Tablo 4.2. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki Fark	55
Tablo 4.3. Katılımcıların Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki Fark	56
Tablo 4.4. Katılımcıların Sık Kullandıkları Sosyal Medya Uygulamasına Göre Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki Fark.....	57
Tablo 4.5. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki Fark.....	58
Tablo 4.6. Katılımcıların Sınıf Düzeyine Göre Siber Dedikodu Düzeyleri arasındaki Fark.....	58
Tablo 4.7. Katılımcıların Sık Kullanılan Sosyal Medya Uygulamasına Göre Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki Fark.....	59
Tablo 4.8. Değişkenler Arasındaki İlişkilere Ait Bilgiler.....	60
Tablo 4.9. Siber Zorbalık Rolünün Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	61
Tablo 4.10. Siber Mağduriyet Rolünün Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 4.11. Siber Tanık Olma Rolünün Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	62

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Özdeğere ait Çizgi Grafiği	53

ÖZET	
Başlık: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ile Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	
Yazar: Aslı ARI	
Danışman: Doç. Dr. Fuad BAKİOĞLU	
Kabul Tarihi: 06.06.2024	Sayfa Sayısı: vii+108
Bu araştırmanın amacı ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ile siber dedikodu düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Ayrıca bu araştırma kapsamında Siber Dedikodu Ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada iki ayrı araştırma grubu kullanılmıştır. İlk araştırma grubu ile Siber Dedikodu Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış, ikinci araştırma grubu ile de ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ile siber dedikodu düzeyleri arasında ilişki incelenmiştir. Birinci araştırma grubunda 351, ikinci araştırma grubunda 767 ortaöğretim öğrencisi yer almıştır. Araştırmada Siber Dedikodu Ölçeği, Siber Zorbalık Ölçeği ve Kişisel Bilgi formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bulgulara göre dokuz maddeden oluşan Siber Dedikodu Ölçeğinin Türkçe formunun toplam varyansın yaklaşık %61'ini açıkladığı, madde faktör yük değerlerinin .62 ile .84 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .92, test-tekrar test katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iyi düzeyde uyum iyiliği değerleri verdiği görülmüştür. Katılımcıların siber zorbalık düzeyleri cinsiyete göre siber zorba rolü için erkeklerin lehine farklılaşırken siber mağduriyet ve siber tanık olma rolü için farklılaşmamıştır. Siber zorbalık düzeyi sınıf düzeyine göre farklılaşmamıştır. Siber zorbalık düzeyi sık kullanılan sosyal medya uygulamasına göre siber tanık olma rolü için puan ortalamaları X kullananların WhatsApp kullananlarından yüksek bulunmuştur. Siber dedikodu düzeyi cinsiyete göre erkeklerin lehine farklılaşmıştır. Siber dedikodu düzeyi sınıf düzeyine göre 11. sınıftakilerin puan ortalaması 10. sınıftakilerinden yüksek bulunmuştur. Siber dedikodu düzeyi sık kullanılan sosyal medya uygulamasına göre X kullananların puan ortalamaları Instagram ve Youtube kullananlarından yüksek, Youtube kullananların puan ortalamaları Snapchat ve WhatsApp kullananlarından düşük bulunmuştur. Siber zorbalık ile siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre arasında anlamlı, düşük ve orta düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre siber zorbalık rolünün %26'sını, siber mağduriyet rolünün %20'sini ve siber tanık olma rolünün %22'sini açıklamıştır. Yani siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre siber zorbalığının siber zorba olma, siber mağdur olma ve siber tanık olma rollerini anlamlı düzeyde yordamıştır. Sonuç olarak bu bulgular Siber Dedikodu Ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Dahası ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürelerinin artmasının siber zorbalık rolleri düzeylerinin de artmasına katkı sağlamaktadır. Ortaöğretim düzeyinde alınacak önleyici ve geliştirici psikolojik danışma uygulama ve tedbirleri siber zorbalığının azaltılmasında önemli bir rol oynayabilir.	
Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık, Siber Dedikodu, Ortaöğretim Öğrencileri.	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Examining the Relationships Between Cyberbullying and Cybergossip Levels of Secondary School Students	
Author of Thesis: Aslı ARI	
Supervisor: Assoc. Prof. Fuad BAKİÖĞLU	
Accepted Date:	Number of Pages: vii+108
The aim of this research is to investigate the relationship between cyberbullying and cyber gossip levels of secondary school students. Furthermore, the adaptation of the Cyber Gossip Scale into Turkish was conducted within the research. Two separate research groups were utilized in the study. The validity and reliability study of the Cyber Gossip Scale with the first research group and the relationship between cyberbullying and cyber gossip levels of secondary school students with the second research group were examined. The first research group included 351 and the second research group included 767 secondary school students. Cyber Gossip Scale, Cyber Bullying Scale and Personal Information Form were used as data collection tools in the research. According to the findings, it was seen that the Turkish form of the Cyber Gossip Scale, which consists of nine items, explained approximately 61% of the total variance and the item factor loadings ranged between .62 and .84. Cronbach alpha internal consistency coefficient of the scale was calculated as .92 and test-retest coefficient was calculated as .74. It has been observed that the confirmatory factor analysis of the scale provided goodness of fit. While the levels of cyberbullying among participants differ in favor of males for the cyberbully role, they have not differed for cyber victimization and cyber witnessing roles based on gender. Cyberbullying level did not differ according to grade level. The average scores for the role of being a cyber witness for cyberbullying level according to the frequently used social media application were higher for X users than for WhatsApp users. The level of cyber gossip differs in favor of men according to gender. According to the grade level, the mean score of the 11th graders was higher than that of the 10th graders. The level of cyber gossip varies depending on the frequently used social media application; the average scores of those using X are higher than those using Instagram and YouTube, while the average scores of those using YouTube are lower than those using Snapchat and WhatsApp. There were significant, low, and moderate-level relationships found between cyberbullying, cyber gossip, and the time spent on the internet in a day. Cyber gossip and time spent online in a day explained 26% of the cyberbullying role, 20% of the cyber victimization role and 22% of the cyber witnessing role. In other words, cyber gossip and time spent on the internet in a day significantly predicted the roles of being a cyber bully, being a cyber victim and being a cyber witness. In conclusion, these findings show that the Cyber Gossip Scale is both valid and reliable. Moreover, the increase in secondary school students' cyber gossip and time spent on the internet in a day increases their level of cyberbullying roles. Preventive and developmental counseling practices and measures taken at the secondary education level may play an important role in reducing cyberbullying.	
Keywords: Cyberbullying, Cybergossip, Secondary School Students.	

1. BÖLÜM: GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın önemi, araştırmanın problem cümlesi, araştırmanın alt problemleri, araştırmanın varsayımları, araştırmanın sınırlılıkları ve ana kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Günlük hayatın her noktasında teknolojinin etkileri görülmektedir. Teknolojinin yaşamın her alanına yayılması ve kullanımının her geçen gün daha da yaygınlaşmasıyla birlikte yaşanan çağ “teknoloji çağı” olarak adlandırılmaktadır. 1970’li yıllarda insanların tanımaya başladığı internet zamanla tüketicilerden gelen taleplere karşılık olarak gelişip dönüşerek dünya çapında yaygınlaşmıştır.

21. yy. da teknoloji kullanımının yaygınlaşmasıyla; cep telefonları, elektronik posta, mesajlaşma uygulamaları, oyun ve sohbet odaları gibi internet temelli iletişim araçları yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır (Campbell, 2005). Böylece teknoloji herkes tarafından benimsenmiş ve yaşamın önemli bir parçası haline gelmiştir. Teknolojik gelişmeler her geçen gün daha da hızla ilerlemekte ve yaygınlaşmaktadır. Bu doğrultuda dünyada olduğu gibi Türkiye’de de teknoloji ve internet kullanımı artmaktadır. Araştırmalar sonucu Türkiye’de internet kullanımının %86.5, sosyal medya kullanımının ise %66.8 olduğu tespit edilmiş ve sosyal medya kullanıcılarının %52.9’unun erkek, %47.1’i kadınlardan oluştuğu belirtilmiştir (Data Reportal, 2024). Yine ilgili araştırma sonucuna göre Türkiye nüfusunu büyük çoğunluğu internet ve sosyal ağları her geçen gün daha fazla kullanmaktadır.

Teknoloji ve internetin günlük yaşamın tümüne nüfuz etmesinin her olgu ve olay üzerinde olduğu gibi zorbalık üzerinde de etkileri olmuş ve gerçek yaşamın sanal yansıması olan dijital ortamlarda suç, sapma, saldırganlık ve şiddet gibi davranışlar da farklı biçimlerde yeniden sergilenmiş, böylece zorbalık sanal ortama taşınmıştır. Sanal ortamda gerçekleşen zorbalık ise siber zorbalık olarak tanımlanmıştır (Tokunaga, 2010; Yıldırım ve Yazgan, 2022). Siber zorbalığın anlaşılabilmesi geleneksel zorbalığın anlaşılmasından geçmektedir.

Zorbalık, insanlık tarihi kadar eski, çeşitli yıkıcı etkileri olan önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorbalık, mağdur olarak seçilen bireyin görece güçlü başka bir kişi veya grup tarafından tekrarlı bir biçimde saldırgan tutum sergilemesi olarak ifade edilmektedir (Tamer ve Vatanartıran, 2014). Zorbalık kavramı, ilk olarak “mobbing” terimiyle ilişkilendirilip rahatsız edici tutum ve güç dengesizliğine vurgu yapılmıştır (Olweus, 1993). Sonrasında tanımdaki güç dengesizliği ve rahatsız edici tutum detaylandırılarak güçlü olarak algılanan kişilerin konumlarını koruma amacıyla saldırgan bir tutumla sergiledikleri fiziksel, psikolojik ve sözel davranışlar olarak ifade edilmiştir (Besag, 1989). Zorbalık kavramı ile ilgili yapılan araştırmalar arttıkça zorbalık kavramının saldırganlık kavramından farklılaştığı noktaların olduğu tespit edilmiştir. Zorbalığı saldırganlıktan ayıran en önemli noktanın zorbalığın ortaya çıkmasındaki amaçlar (kasıtlı olarak gerçekleşme, eğlenme, çıkar sağlama vb.) olduğu gözlenmiştir. Zorbalığı saldırganlıktan ayıran diğer belirgin özellikler ise tekrarlı olarak sergilenmesi ve güç dengesizliğinin olması olarak belirtilmiştir (Olweus, 2003). Zorbalığı açıklarken vurgulanan güç dengesizliği sadece fiziksel bir farklılık değil aynı zamanda psikolojik sağlamlılık noktasında da yaşanan farklılıkta ortaya çıkabilmektedir (Ayas ve Pişkin, 2011). Rigby (1999) ise zorbalığı; bireylerin saldırganlık dürtüsünü gidermek adına kendisinden fiziksel, psikolojik veya zekâ düzeyi açısından daha güçsüz olarak algıladığı kişilere yönelik yaptığı yıkıcı davranışlar olarak tanımlarken zekâ düzeyi boyutunu da ekleyerek güç dengesizliğine yeni bir bakış açısı getirmiştir. Güç dengesizliğinin belirgin şekilde var olduğu okullar ve işyerlerinde de zorbalığın yoğun olarak görüldüğü gözlenmiştir (Aslan ve Polat, 2023). Her dönemde ve her toplumda var olan zorbalık değişen dünyayla birlikte farklı biçimlere bürünmüştür.

Siber zorbalık sanal ortamda teknoloji aracılığıyla kurban olarak seçilen kişiye yönelik amaçlı olarak gerçekleşen yıkıcı davranışlar olarak nitelendirilmektedir (Uludaşdemir ve Küçük, 2023). Belsey (2005) de siber zorbalığın tanımını yaparken benzer şekilde saldırganlıktan ayrılan noktalarını vurgulayarak; bir veya daha çok kişinin teknoloji aracılığıyla bir veya daha çok kişiye zarar verme amacıyla kasıtlı, tekrarlanan ve yıkıcı davranışlar olarak nitelendirmiştir. Siber zorbalık açıklanırken kişilerin izinsiz görüntülerinin kaydedilmesi ve paylaşılması, alay, tehdit ve taciz içerikli rahatsız edici elektronik posta ve mesajların gönderilmesi, kişilerin sosyal medya hesaplarının ele geçirilerek uygunsuz içeriklerin hazırlanması ve paylaşılması, sanal ortamda bir kişi veya

gruba yönelik dedikodu yapılması ve kişi hakkında doğru olmayan bilgilerin paylaşılması gibi bazı davranışlarla örneklendirilmiştir (Baştürk Akça, Sayımer ve Ergül, 2015; Erdur Baker ve Tanrıku, 2010).

Tüm bu davranışlar için çevrimiçi zorbalık, elektronik zorbalık ve internet tacizi gibi kavramlar kullanılsa da siber zorbalık çatı kavramı oluşturmaktadır (Tokunaga, 2010). Siber zorbalığın ortaya çıkmasında birçok değişken etkili olmaktadır. Yapılan araştırmalar yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, internet kullanımı, aile tutumları, kişilik özellikleri gibi değişkenlerin siber zorbalık üzerinde etkili olan faktörler olduğunu ortaya koymaktadır (Gönültaş, 2019). Yıkıcı etkisi olan davranışların birbirini tetiklediğini, bu nedenle şiddet eğilimi yüksek bireylerin siber zorbalığa yatkınlıklarının da yüksek seviyelerde seyrettiğini gösteren araştırmalar da bulunmaktadır (Yıldırım, 2023). Araştırmalar sonucunda siber zorbalık üzerinde etkili olduğu düşünülen çeşitli değişkenler bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında da bu değişkenlerden bazılarının siber zorbalık ve siber dedikodu üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Köklerini geleneksel zorbalıktan alan siber zorbalığın geleneksel zorbalıkla benzeştiği ve ayrıştığı yönler bulunmaktadır. Siber zorbalık geleneksel zorbalıkta olduğu gibi amaçlı ve tekrarlı bir biçimde meydana gelmektedir. Siber zorbalık ve geleneksel zorbalık güç faktörü noktasında ise ayrışmaktadır. Geleneksel zorbalıkta güç faktörü daha çok fiziksel güç olarak karşımıza çıkarken siber zorbalıkta güç teknolojiyi kullanma becerisi olarak gözlemlenmektedir. Gerçek dünyada fiziksel güç bakımından zayıf olan bireylerin sanal dünyaya hakim olmaları ve teknolojiyi kullanma becerilerinin yüksek olması güç elde etmelerine ve siber zorbalık sergilemelerine zemin hazırlamaktadır (Tokunaga, 2010). Siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan ayrıştığı bir diğer nokta ise siber zorbalığın etkilerinin nispeten daha kalıcı olmasıdır. Sanal ortamın adeta bir kara delik olması orada gerçekleşen her olayın kaybolmasını engellemekte hatta daha geniş kitlelere yayılmasını sağlamaktadır. Bu durum siber zorbalığın unutulmasını zorlaştırmakta hatta yaşanan mağduriyetin tekrarlanmasına neden olabilmektedir. Zorbalığın izlerinin silinmesini zorlaştıran sanal ortam mekân ve zaman kısıtlamasını ortadan kaldırarak siber zorbalığın uygulama alanını genişletmektedir (Dilmaç, 2009; Patchin ve Hinduja, 2012). Siber zorbalığın yaygın bir problem olmasına neden olan ve geleneksel zorbalıktan ayrılan bir

diğer yönünün ise kimliğin gizlenebilir olması olduğu vurgulanmaktadır (Eroğlu, 2014). Siber zorbalık çeşitli noktalardan geleneksel zorbalıktan ayrışsa da benzer dürtü ve amaçlarla ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın bir diğer değişkeni olan siber dedikodu kavramının da siber zorbalık kavramından ayrıştığı ve benzeştiği noktalar bulunmaktadır. Dedikodu da tıpkı zorbalık kavramı gibi insanlık tarihi boyunca var olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dedikodu olgusu üzerine yapılan ilk çalışmalarda dedikodu, genel anlamda ahlaksızlık, kötülük ve erdemsizlik olarak kabul edilmektedir. Ancak son yapılan araştırmalarda bu kavrama farklı bir bakış açısıyla yaklaşmış ve dedikodunun olumsuz bir davranıştan ziyade önemli bir davranışsal ve epistemik araçlar olarak değerlendirilebileceği vurgulanmaktadır. Dedikodu kendini düzenleme, sosyal düzeni anlama, bilgi kazanımı ve kaygıyla başa çıkma gibi noktalarda bireylere çıkış sağlayan alternatif bir yol olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle dedikodu olgusuna yönelik olumsuz algının değişmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (Choudhuri ve Saraswat, 2023).

Teknolojiye erişimin hızla ve olağanüstü şekilde artması ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte sosyal yaşamın dinamikleri değişmiş bu değişim dedikodu olgusu üzerinde de etkili olmuştur (Patchin ve Hinduja, 2006). Siber dedikodu, sanal ortama gerçek yaşamdaki bazı sosyal yapıları da taşımıştır. Gerçek yaşamda dedikoduya önem ve yaygınlık kazandıran bu yapılar, sanal ortamda yeniden yapılandırılmış haliyle aynı işlevi taşımaktadır (Riva ve Galimberti, 1997). Geleneksel dedikodunun sanal dünyadaki yansıması olan siber dedikodu ortaya çıkış bağlamı, şekli ve etki alanıyla geleneksel dedikodudan ayrışsa da bazı noktalarda hala geleneksel dedikodudan izler taşımaktadır. Bu izlerden en belirgin olanı ise dedikodunun yapılış amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Siber dedikodunun ortaya çıkmasında birçok neden bulunmaktadır. Bir gruba dahil olmak, saygınlık kazanmak, kişiliği yapılandırmak, sosyal düzenin sürdürülmesi ve yeni çevreye uyum sağlamak bu amaçlardan bazıları olarak belirtilmiştir. Yapılan dedikodunun görece daha hızlı yayılması, daha büyük kitlelere ulaşması ve izlerinin daha kalıcı olması gibi özellikleriyle de siber dedikodu geleneksel dedikodudan ayrılmaktadır (Choudhuri ve Saraswat, 2023). Hem siber zorbalığın hem de siber dedikodunun görülme sıklığı da teknolojinin hayatımızdaki yaygınlığıyla doğru orantılı şekilde artmaktadır. Bu durumda bazı olumsuz sonuçları görülmektedir.

Teknoloji çağının en büyük getirileri olarak kabul edilen internet ve sosyal medya uygulamalarının gençler tarafından benimsendiği ve yoğun bir şekilde kullanıldığı gözlenmektedir (Peker ve İskender, 2015). Gençler arasında teknolojinin yoğun kullanımı bazı riskleri de beraberinde getirmiş ve gençlerin siber zorbalığa maruz kalma ihtimallerini de yükseltmiştir (Topçu Uzer ve Tanrıku, 2017). Siber mağduriyetin en yoğun olarak mesajlaşma uygulamaları, sosyal medya hesapları ve sanal oyun odalarında yaşandığı ve teknolojiyi yoğun olarak kullandıkları araştırmalar sonucu ortaya konan ergenlerin siber mağduriyeti en fazla yaşayan grup olduğu gözlenmektedir (Uludaşdemir ve Küçük, 2023). Polat (2021) bu durumu sosyal bilincin gelişimi ile açıklamış ve bu dönemde sosyal bilincin hızla gelişmesiyle akranlar arasındaki kliklerin oluşmasının normal kabul edilerek, daha sık oluşan kliklerin kendilerine bir kurban seçerek zorbalık yaptıklarını belirtmiştir. Yapılan siber zorbalığa ve siber dedikoduya maruz kalma durumu ise siber mağduriyet olarak ifade edilmektedir.

Siber mağduriyet, bilişim teknolojileri aracılığıyla birey ya da grubun saldırgan davranışlarına maruz kalma, maddi ve manevi mağduriyet yaşama durumu olarak ifade edilmektedir (Arıca, Kınay ve Tanrıku, 2012). Ergenler arasında yoğun olarak yaşanan siber mağduriyet, çeşitli yıkıcı etkileri de beraberinde getirmektedir. Siber mağduriyet yaşayanların okul başarısının düştüğünü, sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşandığı, psikolojik ve fiziksel sağlığının olumsuz etkilendiğini öne süren araştırmalar bulunmaktadır. Siber zorbalık sonucunda duygusal boyut kapsamında özgüven düşüklüğü, korku, kaygı, güvensizlik ve öğrenilmiş çaresizlik; bilişsel boyut kapsamında intihar düşüncesi, düşük benlik saygısı ve depresyon; davranışsal boyut kapsamında kendine zarar verme, öfke nöbetleri, devamsızlık, akademik başarıda düşüş, uyku bozuklukları ve fiziksel sorunlar; sosyal boyut kapsamında ise yakın çevre ile ilişkilerin bozulması, sosyal ortamlara uyum sağlayamama ve kendine yönelme gibi yıkıcı etkiler görülmektedir. Özellikle yaşanan bu durumun ergenlik döneminde gözlenmesi yıkıcı etkiyi arttırmakta ve yaşanan problemlerin ilerleyen yıllarda da gözlenebilmesine neden olmaktadır (Akbaba ve Eroğlu, 2013; Akbıyık ve Kestel, 2016; Arıca, 2011; Aslan ve Polat, 2023; Beran ve Li, 2005; Büyükyıldırım ve Dilmaç, 2015; Erdur Baker, 2013; Erdur Baker ve Tanrıku, 2010; Price ve Dalglish, 2010; Tokunaga, 2010).

Siber zorbalık ve siber mağduriyetin yaygınlığı ve yıkıcı etkilerinin fazla oluşu araştırmacıları bu olguları araştırmaya teşvik etmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’de siber zorbalık ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde Türkiye’ de siber zorbalığın %28 oranında, siber mağduriyetin ise %30 oranında yaşandığı tespit edilmiştir (Arıcak ve diğ., 2008).

Çağın teknolojileri olarak bilinen internet ve sosyal medya uygulamaları gençler tarafından benimsenmiş ve sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Peker ve İskender, 2015). Bu durum bazı olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiş ve siber zorbalığa yönelik önleyici tedbirlerin alınmasını gerekli kılmıştır. Bireylerin teknolojiyi kullanırken etik olmaya özen göstermeleri bu tedbirlerin başında gelmektedir. Aynı zamanda ebeveynlerin, öğretmenlerin ve toplumun geri kalanının siber zorbalık konusunda eğitilmesi de diğer bir gerekliliktir. Alınan tüm önlemlerin yasal düzenlemelerle desteklenmesi ve siber zorbalık davranışları bu uygulamalara tabii tutulması gerekmektedir (Yıldırım, 2023). Siber zorbalık alınan önlemlere ve yıkıcı etkilerine rağmen tüm dünyada hızla artış göstermektedir. Bu nedenle siber zorbalık hem araştırmacıların hem de eğitimcilerin önemle eğilmesi gereken konuların başında gelmektedir. Bu kapsamda UNESCO (2020) siber zorbalık kavramına dikkat çekmek adına 5 Kasım gününü “Okulda Şiddet, Zorbalık ve Siber Zorbalığa Karşı Uluslararası Günü” olarak ilan etmiş ve bu karar UNESCO'nun 40. Genel Konferansında, 193 üye devletin oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Bu araştırma, tüm dünyada ve Türkiye’de hızla artan siber zorbalık olgusunu, siber zorbalığa neden olabilecek değişkenleri ve siber dedikodu kavramı ile ilişkisini incelemek hem siber zorbalık hem de daha önce herhangi bir çalışma yapılmamış siber dedikoduya yönelik dikkat çekmek ve farkındalık oluşturmak adına önem arz etmektedir. Alanyazın incelendiğinde bu başlıkta bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Yapılan araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ile siber dedikodu davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda verilen alt amaçlar incelenecektir.

1.3 Alt Problemler

1. Siber Dedikodu Ölçeği geçerli ve güvenilir midir?
2. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri
  - a. Cinsiyete,
  - b. Sınıf düzeyine,
  - c. En sık kullandığı sosyal medya uygulamasına,göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri
  - a. Cinsiyete,
  - b. Sınıf düzeyine,
  - c. En sık kullandığı sosyal medya uygulamasına,göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık, siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süreleri siber zorbalık düzeylerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ile siber dedikodu davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve siber zorbalık ile siber dedikodunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Dahası siber dedikodu kavramı ile ilgili Türkiye’de yapılan herhangi bir çalışma ve siber dedikodu davranışını ölçen bir veri toplama aracı bulunmamaktadır. Bu doğrultuda araştırma ile Romera ve arkadaşlarının 2018 yılında geliştirdikleri Ergenlere Yönelik Siber Dedikodu Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlama çalışmasının yapılması da çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Bilim ve teknolojiyi, iletişimi, bilgi alışverişini, sohbet etmeyi ve eğitim-öğretimi çok daha hızlı ve az maliyetle insanlara sunan internet insanlığın elindeki önemli bir güçtür. Değişen yaşam şartları ve ihtiyaçlarla birlikte hızla gelişen iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Yaygınlaşan bilgi ve iletişim teknolojileri alanında sunulan olanakların sınırının olmaması, denetlemenin güç olması ve bu teknolojilerin yanlış kullanımına ilişkin yasakların sınırlı olması olumsuz durumları da beraberinde getirmiştir. Özellikle de zamanlarının büyük bir kısmını sanal ortamlarda

geçiren, internet kullanımının en yaygın grup olduğu ergenler, çeşitli tehlikeli durumla karşı karşıya kalmaktadır. Ergenlerin yanlış arkadaşlıklar kurmalarına, internet ve oyun bağımlılığına; kumar, uyuşturucu, pornografi ve terör gibi riskli suçlara yönelmelerine sebep olan sanal ortamlardaki diğer bir tehlike ise siber zorbalıktır. Ergenler teknolojinin getirdiği avantajları diğerlerinin özgürlüklerine müdahalede bulunarak, paylaşılan içerikleri günlük yaşamında paylaşımda bulunan kişiyi psikolojik yönden rahatsız ederek kullanmaktadır. Geleneksel zorbalığın, teknoloji zemininde gerçekleşen boyutu olarak karşılık bulan ve siber zorbalık olarak adlandırılan yeni bir zorbalık biçiminin tanımlanmasına neden olmuştur (Aktepe, 2013; Ayas ve Horzum, 2010; Çiftçi, 2018; Erbiçer, 2020; Eroğlu, 2011; Gökler, 2009; Semerci, 2017; Şahin ve diğ., 2010). Siber zorbalığa ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılsa da genel anlamda siber zorbalık, yüz yüze etkileşimin bulunmadığı, daha çok teknolojik ortamlarda gerçekleşen zorbalık olarak tanımlanmaktadır (Eraslan Çapan, Bakioğlu ve Kırteke, 2020).

Araştırma kapsamında ele alınacak kavramlardan bir diğeri ise siber dedikodudur. Dedikodu her dönemde hayatın bir parçası olarak ön plana çıkan bir olgu olmuştur. Geleneksel dedikodu üzerine yapılan bazı araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar; geleneksel dedikoduyu geçmişten gelen ve dolaylı ilişkisel saldırganlığın tanımlayıcı unsuru olarak tanımlamıştır. Dedikodunun insanlar arasında etkileşimi arttıran, olayların hızla yayılmasını sağlayan destekleyici etkileri olduğu gibi yıkıcı etkileri de bulunmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte yaşamın her alanında değişim ve dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu değişim ve dönüşüm dedikodu olgusunu da etkilemiş ve dedikodu davranışı sanal dünyaya taşınmıştır. Siber dedikodu, iki veya daha fazla kişinin orada olmayan bir kişi hakkında teknolojik cihazlar aracılığıyla değerlendirici yorumlar yapması eylemidir. Bu siber davranış, meydana geldiği sosyal grubu etkiler ve akran ilişkilerini teşvik edebilmekte veya engelleyebilmektedir (Romera ve diğ., 2018).

Siber zorbalık ve siber dedikodunun yıkıcı etkisiyle ortaya çıkan durum ise siber mağduriyet olarak karşılık bulmaktadır. Sanal mağduriyet tanımını biraz daha açıldığında; bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla birey veya grubun yıkıcı davranışlarına maruz kalması ve bu davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumu olarak tanımlanmaktadır. Siber zorbalığa maruz kalan tüm bireylerin geçici ya da kalıcı psikolojik sorunlar yaşayabilecekleri bilinmektedir. Ancak yetişkinlere nazaran içinde bulundukları dönemin gelişim görevini yerine getirerek kişiliklerini şekillendirmeye

alışan ergenlerin siber zorbalıktan daha çok etkilendikleri tespit edilmiştir. Siber zorbalık sonucu ergenlerin yaşadıkları negatif duygu ve dūřunceler bireysel gelişimlerini, kimlik kazanma çabalarını, sosyal ilişkilerini ve sosyalleşme sūrelerini olumsuz etkilemektedir. Bu duyguları yaşayan ergenler hem kendilerine hem de topluma yabancılaşmaya ve psikososyal problemler yaşamaya yatkın olabilmektedirler. Kısaca siber zorbalık gençlerin sağlıklı gelişimlerini tehdit eden bir risk olarak anılmaktadır (Arıak, Kınay ve Tanrıulu, 2012; ifti, 2018; şahin ve diė., 2010).

İlgili alanyazın incelendiğinde siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramlarına yōnelik araştırmaların bulunduğu ancak siber dedikodu olgusuna ve bu kavramın diğer iki kavram ile olan ilişkisine vurgu yapan araştırmaların yetersiz olduğu gōzlenmiřtir. Bu nedenle siber zorbalık, siber dedikodu ve siber mağduriyet kavramları arasındaki ilişki incelenmesi gereken bir konu olarak gūndeme gelmiştir. Bu gereklilik çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

1.6. Varsayımlar

Bu araştırmanın varsayımları aşağıda verilmiştir.

1. Ortaōėretim ōėrencilerinin ōlek sorularını içten ve dūrūstlūkle cevaplandırıdıkları varsayılmıřtır.
2. Araştırmanın araştırma grubunun evreni temsil edebilecek dūzeyde olduğu varsayılmıştır.
3. Araştırmada kullanılan ōlekler ve ōlek maddeleri araştırmanın amacını gerçekleştirebilecek dūzeyde olduğu varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar aşağıda sunulmuştur.

1. 2022-2023 eğitim ōėretim yılında, Karaman ilinde devlet liselerinde ōėrenim gōren ōėrencilerin verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.
2. Eraslan apan, Bakioėlu ve Kırteke (2020) tarafından Tūrk kūltūrine uyarlanan Siber Zorbalık Őleėi ve Romera ve diė. (2018) tarafından geliřtirilen Siber Dedikodu Őleėi veri toplama aracının Tūrk kūltūrine uyarlanmış hali ile elde edilen verilerle sınırlıdır.

3. Araştırmada kullanılacak demografik özellikler; cinsiyet, sosyoekonomik düzey, yaş, sınıf seviyesi ve okul türü ile sınırlıdır.
4. Çalışmanın bulguları, çalışma grubunun özellikleri ile sınırlıdır.
5. Bu araştırmanın kuramsal çerçevesi araştırmacı tarafından ulaşılabilen alanyazın ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Siber Zorbalık: Bilişim teknolojileri aracılığıyla, grup ya da grupların özellikle kişiliği ve onu yansıtan herhangi bir şeyi hedef alan bir biçimde, teknolojiyi kullanarak; bireyin fiziksel, sosyal, ekonomik, psikolojik açıdan mağduriyet yaşamasını amaçlayan davranışların tümü siber zorbalık olarak nitelendirilmiştir (Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu, 2012).

Siber Zorba Rolü: Bireylere zarar verme amacı ile sürekli ve saldırganca bir tutumla teknolojiyi kullanan kişi ya da kişiler siber zorba olarak nitelendirilmiştir (Tanrıkulu, 2015).

Siber Mağdur Rolü: Bilişim teknolojileri aracılığı ile zarar verici tutum ve davranışlara maruz kalan ve bu nedenle maddi, manevi mağduriyet yaşayan kişi siber mağdur olarak nitelendirilmektedir (Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu, 2012).

Siber Tanık Olma Rolü: Sanal ortamda yayılan ve başkasına ait olan siber zorbalık ögesinden haberdar olan bireyler siber tanık olarak nitelendirilmektedir (Dillon ve Bushman, 2015).

Siber Dedikodu: Sanal ortamda gerçekleşen, iki veya daha fazla kişi tarafından orada bulunmayan ancak konuşmaya dahil olanlar tarafından bilinen başka biri hakkında yapılan değerlendirici yorumları içeren, görünüşte masum diyalog biçimi siber dedikodu olarak nitelendirilmektedir (Bechtoldt, Beersma ve Dijkstra, 2020; Lopez Pradas ve diğ., 2017).

2. BÖLÜM: KURAMSAL TEMEL

Araştırmanın bu bölümünde zorbalık, siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber dedikodu kavramlarına yönelik kuramsal çerçeve sunulmuştur. Daha sonra siber zorbalık ve siber dedikodu kavramlarını konu alan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Zorbalık

2.1.1. Zorbalığın Tanımı

Zorbalık kavramı 20. yüzyılın ortalarında dünya çapında gündeme gelmiş ve bu kavram ile ilgili ilk çalışmalar bu dönemde gerçekleştirilmiştir (Yarar, 2019). Zorbalık ile ilgili ilk çalışmalara imzasını atan Olweus (1993) zorbalığı; bir ya da daha fazla kişinin bir kişi veya gruba yönelik tekrarlı bir biçimde saldırganca davranışlar sergileme olarak ifade etmiştir. Aynı zamanda saldırgan bir tutumla sergilenen eylemlerin zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için zorba ve mağdur arasında güç dengesizliğinin bulunması, davranışın istemli bir şekilde zarar vermeye yönelik sergilenmesi ve tekrarlanması gerekliliğini vurgulamıştır. Donnellan (2006) ise zorbalık kavramını tanımlarken bu kavrama örnek olabilecek davranışlardan da bahsetmiştir. Donnellan fiziksel saldırıda bulunma, para ve eşya gasp etme, ötekileştirme, etnik kökene yönelik yıkıcı söylemlerde bulunma, dedikodu yapma ve lakap takma gibi davranışları zorbalık kavramı altında sıralamıştır. Lee (2004) zorbalık olarak nitelendirilen davranışları ayırt ederken niyet, incitmek, tekrarlı eylem, zaman, güç ve tahrik etme gibi koşulların aranması gerekliliğinden bahsetmiştir.

Zorbalık ve şiddet birbirinden farklı kavramlar olarak ele alınmıştır. Zorbalık şiddet kavramının altında değerlendirilmektedir. Şiddet uygulandığı ortam ve uygulayıcısı kaynaklı daha genel bir kavram olarak ele alınmaktadır. Şiddetin uygulandığı ortam sadece okulla sınırlı kalmamakta, uygulayıcısı ise mağdurdan yaşça büyük biri olabilmektedir (Furlong ve Morrison, 2000). Türkiye’de de zorbalık kavramı ile ilgili araştırmalar yapılmış ve zorbalık kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Pişkin (2002) bireysel ya da grup halinde daha güçsüz olarak algılanan bireylere yönelik kasıtlı ve tekrarlı biçimde gerçekleştirilen yıkıcı davranışları zorbalık olarak ifade etmiştir.

Zorbalık, toplumlar için çoğu zaman önemli sorunlardan biri olmuştur. Toplumsal değişimlerle birlikte zorbalık da çeşitlenmiştir. Çalışma kapsamında yapılan alanyazın taramasında en çok bilinen fiziksel zorbalık dışında farklı biçimlerde ortaya çıkan zorbalık türlerinin olduğu belirlenmiştir. Olweus (1993) zorbalığı doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki boyutta ele almaktadır. Zorbalığın hedefi olan bireye yönelik yapılan fiziksel temas, lakap takma, dalga geçme ve tehdit etme gibi fiziksel ve sözlü şekilde sergilenen davranışları dolaylı zorbalık; hedef bireyi sosyal ortamından dışlama ve yalnız kalmasını sağlamaya yönelik sergilenen davranışları ise dolaylı zorbalık olarak nitelendirmiştir. Sharp (1994) ise zorbalığı açıklarken fiziksel, sözel ve dolaylı türleri olduğunu belirtmiştir. Fiziksel saldırı içeren davranışları fiziksel zorbalık; dalga geçme, lakap takma, hakaret etme ve ötekileştirici ifadeler kullanma gibi davranışları sözel zorbalık; gruptan dışlama, iftira atma ve dedikodu yapma gibi davranışları dolaylı zorbalık olarak nitelendirmiştir.

2.2. Siber Zorbalık

2.2.1. Siber Zorbalık Tanımı

Değişen yaşam şartları ve ihtiyaçlarla birlikte hızla gelişen iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Teknolojik gelişmeler bireylere sayısız fayda sağlamıştır. Yeni iletişim ve bilgi kanallarının açılması günlük yaşamda hız ve rahatlığı beraberinde getirmiştir. Ancak yaygınlaşan bilgi ve iletişim teknolojileri alanında sunulan olanakların sınırının olmaması, denetlemenin güç olması ve bu teknolojilerin kontrolsüz kullanımına ilişkin yasakların sınırlı olması olumsuz durumları da ortaya çıkarmıştır. Özellikle teknoloji çağında doğan, zamanlarının büyük bir kısmını sanal ortamlarda geçiren ve internet kullanımının en yaygın grup olduğu yapılan çalışmalarla ortaya çıkan ergenlerin teknolojik gelişmelere daha kolay ayak uydurdukları ve teknolojiyi temel ihtiyaçlarından biri olarak gördükleri bilinmektedir. Teknolojiyle bu denli bütünleşmiş olarak yaşayan ergenler kendilerine çeşitli alanlarda katkı sağlayan interneti kontrolsüzce kullandıkları taktirde çeşitli tehlikeli durumla karşı karşıya kalmaktadır. Ergenlerin yanlış arkadaşlıklar kurmalarına, internet ve oyun bağımlılığına; kumar, uyuşturucu, pornografi ve terör gibi riskli suçlara yönelmelerine sebep olan sanal ortamlardaki diğer bir tehlike ise siber zorbalıktır. Ergenler teknolojinin getirdiği avantajları diğerlerinin özgürlüklerine müdahalede bulunarak, paylaşılan içerikleri günlük yaşamında paylaşımda bulunan kişiyi psikolojik yönden rahatsız ederek

kullanılmaktadır. Elbette sanal ortamda da günlük hayatta karşılaşıldığı gibi ilişkisel problemlerin yaşanması muhtemeldir. Sanal ortamda yaşanan bu sorunların varlığı geleneksel zorbalığın, teknoloji zemininde gerçekleşmesiyle ortaya çıkan ve siber zorbalık olarak kavramsallaştırılan yeni nesil zorbalık biçiminin tanımlanmasına neden olmuştur (Aktepe, 2013; Ayas ve Horzum, 2010; Çiftçi, 2018; Erbiçer, 2020; Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Eroğlu, 2011; Ertem, 2006; Gökler, 2009; Karaaslan ve Budak, 2012; Semerci, 2017; Şahin ve diğ., 2010; Tanrıkulu, 2020).

Siber zorbalıkla ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmış, siber zorbalık farklı bakış açılarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Siber zorbalık ile ilgili ilk tanım 2003 yılında Bill Belsey tarafından yapılmıştır. Belsey siber zorbalığı bireylere zarar verme amacı bulunan kişi ya da kişilerce kasti biçimde, sürekli ve saldırganca bir tutumla teknoloji kullanımı olarak tanımlanmıştır (Tanrıkulu, 2015). Belsey’ in siber zorbalık kavramını ortaya atmasıyla kavram birçok araştırmacı tarafından ele alınmış ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Siber zorbalıkla ilgili yapılan ilk tanımlardan biri de Ybarra ve Mitchell’e (2004) aittir ancak bu tanımda siber zorbalık kavramı yerine “internet tacizi” kavramı kullanılmış ve bu kavram bireye yönelik çevrimiçi ortamda aleni olarak gerçekleşen eylemler olarak tanımlanmıştır. Campbell (2005) siber zorbalıkla ilgili ilk tanımlardan birini yapmış ve tanımlamayı yaparken geleneksel zorbalığı da vurgulayarak siber zorbalığı, daha önceden de ortaya çıkmış olan bir sorunun sanal ortamdaki yeni görüntüsü şeklinde tanımlamıştır. Li (2006) siber zorbalığı, telefon, elektronik posta, kısa mesaj, sanal ortamda kişiyi zedelemek amacıyla anket düzenleme gibi teknoloji aracılığıyla, bir ya da birden fazla kişi tarafından diğerlerine zarar vermek amacıyla kasti olarak, tekrar eden bir biçimde, saldırganca bir tutum sergileme olarak tanımlamaktadır. Arıcak (2009) ise gelişen teknolojiyle birlikte yaygınlaşan; isimsiz çağrılar, kimlik gizlenerek gönderilen tehlikeli içerikli elektronik postaları, hakaret ve tehdit içeren ses, görüntü, kısa mesaj ve benzer zarar verici davranışları siber zorbalık olarak tanımlamaktadır.

Siber zorbalık, araştırmacılar tarafından farklı yönleri vurgulanarak açıklanmıştır. Yaman ve Peker (2012) siber zorbalığı; elektronik araçlar ile gerçekleşen ısrarlı, zarar verme çabası içeren davranışların tümü olarak tanımlayarak tekrarlı bir davranış oluşunu vurgulamıştır. Hinduja ve Patchin (2008) siber zorbalık kavramını; sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel anlamda olumsuz sonuçlar doğurabilecek yıkıcı bir tecrübe şeklinde

açıklayarak birey üzerindeki etkisine dikkat çekmiştir. Bir diğer araştırmacı grup ise siber zorbalıktaki güç dengesizliğine vurgu yaparak savunmasız olarak algılanan bireye yönelik iletişim araçları aracılığıyla istikrarlı olarak yapılan eylemler olarak tanımlamaktadır (Smith ve diğ., 2008). Aktepe (2013) ise siber zorbalığı; zorbanın kimliğini saklama imkânı bulduğu, sanal alanlarda denetim mekanizmasının bulunmamasından kaynaklı etkisinin kısa sürede çok sayıda insana ulaşabilen, yüz yüze iletişim içermeyen, mağduru korkutmayı ve kendini çaresiz hissetmesini hedefleyen diğer zorbalık türlerine nazaran daha tehlikeli olabilen zorbalık türü olarak tanımlayarak diğer zorbalık türlerinden farklılaştığı noktaları vurgulamıştır.

Bazı araştırmacılar ise siber zorbalık kavramını siber zorbalığa örnek olabilecek davranışlardan yola çıkarak tanımlamıştır. İletişim zorbalığı, başkasına ait fotoğrafların izinsiz paylaşımı, çevrimiçi ortamlarda rahatsız edici mesajların gönderimi, başkasının kişisel bilgilerini izinsiz alımı, sanal ortamda dedikodu yapılması, sanal ortamlar aracılığıyla bireyleri karalayıcı gönderiler paylaşmak gibi davranışları siber zorbalık kavramı ile açıklanmıştır (Şahin ve diğ., 2010). Arıcak, Kınay ve Tanrıku (2012) bilişim teknolojileri aracılığıyla, grup ya da grupların özellikle kişiliği ve onu yansıtan herhangi bir şeyi hedef alan bir biçimde, teknoloji kullanılarak; bireyin fiziksel, sosyal, ekonomik, psikolojik açıdan mağduriyet yaşamasını amaçlayan davranışların tümünü siber zorbalık olarak nitelendirmiştir. Bir diğer araştırmacı grup ise siber zorbalığı sanal ortamlardaki ilişkiler ve etkileşimler sonucunda meydana gelen yeni nesil zorbalık olarak tanımlamaktadır. Siber zorbalığa ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Genel anlamda siber zorbalık; gerçek ortamda karşılıklı etkileşimin bulunmadığı, sıklıkla sanal ortamlarda gerçekleşen zorbalık olarak karşımıza çıkmaktadır (Çelik, Çelen ve Seferoğlu, 2015; Eraslan Çapan, Bakioğlu ve Kırteke, 2020).

Teknolojinin yaşamın her alanını etkilediği gerçeği herkes tarafından kabul edilmektedir. Teknolojinin yaşamın her noktasında olması bireylerin teknoloji kaynaklı olumsuzluklara da oldukça açık olmasına yol açabilmektedir. Teknolojinin olumsuz etkilerinden olan siber zorbalık bireylerin günlük yaşamında farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Siber zorbalık davranışları; siber zorbanın, mağduru çeşitli iletişim araçları yardımıyla tehdit etmesi ya da mağdura yönelik rahatsız edici mesajların gönderilmesi olarak ortaya çıkabilmektedir. Zorba tarafından mağdur hakkında sanal ortamda dedikodu yapılması,

mağdurun utanç yaşamasına sebep olacak görsellerin ve kişisel bilgilerin paylaşılması, kişisel konuşmaların diğerleriyle paylaşılması ve kopyalanması ve sohbet odalarında bulunan kişilere hakaret edilmesi, cinsel içerikli mesajların ve videoların gönderilmesi yine zorbaca davranışlara örnek olarak verilmektedir. Yaygın olarak görülen zorbalık davranışlarından bir diğeri ise zorbanın sanal ortamda gerçek mağdurun adını kullanıp kendini mağdur olarak tanıtarak zorbalık yapması olarak ortaya çıkmaktadır (Eroğlu, 2011; Özdemir ve Akar, 2011).

Topçu ve Erdur Baker (2007) siber zorbalık olarak adlandırılabilcek davranışlara örnekler vermiştir. Bunlar:

- Sebepsiz şekilde bir kişiyi odadan atma.
- Telefon aracılığıyla bir kişiyi utandıracak fotoğraflar çekme.
- Bireyi kötü gösteren ya da utanmasına neden olabilecek çevrimiçi ağ sayfaları oluşturma.
- Kısa mesaj veya elektronik posta yoluyla küçük düşürücü, tehditkâr, istismar edici ve şiddet içerikli iletiler gönderme.
- Bireye yönelik küçük düşürücü çevrimiçi ağ sayfaları hazırlama.
- Bireyin çevrimiçi ağ sayfalarına ya da blog sayfalarına incitme amaçlı aşağılayıcı, tehditkâr mesajlar veya fotoğraflar yükleme.
- Telefon kamerası aracılığıyla bireyin utanç verici görüntülerini eş zamanlı olarak internete yönlendirme.
- Çevrimiçi ortamlarda bireye ilişkin dedikodu yapma.

Herhangi bir davranışı siber zorbalık olarak nitelendirilebilmesi için belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Siber zorbalık yapan kişi mağdura zarar vermek amacıyla teknolojiyi kullanarak bu davranışı gerçekleştirmektedir. Siber mağdura verilen bu zarar psikolojik, fiziksel ve sosyal boyutta olabilmektedir. Bir davranışın siber zorbalık olarak tanımlanabilmesi için devam etme şartı aranır ancak davranışın tekrar ediyor olma gerekliliği tartışılmaktadır. Kişinin bir kez zorbalığa maruz kalması siber zorbalık olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır (Kaya, 2020; Semerci, 2017).

2.2.2. Siber Zorbalık Türleri

Siber zorbalık, temelde teknoloji zemininde olmakla birlikte tek bir biçimde değil çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Willard (2007) sanal ortamda gerçekleşen zorbaca davranışları içeriklerine göre 7 (yedi) kategoride incelemiştir. Bunlar; kızdırma/kışkırtma, çevrimiçi taciz, siber tehdit, iftira, kimliğe bürünme, ifşa etme ve dışlamadır.

Kızdırma/Kışkırtma (Flaming): Sanal ortamlarda (sohbet odaları, tartışma sayfaları, çevrimiçi oyunlar) meydana gelen en az iki kişi arasında gelişen öfke, saldırganlık, tehdit ve hakaret edici söylemlerin kullanılmasıdır.

Çevrimiçi Taciz (Online Harassment): Bireyin devamlı bir şekilde mesajlarla saldırgan bir tutuma maruz kalmasıdır. Çevrimiçi taciz süresinin uzunluğu ve tek taraflı olmasıyla karşılıklılık içeren kızdırma/kışkırtmadan ayrışmaktadır (Pekşen Süslü, 2016).

Siber Taciz (Cyberstalking): Tehdit edici veya korkutucu bir biçimde, devamlılık göstererek istismar etmek ve iftira atmak olarak açıklanmaktadır. Siber taciz, çevrimiçi tacizden çok ince bir çizgi ile ayrılmaktadır. Siber tacizde mağdur sürekli olarak tehdit ve saldırganlığa maruz kalmakta bu durum da mağdurun güvenlik endişesi yaşamasına neden olabilmektedir. Bu nedenle siber taciz, çevrimiçi tacizin daha yıkıcı boyutlusu olarak ele alınmaktadır.

İftira (Denigration): İftira, sanal ortamlarda birini karalamak amacıyla, kırıcı ve gerçekle alakası olmayan söylentiler çıkarmak şeklinde açıklanmaktadır.

Kimliğe Bürünme (Impersonation): Bireye ait sanal hesapların şifrelerini kırarak hesaba giriş yapıp insanlara karşı mağduru zora sokacak, mağdurun kendisini kötü hissetmesine yol açacak mesajların mağdur tarafından gönderiliyormuş izlenimi yaratarak diğer insanlara mesaj gönderilmesi başka biri gibi davranma olarak tanımlanmaktadır.

İfşa Etme (Outing): İfşa etme, mağdurun kişisel olarak nitelendirdiği, mağdurda utanç yaratacak bir görüntünün, mağdurun gizli bir bilgisinin, mağdur tarafından yapılan özel bir yazışmanın diğerleriyle paylaşılması olarak ortaya çıkmaktadır.

Dışlama (exclusion): Bireyin çevrimiçi ortamlardaki gruplara alınmaması ya da hali hazırda içinde bulunduğu sanal gruptan farklı yollarla çıkarılması “dışlama” olarak

adlandırılmaktadır. Sosyal medya hesaplarında arkadaşlıktan çıkarma veya sanal oyunlarda bir grubun bir kişiyi kısıtlaması ve oyuna devam etmesini engellemesi de dışlama kapsamında ele alınmaktadır.

Chisholm (2014) siber zorbalık türlerini açıklarken diğer araştırmacılara benzer açıklamalar yapmakla beraber farklı alanlara da vurgu yapmış ve siber zorbalık kapsamına “hile yapma” ve “izinsiz erişim” gibi türleri de eklemiştir. Hile yapmayı, saldırgan tavırlar sergileyen grupların sanal oyunlara girişlerin kısıtlanması olarak açıklamıştır. Chisholm’ün vurguladığı bir diğer nokta ise izinsiz erişimdir. Bu kavramı ise hedeflenen kişinin bilgisayarına ve bilgisayar kamerasına uzaktan erişim sağlayarak dosyalarını kopyalama, kameradan bireyi gözetleme ve kontrol etme olarak ifade etmiştir.

Peled (2019) ise siber zorbalık kavramına farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak e-dolandırıcılık kavramını ortaya atmış, kavramı mağdurun veya çevresinin finans bilgilerini ele geçirerek maddi kazanç veya şantaj amaçlı kullanma olarak açıklamıştır. Arıcak (2011) ise zorbalığın teknik ve psikolojik boyutlarına odaklanarak elektronik zorbalık ve elektronik iletişim zorbalığı kavramlarını ortaya atmıştır. Elektronik zorbalıkta teknik altyapı kullanılarak kişisel verileri ele geçirme ve bireyin teknik donanımına zarar verme olarak açıklanırken elektronik iletişim zorbalığı bireyi ruhsal olarak yıpratmayı hedefleyen davranışlar olarak açıklanmaktadır. Dilmaç (2020) ise bu zorbalık türlerine ek olarak “Mutlu Tokatlama” (happy slapping) kavramını ortaya atmıştır. “Mutlu Tokatlama” kavramı telefon kamerasıyla kaydedilen şiddet içerikli davranışların hedef kişiyi aşağılamak amacıyla paylaşılması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte alanyazında siber zorbalık biçimleri ile ilgili yeni kavramsallaştırmalar da yapılmaktadır. Yeni ortaya atılan kavramlardan bazılarına; “sexting (çevrimiçi müstehcen fotoğraf paylaşımı)”, “griefing (çevrimiçi oyunbozanlık)” ve “trolling (çevrimiçi kışkırtma)” örnek verilmektedir (Türk ve Şenyuva, 2021). Siber zorbalık eyleminin, zaman ve mekân kısıtlamasının olmaması ortaya çıkışını kolaylaştırmaktadır. Teknoloji alanındaki gelişmelerin devam etmesi, sosyal medya ağlarının çeşitlenmesi ve internet kullanıcı sayısının her geçen gün artması siber zorbalık türlerinin de farklılaşıp artabileceğini düşündürmektedir.

2.2.3. Siber Zorbalığın Özellikleri ve Geleneksel Zorbalıktan Farkı

“Zorbalık” kavramı 1960’lı yıllarda Lorenz’ in hayvan davranışları üzerinde çalışmasıyla gündeme gelmiştir. Lorenz bu çalışmasında hayvanların, güçlü olan diğer hayvanlar karşısında birlikte hareket ettiklerini gözlemlemiş ve bu davranışı “mobbing” olarak adlandırmıştır. Mobbing kavramı zorbalık kavramının ilk hali olarak kabul görmektedir (Leymann, 1996). Zorbalık kavramı zamanla farklı noktaları vurgulanarak alt boyutlara ayrılmıştır. Bunlardan biri de gelişen teknoloji sonucunda ortaya çıkan siber zorbalıktır. Siber zorbalık bazı noktalarıyla geleneksel zorbalıktan ayrılmaktadır. Bunun yanında siber zorbalık ve geleneksel zorbalığın birbirleri üzerinde yordayıcı etkileri bulunmaktadır. Geleneksel zorbalık yapan kişilerin siber zorba olma ihtimali de arttırmaktadır. Bunun yanında daha önce geleneksel mağduriyet yaşamış bireyin siber mağduriyet yaşama ihtimali %150 artmaktadır. Bazı kişilik özelliklerinin siber zorbalıkla ilgili davranışları yordayıp yordayamadığı araştırma konusu olmuştur (Metli, 2017).

Ergenler, eğitim hayatları süresince okul ortamında güvensizlik yaşamalarına ve arkadaşları ile olan ilişkilerinin sarsılmasına neden olabilecek arkadaşları veya okuldaki personeller tarafınca uygulanan çeşitli zorbaca davranışlara maruz kalabilmektedir. Ergenlere uygulanan bu geleneksel zorbalık yalnızca sınıf ortamında, otobüste ya da okul kantininde ulaşırken siber zorbalıkta, zorbalık yapan kişi günün her anında mağdura ulaşabilme imkanını elinde barındırmaktadır (Sarak, 2012; Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011).

Teknolojik gelişmelerle birlikte geleneksel zorbalık sanal ortamlara da taşınmış, tıpkı geleneksel zorbalıkta olduğu gibi güç gösterisi amacıyla ortaya çıkmıştır. Geleneksel zorbalığın siber zorbalıktan farklılaştığı en belirgin noktayı ise taraflar arasındaki etkileşim şekli oluşturmaktadır. Geleneksel zorbalıkta taraflar genelde birbirini tanır ve yüz yüze etkileşim kurmaktadır. Ancak siber zorbalıkta, zorbalığı yapan birey ile maruz kalan birey tarafından genelde bilinmemektedir. Yüz yüze etkileşimin bulunmaması aynı zamanda, zorbanın yaptığı davranışların etkilerini görmesini, davranışlarından ötürü sorumluluk almasını, mağdurla empati kurmasını ve tüm bunlar doğrultusunda davranışlarını sonlandırmasını zorlaştırmaktadır (Eroğlu, 2011; Korkmaz, 2016; Sarak, 2012). Siber zorbalıkta, zorbalar mağdurlar ile yüz yüze etkileşimde bulunmadıkları için mağdurlarda bıraktıkları zarara tanıklık edememekte ve uyguladıkları siber zorbalığın

etkilerinin farkına varamamaktadırlar. Düşüncelerini yüz yüze ifade etmekte zorlanan bireyler, sanal ortamın vermiş olduğu olanaklarla düşüncelerini rahatça ifade etmektedirler. Zaman ve mekan kısıtlamasının olmadığı siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran bir diğer noktayı ise zorbalık yaparken kullanılan güç unsuru oluşturmaktadır. Geleneksel zorbalıkta olduğu gibi siber zorbalıkta da güç dengesizliği bulunmaktadır. Geleneksel zorbalıkta bu dengesizliğin fiziksel ve psikolojik üstünlük kaynaklı olduğu belirtilmektedir. Ancak siber zorbalıkta ortaya çıkan güç dengesizliğinin fiziksel ya da sosyal açıdan değil, teknolojiyi etkin kullanım becerisi açısından olduğu ileri sürülmektedir. Siber zorba iletişim teknolojileri aracılığıyla amacına kolayca ulaşabilmekte, fiziksel güç kullanmadan zorbalığa maruz kalan kişiyi etkisi altına alabilmektedir (Metli, 2017; Patchin ve Hinduja, 2006; Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011; Yaman ve Sönmez, 2015). Bu nedenle siber zorbalık ile süregelen zorba ve mağdur rolleri ve özellikleri değişmektedir.

Ayas ve Horzum (2010) ise siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan ayrıştığı temel noktaları aşağıdaki gibi sıralamıştır.

- Siber zorbalık, cep telefonu, bilgisayar ve diğer teknolojilerinin aracılığıyla gerçekleşmesi yönüyle geleneksel zorbalıktan farklılaşmaktadır.
- Siber zorbalıkta bulunan bireyler kimliklerini gizleme imkanına sahiptirler. Geleneksel zorbalıkta zorbanın kim olduğu bellidir.
- Geleneksel zorbalıkta zorbalık olaya tanık olan seyirciler tarafından bilinirken, siber zorbalıkta olay aynı anda çok fazla kişiye ulaşabilmektedir.
- Siber zorbalıkta cinsel içerikler daha kolayca kullanılabilir.
- Geleneksel zorbalıkta mağdur olayın gerçekleştiği ortamdan uzaklaştığında olayın etkisinden sıyrılma olanağına sahipken, siber zorbalıkta olayın yayılma hızının yüksek olması, aynı anda çok fazla kişi tarafından öğrenilmesi ve çevrimiçi ortamlarda öğrenilmeye açık halde var olması olayın etkisinden kurtulmayı zorlaştırmaktadır.

Geleneksel zorbalıkla kıyaslandığında siber zorbalığın etki alanının daha geniş ve yıkıcı etkisinin daha fazla olduğu gözlenmektedir. Siber zorbalığın gerçekleştiği sanal ortamın denetiminin yetersiz olması ve aynı zamanda yapılan zorbalığın tanığının olmaması siber zorbanın hedefine ulaşmasını kolaylaştırmakta, siber zorbayı cesaretlendirmektedir. Bu

durum temelde siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan daha tehlikeli olarak algılanmasına yol açmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2006). Siber zorbalığın, zorbalığa maruz kalan kişileri etkileme düzeyi ve ortaya çıkış şekli düşünüldüğü zaman geleneksel zorbalığa nazaran daha yıkıcı ve uzun süreli etkisinin olduğu belirtilmektedir.

2.2.4. Siber Zorbalığın Nedenleri

Siber zorbalıkla ilgili alanyazın incelendiğinde bireyleri zorbalık yapmaya iten çeşitli nedenlerin olduğu ortaya çıkmaktadır. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin ortaya çıkış nedenlerinin bilinmesi önemli görülmektedir. Çünkü zorbalığın ortaya çıkmasına neden olan etkenleri belirlemek problemin ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm yollarının bulunmasını sağlayacaktır (Türk ve Şenyuva, 2021).

Siber zorbalığın olası sebeplerinin araştırıldığı bir araştırmada; siber zorbaların %38' inin eğlenme amacıyla zorbaca davranışları sergilediği, %25'inin intikam alma amaçlı zorbaca davranışlar sergilediği, %6'sının kendini kötü hissederek zorbaca davranışlar sergilediği, %31'inin ise bu konuyla ilgili herhangi bir fikrinin olmadığı bulgusu elde edilmiştir (Eroğlu, 2011). Teknolojinin, gerçek dünyadaki sosyal yaşamı sanal ortamda sunması; bireylerin dünyayı keşfetmelerini, yeni şeyler öğrenmelerini ve eğlenmelerini sağlayacak fırsatlar sunması bireyleri sanal dünyaya çekerken; öte yandan da saldırganlık ve cinsellik içeren içeriklere ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bireylerin bu içeriklere ulaşmasıyla cinsel içerikli görsellerle karşılaşma, cinsiyet ayrımcılığı yapan ya da ırkçılığı öne çıkaran çevrim içi sayfalara giriş yapma, kötü niyetli insanlarla ilişki kurma ve kişisel bilgilerinin çalınma olasılıkları artmaktadır. Tüm bu durumlar bireylerin ruh halleri ve duygu durumlarını sanal ortama aktarmalarına neden olmaktadır (Özbay, 2013; Sarak, 2012).

Bireyleri siber zorbalık yapmaya iten birçok neden bulunmaktadır. Bu tetikleyicilerden bazıları duygusal boyutta karşımıza çıkmaktadır. Peker (2015) araştırmalarında olumsuz duygular ile siber zorbalık arasında pozitif yönlü korelasyon olduğunu belirtmiştir. Siber zorbalık yaparak başkaları üzerinde hâkimiyet kurmayı amaçlama, teknolojiyi etkin kullanarak güç gösterisinde bulunma, gerçek dünyada söyleyemediklerini sanal dünyada ifade etme isteği, saldırganca davranışlardan haz duyma, kendini iyi hissetme, çevresi tarafından ilgi görme ve saygınlık kazanma isteği, arkadaş çevresinin onayını alma düşüncesi, can sıkıntısı, gerçek yaşamda gerçekleştiremediği saldırganlık dürtüsünü sanal

ortamda tatmin etme isteği, gerçek yaşamda kendisine kötü davrananlardan sanal ortamda intikam alma düşüncesi bu nedenlerden bazıları olarak belirtilmektedir (Dilmaç, 2009; Ekşi, 2012; Eroğlu, 2011; Patchin ve Hinduja, 2006; Semerci, 2017; Yaman ve Peker 2012). Bireyi zorbalık yapmaya iten nedenlerden birinin de bireylerin karşılanmayan ihtiyaçları olabileceği düşünülmektedir. Bireylerin sanal ortamda zorbalık yaparak kendilerini gl ve popüler hissettikleri gözlenmiştir (Mishna, Saini ve Solomon, 2009). Rakip görme ve diğer kültürlere yönelik nyargılarda siber zorbalık nedenleri arasında gösterilmektedir. Belirtilen gruba girenleri dışlamak ve kendi popülaritelerini arttırma amacıyla bireyler zorbalığa başvurmaktadır (zdemir ve Akar, 2011).

Bireyin zorbalığa iten duygusal nedenlerin yanında bireylerin içinde bulundukları yaşam dönemlerinin de zorbalık davranışı üzerinde etkilerinin olduğu araştırmalar sonucu tespit edilmiştir. Özellikle ergenlik döneminde gelişen egosantrik düşünme tarzı, kişisel efsane inancı, soyut düşünmedeki yetersizlikler ve dürtüsel davranışlar zorbalık davranışının sonuçlarını tahmin etmeyi zorlaştırmaktadır (zer, 2016).

Bireyi siber zorba olmasını tetikleyen bir diğer etkenlerin ise bireyin içinde bulunduğu vre ve sosyoekonomik düzey olduğu belirtilmektedir. Ayas ve Horzum (2010) teknolojik cihazlara sahip olma ve bu cihazları kullanabilme becerilerinin siber zorbalık için zemin hazırlama ihtimaline vurgu yapmıştır. Bireyin siber zorbalık yapmasını kolaylaştıran bir diğer vresel tutum ise aile faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının sanal ortamı nasıl kullandıkları konusunda bilgi sahibi olmamaları teknolojiyi kendilerinden daha iyi kullanan çocukları üzerindeki denetimlerini olumsuz etkilemekte ve çoğu zaman siber mağduriyetin farkına varamamalarına neden olmaktadır (zer, 2016).

Eroğlu (2014) da yaptığı çalışmasıyla siber zorbalığın altında yatan sebeplere problemlı internet kullanımını eklemiş, problemlı internet kullanımının siber zorbalığa maruz kalma açısından risk teşkil ettiğini vurgulamıştır. Problemlı internet kullanımı, bağımlılık olarak algılanmayıp, davranışsal faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan bir sonuç olarak kabul edilmektedir. Bireylerin sosyalleşme ve duygularını yansıtırma ve yaşama aracı olarak interneti kullanmaları esnasında öz denetimden uzak olmaları, başta problemlı internet kullanımına ve beraberinde pek çok yıkıcı sonuca neden olmaktadır (Uzun ve nal, 2018).

Siber zorbalığın ortaya çıkmasında etkili olan durumlara yönelik kesin bir çerçeve çizilememektedir. Bununla birlikte siber zorbalığın birden fazla etkenin birleşmesiyle gerçekleştiği bilinmektedir (Türk ve Şenyuva, 2021). Siber zorbalığın altında hangi neden yatarsa yatsın gruba ya da bireye zarar verme amacı taşıması nedeniyle masum değildir. Aile içinde ve okul ortamında çocuklara yönelik bilgilendirme çalışmaları ile siber zorbalık davranışlarının yıkıcı sonuçlar doğurabileceği, yasal yaptırımlarının olabileceği anlatılmalıdır (Çiftçi, 2018).

2.2.5. Siber Zorbalığı Etkileyen Değişkenler

Siber zorbalık davranışları ile ergenlik döneminde yoğun şekilde karşılaşmaktadır. Siber zorbalığı tanımlayan genel kavramlar olsa da zorbalığı gerçekleştiren bireyleri harekete geçiren bazı gizil güçler bulunmaktadır. Bunun yanında siber zorbalık davranışlarının ortaya çıkma ihtimalini yordayan bazı değişkenler de vardır.

Siber zorbalık ve yaş ilişkisini araştıran çalışmalar incelendiğinde farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. İncelenen araştırmaların bazılarında yaş veya sınıf seviyesi ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir (Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Özdemir, 2015; Yaman ve Sönmez, 2015). Ancak alanyazın incelendiğinde zorbalık ve yaş arasında ilişki olduğunu vurgulayan araştırma sonuçları da elde edilmiştir. Horzum ve Ayas (2013) yaptıkları çalışmada; 12 yaş civarındaki ergenlerin daha çok siber mağdur olduklarını, siber zorba olmanın ise 14 yaş civarında artış gösterdiği belirtmiştir. Hinduja ve Patchin (2006) yaptıkları araştırmalarda siber zorbalığın 15 yaş civarında daha sık görüldüğünü belirtmiştir. Aktepe (2013) siber zorbalık davranışlarının ergenlik döneminin ilk yıllarında düşük bir seyir izlediğini ancak 14-15 yaşlarına artış gösterdiğini ifade etmiştir. Bu iki veri de birbirini destekler niteliktedir. Geleneksel zorbalık düzeyinin yaşla ters orantılı şekilde seyretmesine rağmen siber zorbalık düzeyi yaşla doğru orantılı olarak artmaktadır. Bu durum siber zorbalığın zeminini oluşturan teknolojiye gelişmelerin hızla devam etmesi nedeniyle gerçekleşmektedir. Bunun yanında ergenlerin yaşları ilerledikçe çevrimiçi ortamlarda geçirdikleri sürede artmakta ve teknolojiyi etkin kullanma becerileri de gelişmektedir. Böylece siber zorbalık yapabilecekleri ya da siber zorbalığa maruz kalabilecekleri zaman ve mekân genişlemekte, bu durum hem siber mağduriyet hem de siber zorbalık açısından risk oluşturmaktadır (Baştürk Akça ve Sayımer, 2017; Eroğlu, 2011).

Cinsiyet, siber zorbalık üzerinde etkisi bulunan bir diğer değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmaların bazılarında siber zorbalık davranışlarının görülme sıklığı cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşırken bazı çalışmalarda ise anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (Erdur Baker ve Tanrıkulu, 2010; Hinduja ve Patchin, 2006). Siber zorbalık davranışlarına ilişkin Türkiye’ de yapılan çalışmalar incelendiğinde genel anlamda erkek öğrencilerin siber zorbalıkta bulunma olasılığının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Arıcak ve diğ., 2008; Dilmaç, 2009; Yaman ve Sönmez, 2015). Yapılan başka bir araştırmada erkeklerin kızlardan daha fazla siber zorbalıkta bulunduklarını ve daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıklarını tespit etmiştir. Elde edilen bu bulgular kültürel yapı ile açıklanmaktadır. Türkiye’ de kız çocuk ve erkek çocuk yetiştirme stillerinin farklı olması, kız çocuklarının daha korumacı anne-baba tutumuyla yetişmeleri, erkek çocuklarının ise daha anlayışlı ve kabul edici bir tutumla yetiştirilmeleri siber zorbalığın erkeklerde daha yaygın olarak ortaya çıkmasını desteklemektedir (Erdur Baker, 2010; Erdur Baker ve Kavşut, 2007). Cinsiyetin siber zorbalık üzerindeki belirleyici etkisini interneti kullanma biçimini temel alarak inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Karaoğlu Yılmaz, Yılmaz ve Sezer (2014) yaptıkları çalışmada kızların erkeklere kıyasla sanal ortamda daha etik bir tavır sergiledikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında siber zorbalığı onaylama davranışının kızlarda daha düşük olduğu gözlenmiştir (Dönmez ve Akbulut, 2016). Erkeklerin kızlara kıyasla internete erişim sağladıkları ortamların (fiziksel ve sanal ortam) daha denetimsiz olması erkeklerin sanal ortamda daha riskli davranışlar sergilemelerine neden olduğu tespit edilmiştir (Gökçearslan ve Seferoğlu, 2016). Cinsiyet ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelendiği diğer bazı araştırmalarda ise cinsiyetin siber zorbalık yaparken ki tetikleyici etki üzerinde etkisi olduğu vurgulanmıştır. Yapılan çalışmalarda kızların sanal ortamı başkalarının gizli bilgilerini yayma, diğerleri hakkında dedikodu yapma ve bireylerin kişisel ve fiziksel özellikleri ile ilgili küçük düşürücü şeyler söyleme amacıyla kullandıkları erkeklerin ise daha çok saldırgan bir tutumla söylem ve davranışta bulundukları ve cinsel içerikli paylaşımlarda bulunarak siber zorbalık yaptıkları tespit edilmiştir (Ponsford, 2007; Turhal, 2023).

Siber zorbalık ve sosyoekonomik düzey ilişkisini araştıran çalışmalar incelendiğinde sosyoekonomik düzey teknolojiye ulaşım ve kullanım imkanı bağlamında ele alınmıştır. Çağımızda teknoloji herkes için önemli bir bilgi kaynağı haline gelmiştir. Tüm dünyada

teknoloji özellikle de internet kullanımı yaygın hale gelmiştir. Altun Akbaba, Güneri Yerin ve Erdur Baker (2006) araştırmasında öğrencilerin %50' sinin her gün internette vakit geçirdiklerini tespit etmiştir. Erdur Baker ve Kavşut' un (2007) çalışmasındaysa ortaöğretim öğrencilerinin %80'inin telefon ve internet kullandıklarını tespit edilmiştir. 2022 yılında bu oranın daha da yüksek olduğu düşünülmektedir. Elde edilen verilerin aksine bazı araştırmalarda bireyin içinde bulunduğu sosyoekonomik düzey ile siber zorbalık arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir (Yaman, Karakülah ve Dilmaç, 2013).

Sosyoekonomik düzey arttıkça ergenlerin teknolojiye ulaşma imkanları ve teknolojiyi kullanma süreleri artmaktadır. Sanal ortamlarda geçirilen sürenin artması ve ergenlerin etkin internet kullanımı konusunda kendilerini yeterli görmeleriyle birlikte ergenlerin siber zorbalıkta bulunma ve siber zorbalığa maruz kalma ihtimalleri arttığı belirtilmektedir (Erdur Baker, 2010; Sarak, 2012). İnternette geçirilen süre ve internete ulaşma sıklığının artması siber zorbalık ve mağduriyet üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bir araştırmada haftalık internette geçirilen süre ile siber zorbalık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve günde 3 saat ve daha uzun süre internette vakit geçirenlerin günde en fazla 1 saat internette vakit geçirenlere göre daha fazla siber zorbalık yaptıkları gözlenmiştir (Yaman, Karakülah ve Dilmaç, 2013). Farklı bir araştırmada ise yine benzer bir sonuç elde edilmiş ve siber zorba ve mağdurların günün minimum 3 saatini internette geçirdikleri, düzenli internet kullananların %12'sinin siber zorba, % 4'ünün siber mağdur ve %3' nün hem siber zorba hem de siber mağdur olduğu tespit edilmiştir (Metli, 2017). Eroğlu (2014) yaptığı araştırmasında elde ettiği bulgular doğrultusunda yaygınlaşan ve ucuzlayan teknolojinin herkes tarafından ulaşılabilir olması nedeniyle teknolojiye ulaşma imkanının dolayısıyla sosyoekonomik düzeyin siber zorbalığın yordayıcısı olamayacağını belirtmiştir. Yapılan başka bir araştırmada ise siber zorbalık ve internet kullanımının farklı bir noktasına değinilmiş ve geç saatlerde sanal ortamda bulunanların daha fazla zorbalık yaptıkları ve yine geç saatlerde sanal ortamda bulunanların daha fazla mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir (Bayram ve Özkamalı, 2019).

Siber zorbalık bağlamında bireylerin zorba, mağdur veya seyirci rollerinden hangisini sergileyeceklerinin bazı kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Eraslan

Çapan, Bakioğlu ve Kırteke, 2020). Zorbalık üzerinde yordayıcı olabileceği düşünülen kişilik özelliklerine yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan biri de Peker, Eroğlu ve Ada (2012)'nin 400 liseli öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmadır. Bu çalışmada empati düzeyi yüksek olan bireylerin siber zorbalığa maruz kalma ve siber zorbalık davranışı gösterme olasılıklarının azaldığı tespit edilmiştir. Topçu (2008) ise yaptığı araştırma ile düşük empati düzeyine sahip kızların daha çok siber zorbalık yaptıkları, yüksek empati düzeyine sahip olan erkeklerin ise sanal ortamda daha az zorba davrandıkları belirlenmiştir. Arıcak (2009) çalışmasında psikotik belirtilerin ve düşmanca duyguların siber zorbalığı yordayan temel iki değişken olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında, kişilerarası hassasiyetin ve psikotik belirtilerin siber zorba olma ihtimalini yordadığını tespit etmiştir. Dilmaç (2009), üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada saldırganlık, ilgi görme ve şefkat ihtiyaçları ile siber zorbalık arasında pozitif yönde, dayanıklılık, yakın ilişkiyi kurma ve ilişkiyi sürdürme ihtiyaçları ile siber zorbalığa maruz kalma arasında negatif yönde, duyguları anlamlandırma becerisi ile siber zorbalık arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Yapılan araştırmalarda siber zorbalık davranışlarını sergileyen ergenlerin antisosyal, nevrotik kişilik özelliklerine sahip oldukları, dışa dönüklük faktörününse hem siber zorbalığı hem de siber mağduriyeti arttırdığı tespit edilmiştir (Çelik, Çelen ve Seferoğlu, 2015; Ciminli ve Kağan, 2016; Küçük, 2016). Başka bir çalışmada, benlik saygısı ile siber zorbalık arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiştir. Bunun yanında çalışmada siber zorbalığın çatışma çözme yöntemlerinden biri olan saldırganlık ile pozitif yönde, problem çözme becerileriyle negatif yönde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Eraslan Çapan, Bakioğlu ve Kırteke, 2020). Siber zorbalığa maruz kalanların içe dönüklük, dışa dönüklük özellikleri iki açıdan da incelenmiştir. Siber zorbalığa maruz kalanların kendilerini koruyamadıkları için içe dönük oldukları varsayılmaktadır. Dışa dönük insanların ise sosyal ve buna bağlı olarak popüler olmaları kıskanıldığı bu kişilerin çevrelerindeki saygınlığı üzerinde yıkıcı etki yaratmak amacıyla zorbalığa uğradıkları belirtilmiştir (Topçu, 2008).

Ergenlik dönemi kişilik gelişiminin büyük ölçüde şekillendiği bir dönemdir. Bu dönemdeki ergen aile etkileşimi kişiliğin şekillenmesinde oldukça önemlidir. Ailelerin tutum ve davranışlarının çocukların zorbalıkla ilişkili davranışları üzerinde de etkili

olduğu belirtilmektedir (Serin, 2012). Başka bir araştırma otoriter ve baskıcı ebeveynlik tutumuyla yetişen çocukların zorbalık davranışlarına yöneldiklerini belirtmiştir. Otoriter tutumun hâkim olmadığı durumlarda ise ergenlerin sosyal normlara uymakta zorlandıkları, ilişkilerinde duyarsız bir tutum edindikleri, sorumsuz ve saldırganca davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir (Dilmaç ve Aydoğan, 2010). Siber zorbaların %44'ünün anne babası ile olan ilişkisinde duygusal yetersizlik yaşadığı ve bu yetersizliğin de siber zorbalık davranışlarını arttırdığı gözlenmiştir (Metli, 2017). Ergenlik döneminde yaşanan diğer problem alanlarında olduğu gibi siber zorbalık üzerinde de aile etkisi oldukça fazladır. Prensky (2001)'in "Dijital Göçmen" olarak ifade ettiği anne-babaların çocuklarına sanal ortamı nasıl daha bilinçli ve sağlıklı biçimde kullanacaklarına yönelik yaptıkları bilgilendirmeler siber zorbalık ve siber mağduriyet açısından önleyici tedbirler kapsamında ele alınabilmektedir.

Ergenlik döneminde arkadaşlıklar ergenler için büyük önem taşımaktadır. Ergenler için önemli olan arkadaşlık ilişkilerinin zorbalık üzerinde de etkisi bulunmaktadır. Akran desteği görmeme durumunun siber zorbalıkla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Calvete ve diğ., 2010). Ergenler üzerinde pozitif etkiye sahip olan arkadaş grupları ergenlerin gelişiminde destekleyici role sahipken, arkadaşlık grubunun negatif etkilerinin ise agresiflik, sorumsuzluk, suça meyletme, saldırganca davranma gibi zorbalıkla ilişkili davranışları tetiklediği belirtilmektedir (Totan ve Yöndem, 2007). Diğer bir araştırmada ise yaptıkları araştırmada ergenlerin zorbaca davranışlar sergilemelerine neden olan etkenlerden birinin de var olan arkadaşlık ilişkisinin kendileri ya da başkalarının yıpratılması, özellikle romantik ilişkilerinde terk eden kişinin terk edilen tarafından zorbalığa maruz kaldığı bulgusuna ulaşılmıştır (Özdemir ve Akar, 2011). Ergenlerin yaşadıkları bağlamı ve okulu algılayış biçimleri; duygusal, davranışsal ve sosyal güçlüklerle mücadele etmelerinde önemli görülmektedir (Bayar ve Uçanok, 2012). Bu nedenle bu bağlamlardaki olumlu hava ergenlerin gelişimlerini pozitif yönde etkilerken, negatif etkinin ergenleri zorbaca davranışlara itebileceği düşünülmektedir. Siber zorbalık nedenlerinin araştırıldığı çalışmalarda farklı değişkenler ele alınmış ve siber zorbalığın ortaya çıkmasında etkisi olan değişkenler kapsamlı ve ilişkisel olarak değerlendirilmiştir.

2.3. Siber Mağduriyet

2.3.1. Siber Mağduriyet Tanımı

Siber mağduriyet teknolojinin hayatımızın her alanına yayılmasıyla birlikte bireylerin her an ve her yerde yaşayabilecekleri problemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürekli değişen ve gelişen teknolojinin sunduğu geniş imkânlar, sanal ortamlara erişimi kolaylaştırmakta, kimliğin gizlenebilme imkânının olması ve çevrimiçi ortamların sık kullanımı siber zorbalığı ve dolayısıyla siber mağduriyeti problem haline getirmektedir (Topçu Uzer ve Tanrıkulu, 2017).

Siber zorbalıkta olarak değerlendirilen davranışlar incelendiğinde siber mağdurun rolü ve konumu ile ilgili çeşitli faktörler tespit edilmiş ve bu durumda siber mağduriyetin tanımlamadaki farklılıklara sebep olmuştur. Siber zorbalığa yönelik çeşitli tanımlamalar yapılsa da siber mağduriyetin en net tanımı siber zorbalığa maruz kalma durumu olarak ifade edilmektedir (Pekşen Süslü ve Oktay, 2018). Siber mağduriyet tanımı biraz daha açıldığında; bilişim teknolojileri kullanılarak birey veya grubun yıkıcı davranışlarına maruz kalması ve bu davranışlar sonucunda maddi ve manevi olarak mağdur olması olarak karşımıza çıkmaktadır. Siber zorbalığa maruz kalan bireyler uzun veya kısa süreli sosyal, fiziksel ve ruhsal güçlükler yaşayabilmektedir. Bireyler siber zorbalığa daha çok zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri okul ortamında ve o bağlamla ilişkili kişiler tarafınca maruz kalmaktadır. Siber zorbalar daha çok kendilerine karşı gelen, başarılı veya çekingen kişileri kendilerine hedef olarak seçmektedir. Zorba karşı tarafa mağduriyet yaşatarak gerçek yaşamda fiziksel olarak mücadele edemeyeceği bir akranını bu şekilde rahatsız etmeye çalışmaktadır. Mağdurlar sanal ortamda kimliğin gizlenebilme imkanının bulunması nedeniyle gelen olumsuz mesajların kimden geldiğini bilememekte, korkarak tepki vermekten kaçınabilmektedirler (Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu, 2012; Çiftçi, 2018). Yapılan araştırmalarda bazı davranış biçimlerini sergileme eğiliminde olan bireylerin daha fazla mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir. Telefonuna şifre koyan, tanımadığı kişilerle mesajlaşan bireylerin ve siber zorbalık yapan bireylerin siber mağduriyet yaşama ihtimallerinin yüksek olduğu gözlenmiştir (Sümengen ve Akyüz, 2020).

Siber zorbalık ve geleneksel zorbalık arasında fark olduğu gibi siber mağduriyet ve geleneksel zorbalık sonucunda oluşan mağduriyet arasında da bazı farklar bulunmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda geleneksel zorbalık sonucu meydana gelen mağduriyetin siber mağduriyete kıyasla daha yıkıcı etkilerinin olduğu ve mağduriyet sonrasındaki iyileşme süresinin siber mağduriyette daha uzun sürdüğu tespit edilmiştir (Blair, 2003).

2.3.2. Siber Mağduriyet Nedenleri

Siber mağduriyetin nedenleri araştırılırken siber zorbalık kavramı ve alt boyutlarından yola çıkılmıştır. Yapılan araştırmalarda siber zorbalığa neden olan bazı değişkenlerin siber mağduriyet üzerinde de etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu değişkenlerden biri de sanal ortamda geçirilen süre olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıpkı siber zorbalıkta olduğu gibi siber mağduriyette de internette geçirilen süre ile siber mağduriyet yaşama durumu arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu görölmüştür (Erdur Baker, 2010; Topçu, 2008). Siber mağduriyet üzerinde sanal ortamda geçirilen sürenin etkisi olduğu gibi sanal ortamı kullanım amacının da mağduriyet üzerinde de etkisi olduğu tespit edilmiştir. Sanal ortamlarda daha çok oyun oynama, sosyal ağlara girme, eğlence amacıyla bulunanların akademik ve bilgi alma amacıyla sanal ortamda bulunanlara göre daha fazla mağduriyet yaşadıkları gözlenmiştir (Özbay, 2013).

Metli'nin (2017) siber mağdurların aileleriyle olan ilişkilerini incelediği araştırmasında, mağdurların % 44'ünün aile ilişkilerinin problemlili, duygusal bağlarının zayıf olduğu tespit edilmiştir. Siber zorbalığa maruz kalanların yıkıcı etkiden kurtulabilmelerinde aileleri ile olan ilişkileri oldukça önemlidir. Anne ve babaların çocuklarındaki farklılıkları erken fark etmesi ve sorunun özölmesine yönelik girişimlerde bulunmaları çocuklarının bu olumsuz deneyimi en az hasarla atmalarını sağlayacaktır (Arıcak, Kınay ve Tanrıkuu, 2012; ifti, 2018).

Yapılan araştırmalar siber mağduriyet yaşama durumunun sürekli olarak artış gösterdiğini, küçük yaşta sanal ortama giren, düşük sosyoekonomik düzeydeki ve iletişim teknolojilerini kullanan kişilerin sanal ortamlarda kurdukları ilişkiler sonucunda mağduriyet yaşama ihtimallerinin daha da yüksek olduğunu vurgulanmaktadır. Siber mağdurların, diğer zorbalık türlerine maruz kalan kişilere göre daha fazla psikolojik zarar gördükleri belirtilmektedir (Karaca, Mutlu ve Gencer, 2021; Özbay, 2013; Karlier Soydaş, 2011).

2.4. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

Siber zorbalığın gerçekleştiği her ortamda siber mağduriyetin oluşması kaçınılmazdır. Bu bölümde siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişki tartışılmıştır.

2.4.1. Siber Zorbalığın Mağdur Üzerindeki Etkileri

Teknolojiyle birlikte hayatımıza giren araçlar günlük hayatın her noktasında karşımıza çıkmakta ve çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Bu kullanım biçimlerinden biri de sanal ortamda tanınmış veya tanımadık bireylerle etkileşim içine girerek iletişim kurmak olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanal ortamda kurulan bu iletişimle gelen bazı riskler ve yaşanan bazı olumsuz durumlar bulunmaktadır. Birinin diğeri üzerinde kurduğu bu sanal baskı siber zorbalık olarak adlandırılmaktadır (Eliçora, 2020).

Siber zorbalık hangi biçimde ortaya çıkarsa çıksın bireyler üzerinde pek çok yıkıcı etki yaratmaktadır. Araştırmalar incelendiğinde, siber zorbalığın özellikle ergenleri uzun süre olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir. Bireylerin kendisine ait ses kayıtları ve görüntülerin herkesin kolaylıkla ulaşacağı alanlarda yayınlanması, birey üzerinde geleneksel zorbalığın oluşturduğu etkiden daha fazla olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Siber zorbalıkta, mağdur ile zorba birbirlerini tanımasalar bile mağdur psikolojik olarak zarar görmektedir. Siber zorbanın kimliğini saklama şansının olması, mağdurun yaşadığı yıkımı arttırmakta ve zorbalığı başkalarıyla paylaşma olasılığını da düşürmektedir (Arıca, 2011; Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Eroğlu, 2011; Türk ve Şenyuva 2021).

Siber zorbalık mağdurlar üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır. Siber zorbalığa maruz kalanların kendilerini öfkeli, üzgün, depresif, aciz ve incinmiş hissettikleri, utanç, korku ve endişe yaşadıkları, intikam alma düşüncesinde oldukları belirlenmiştir. Özellikle erkek ergenlerin siber mağduriyet yaşadıklarında kız ergenlere göre daha fazla öfke duygusuna sahip oldukları, kız ergenlerin ise erkek ergenlere göre daha fazla üzüntü hissettikleri bu iki duygudan sonra da intikam alma düşüncesinin yoğun olduğu belirlenmiştir. Siber zorbaların sanal ortamda kimliklerini gizlemelerinin kimlik bunalımı yaşamaları ve bu duruma maruz kalan mağdurların ise hem sanal ortamda hem de gerçek hayatta güven duygularına kaybetmeleriyle çeşitli psikolojik problemler yaşadıkları gözlenmiştir. Bu duyguların yanında akademik başarısızlık, okul devamsızlığı, yalnızlık, özgüven düşüklüğü, içine kapanıklık, kaygı düzeyinin artması, iyi oluş ve yaşam kalitesinin düşmesi, intihar düşüncesi de siber zorbalığa maruz kalanların yaşadıkları durumlara

örnek verilmektedir (Metli, 2017; Patchin ve Hinduja, 2006; Semerci, 2017; Yaman ve Peker, 2012). Aynı zamanda, siber zorbalığa maruz kalanların arkadaş ve aile ilişkilerinde problemlerin yaşandığı, anne ve babalarıyla çatıştıkları, saldırgan bir tutum sergilemeye ve sosyal problemler yaşamaya eğilimli olduğu saptanmıştır (Erbiçer, 2020; Topçu, 2008; Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). Tüm bunların sonucunda mağdurlar; maruz kaldıkları zorbalık sonucunda kendilerini koruma ihtiyacı duymakta bu doğrultuda da mağdurun yanında silah bulundurma isteği ve okula devamsızlık yapma davranışını arttırmaktadır. Bunun yanında mağdurlarda aşırılıklar ya da içe kapanma görülmektedir (Metli, 2017).

Siber zorbalığa maruz kalanların yaşadıklarının paylaşılması ile ilgili çalışmalar incelendiğinde büyük oranda siber mağdurların maruz kaldıkları yaşantılarını başkalarıyla paylaşmadığı tespit edilmiştir. Siber zorbalığa maruz kalan bireylerin çok küçük bir kısmının profesyoneller tarafından destek aldıkları belirtilmektedir (Aktepe, 2013; Sarak, 2012).

Siber zorbalığa maruz kalan tüm bireylerin geçici ya da kalıcı psikolojik sorunlar yaşayabilecekleri bilinmektedir. Ancak yetişkinlere nazaran içinde bulundukları dönemin gelişim görevini yerine getirerek kişiliklerini şekillendirmeye çalışan ergenlerin siber zorbalıktan daha çok etkilendikleri tespit edilmiştir. Siber zorbalık sonucu ergenlerin yaşadıkları negatif duygu ve düşünceler bireysel gelişimlerini, kimlik edinme süreçlerini ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Bu duygular ergenlerin hem topluma hem de kendilerine yabancılaşmalarına, psikolojik ve sosyal problemler yaşamalarına neden olmaktadır. Kısacası siber zorbalık ergenlerin her alandaki gelişimleri üzerinde risk teşkil eden bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Çiftçi, 2018; Şahin ve diğ., 2010).

2.4.2. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yaygınlık Düzeyi

Teknolojinin hayatın her alanına yayılması, kolaylıkla ulaşılması, sosyal ağların kullanımının artması yani teknoloji kullanımının her geçen gün artmasıyla çevrimiçi ortamlarda gerçekleşen siber zorbalık davranışları ve zorbalık kaynaklı siber mağduriyet yaşantıları da artış göstermektedir. Siber zorbalığın tüm dünyayı etkisi altına alması ve özellikle de siber zorbalık davranışlarının en sık görüldüğü grup olan ergenler arasında ciddi problemlere yol açması, ergen yaş grubunda siber zorbalığın yaygınlığı hakkında yapılan araştırmalara zemin oluşturmuştur.

Li (2006) gerçekleştirdiği çalışmada ergenlerin %15'inin siber zorbalıkta bulunduğu, %25'inin siber zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Kowalski ve Limber (2007) yaptıkları araştırmada katılımcıların %4'ünün siber zorba, %11'inin siber mağdur ve %7'sinin hem siber mağdur hem de siber zorba olduğu belirlenmiştir. Calvete ve diğ. (2010) ergenler üzerinde yaptığı araştırmada, ergenlerin %44'ünün siber zorbalık yaptığı belirlenmiştir. Spears ve diğ. (2015) çalışmasındaysa ergenlerin %27'sinin siber mağdur, %18'inin hem siber mağduriyet yaşadığı hem de siber zorbalık yaptığı gözlenmiştir.

Siber zorbalığın yaygınlığı ile ilgili Türkiye' de yapılan çalışmalarda da incelenmiştir. Türkiye'de ergenlerin yaklaşık %30 oranında siber zorbalığa maruz kaldıkları, bunun yanı sıra yaklaşık %28 oranında siber zorbalık yaptıkları görülmektedir (Ayas, 2011; Özdemir ve Akar, 2011). Erdur Baker ve Kavşut'un (2007) teknolojiyi sık kullanan ergenler üzerinde yaptığı çalışmada, katılımcıların %28'inin siber zorbalık yaptığı, %30'unun ise siber mağduriyet yaşadıkları belirlenmiştir.

Topçu (2008) empati düzeyi ile siber zorba davranışlar arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında ise öğrencilerin %48'inin siber zorbalık davranışlarında bulunduğunu tespit etmiştir. Arıca ve diğ. (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 269 ortaokul öğrencisinin siber zorbalık yapma oranı incelenmiş ve öğrencilerin siber zorbalık yapma oranı %35 olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda aynı çalışmada öğrencilerin %6'sının mağduriyet yaşadığı, %23'ünün ise hem zorbalık yaptığı hem mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir.

Burnukara (2009) ön ergenlik ve ergenlik döneminde geleneksel zorbalık ve siber zorbalığı incelemeyi amaçladığı çalışmada öğrencilerin %22'sinin siber zorbalığa dahil olduklarını, %6'sının siber zorbalık yaptığı, %10'unun mağduriyet yaşadığını ve %6' sının ise hem zorbalık yaptığı hem mağduriyet yaşadıkları tespit etmiştir. Dilmaç'ın (2009) 666 üniversite öğrencisi ile yürüttüğü araştırmada, katılımcıların %23'ü hayatlarında mutlaka bir kez sanal ortamda zorbaca davrandıklarını ifade ederken, %55'inin mutlaka bir kere siber mağduriyet, %20'si ise siber zorbalığa hem uğradıklarını hem de zorbaca davranışları sergilediklerini ifade etmiştir. Ayas' ın (2011) ergenlerle yaptığı araştırmada ise katılımcıların %17'sinin siber zorbalığa maruz kaldıkları ve %16'sının siber zorbalıkta bulundukları belirlenmiştir. Özdemir ve Akar (2011) lise öğrencilerinin siber zorbalığa yönelik düşüncelerini incelemeyi amaçladıkları

çalışmalarında, siber zorbalık yapanların oranının ise %10 olduğu, son bir ayda siber zorbalığa maruz kalanların oranının %14 olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ayas ve Horzum'un (2012) 413 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışma neticesinde katılımcıların %19'unun siber mağduriyet yaşadıkları, %12'sinin siber zorbalık olarak nitelendirilen davranışları gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Gezgin ve Çuhadar (2012) çalışmalarında ise, katılımcıların %30'unun siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir. Kocaşahan (2012) tarafından yapılan araştırmadan edinilen bulgular incelendiğinde katılımcıların %12'sinin siber zorbalık yaptığı, %11'inin siber mağduriyet yaşadığı ve %6'sının hem siber mağdur hem de siber zorba olduğu belirlenmiştir. Serin' in (2012) yaptığı araştırmada ergenlerin %26'sının siber zorbalık davranışlarını sergilediği tespit edilmiştir.

Peker'in (2013) araştırmasındaysa ergenlerin %46'sının mutlaka bir kez siber mağduriyet yaşadığı ve %65'inin mutlaka bir kez siber zorbalık yaptığı belirlenmiştir. İnselöz ve Uçanok (2013), 2658 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında; öğrencilerin %3,8'inin siber zorbalık yaptığını, %5,4'ünün siber mağduriyet yaşadığını, %4'ününse hem zorbalık yaptığı hem de mağduriyet yaşadıkları, %87'sinin ise daha önce siber zorbalık davranışlarında bulunmadığı ve mağduriyet yaşamadıkları tespit edilmiştir. Köse ve diğ. (2018) yaptığı çalışmadaysa öğrencilerin %52'sinin siber mağduriyet yaşadıkları ve %9'unun siber zorbalık yaptığı belirlenmiştir.

2.5. Siber Tanık

2.5.1. Siber Tanık Tanımı

Siber zorbalık, zorba ve mağdurun etkileşimi sonucunda gerçekleşen ve her iki tarafın da doğrudan etkileyen bir durum olsa siber zorbalığa dolaylı yoldan dahil olan ve zorbalıktan dolaylı olarak etkilenen bireylerde bulunmaktadır. Bu kişiler “siber tanık” olarak adlandırılmaktadır. Siber tanık, zorba ile mağdur arasındaki ilişkiyi gözlemleyip sürece pasif olarak katılan süreci destekleyen ya da yaşanan mağduriyeti durduran kişi olarak nitelendirilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2015; Ümmetler İlhan, 2016).

Dillon ve Bushman (2015) sanal ortamda yayılan başkasına ait olan siber zorbalık ögesinden haberdar olan bireyleri siber tanık olarak nitelendirmiştir. Siber zorbanın yaptığı paylaşımları beğenmek ve paylaşarak yayılmasını sağlamak gibi davranışlarda siber tanıklık olarak ele alınmaktadır (Bakar, 2015). Cohen ve diğ. (2015) siber zorbalığa

doğrudan veya dolaylı olarak tanık olmanın siber zorbalığın etkisini arttırabileceği veya tam tersi şekilde zorbalığın devam etmesini engelleyebileceğini vurgulamıştır. Siber tanıklarda gözlemcisi oldukları zorbalık olayından sonra kendilerinin de mağdur olabilecekleri düşüncesi oluşabilmektedir. Bu düşünce ile siber tanıklar zorbalık sürecinin sona ermesi için çabalamak yerine olayı görmezden gelerek, kendilerinin olayın bir parçası oldukları gerçeğini reddedip sorumluluktan kaçarak geri çekilmeyi tercih edebilmektedir (Brody, 2013; Olweus ve Limber, 2010; Wright, Wachs ve Harper, 2018). Bunun aksine siber tanık zorbalık sürecine dahil olarak mağdurun güvende hissetmesini sağlayarak zorbalıkla mücadele etmesi için onu desteklemekte ve mağduru harekete geçirebilmektedir (Salmivalli, Voeten ve Poskiparta, 2011; Williams ve Guerra, 2007). Siber tanıklar bazı durumlarda ise mağduru hatalı bularak sanal ortamda bulunduğu için başına gelen zorbalık olayının doğal bir sonuç olduğunu düşünmektedir (Weber, Koehler ve Schnauber Stockmann, 2013).

Siber tanıklar zorbalık sürecine dört şekilde dahil olabilmektedir: Savunucu, pekiştirici, yardımcı ve yabancı. Savunucular mağduru destekleyerek sürece aktif olarak katılırlar. Pekiştiriciler ise tam tersi şekilde siber zorbalık sürecinde zorbalıyı destekleyerek sürece dahil olurlar. Yardımcılar da benzer şekilde siber zorbalık sürecinde zorbalıyı destekleyerek ona yardımcı olmaktadır. Yabancılar ise siber zorbalık sürecinde hiçbir eylemde bulunmadan sadece süreci gözlemleyerek pasif bir şekilde sürece dahil olurlar (Salmivalli ve diğ., 1996). Yapılan bir çalışmada öğrencilerin siber zorbalığa tanık olduklarında en çok sergiledikleri müdahale davranışlarının “siber zorbalığa engel olmaya çalışma”, “siber mağdura yardım etme” ve “yardım edebilecek bir yetişkine olayı anlatma” olduğunu gözlemlemiştir. Çalışmada aynı zamanda öğrencilerin bir kısmının siber zorbalık olayına tanık olduklarında siber zorba ile gülüp eğlendikleri, siber zorbalığa dâhil oldukları veya olayı izledikleri gözlemlenmiştir (Kalender, Keser ve Tugun, 2019). Siber tanıklar sürece hangi şekilde katılırlarsa katılınsınlar süreçten etkilenmektedir. Janson ve diğ. (2009) yaptıkları araştırma ile bireylerin siber zorbalık sürecine siber tanık olarak dahil olmalarının ciddi travmatik etkilerinin olduğunu vurgulamıştır.

Willard (2007) siber zorbalık olayına tanık olunduğunda, olayın bildirilmesinin, mağdura destek olmanın ve duyulan endişeleri paylaşmanın önemini vurgulamıştır. Doğru

müdahale davranışlarına ilişkin olarak Hinduja ve Patchin (2012) öğrencilere şu önerilerde bulunmuşlardır:

- Siber zorbalığa maruz kaldıysan asla sessiz kalma.
- Olayı annene, babana, bir öğretmene veya yakın bir arkadaşına anlat.
- Siber zorbanın kim olduğu belli değilse, olayı web sitesinin yöneticisine bildir.
- Siber zorbanın kim olduğu belliyse önce görmezden gel, devam ederse ona durmasını söyle.
- Siber zorbalık olayına ait kanıtları (mesaj, e-posta, fotoğraf, vb.) kaydet.

2.6. Siber Dedikodu

2.6.1. Siber Dedikodu Tanımı

Dedikodu geçmişten bugüne kadar her dönemde hayatın bir parçası olarak karşımıza çıkan bir olgu olmuştur. Dedikodunun insanlar arasında etkileşimi arttıran, olayların hızla yayılmasını sağlayan destekleyici ve yıkıcı etkileri bulunmaktadır. Siber dedikodunun aksine geleneksel dedikodu üzerine yapılan birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar, geleneksel dedikoduyu geçmişten gelen ve dolaylı ilişkisel saldırganlığın tanımlayıcı unsuru tanımlamıştır (Romera ve diğ., 2018).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte yaşamın her alanında değişim ve dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu değişim ve dönüşüm dedikodu olgusunu da etkilemiş ve dedikodu davranışı sanal dünyaya taşınmıştır. Siber dedikodu iki veya daha fazla kişi tarafından orada bulunmayan ancak konuşmaya dahil olanlar tarafından bilinen başka biri hakkında yapılan değerlendirici yorumları içeren, görünüşte masum bir diyalog biçimidir (Bechtoldt, Beersma ve Dijkstra, 2020; Lopez Pradas ve diğ., 2017). Foster (2004) ise dedikoduyu bir konu veya bir başkası hakkında değerlendirici konuşma olarak tanımlamaktadır. Bu davranış, meydana geldiği sosyal grubu etmekte, akran ilişkilerini teşvik edebilmekte veya engelleyebilmektedir (Romera ve diğ., 2018). Siber dedikodunun gruba hizmet eden çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Bunlar, grubun işleyişi hakkında grup üyelerini bilgilendirmek, sosyal durumlarda nasıl başarıya ulaşıldığını veya başarısızlıktan nasıl kaçıldığını öğrenmek ve taklit edilecek olumlu dedikodu modelleri sağlamak olarak karşımıza çıkmaktadır (Baumeister, Zhang ve Vohs, 2004; Grosser, Lopez Kidwell ve Labianca 2010; Litman ve Pezzo, 2005). Yapılan bu konuşmaların

durumsal bir doğası vardır, çünkü mesajın yayılması ve yorumlanması üretildikleri yer olan bağlama bağlıdır (Wert ve Salovey, 2004).

Dedikodunun, kendi kendine hizmet ettiği ve dinleyenlerin üçüncü kişi hakkında sahip olduğu izlenimlerini kötü niyetle karşı tarafı manipüle etmek amacıyla yapıldığı görüldüğü için zaman içinde kötü bir üne sahip olmuştur (Goodman ve Ben Ze'ev, 1994). Bunun yanında dedikodunun olumlu etkilerinin olduğuna dair bulgular da elde edilmiştir (Alexandrov, Lilly ve Babakus, 2013; Dunbar, 2004). Dedikodunun olumlu etkileri genel anlamda gruplar üzerinde görülmektedir. Bireylerin kişilerarası ilişkilerdeki sınırlara ilişkin kuralları öğrenmede, dedikodunun geliştirici etkisi uygulanmaktadır (Baumeister, Zhang ve Vohs, 2004). Siber dedikodu gruba uyum sağlama ve kişilerarası ilişkileri geliştirme imkanı sunarken aynı zamanda siber zorbalıkta olduğu gibi bireyin itibarını olumsuz etkilemek ve zarar verme niyetiyle de ortaya çıkabilmektedir (Steijn, 2014). Bireyin öğrendiği bu kurallara göre hareket etmesi ve grup içinde popülerlik kazanmasına katkı sağlanmaktadır (Bechtoldt, Beersma ve Dijkstra, 2020). Bu nedenle özellikle ergenlik döneminde dedikodu bir gruba yakınlığı arttıran, arkadaşlık sistemini destekleyen ve sosyal kabul edilebilirliği arttıran, akranlardan daha fazla beğeni almayı sağlayan, sosyal uyumu kolaylaştıran bir davranış türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Wargo Aikins, Collibee ve Cunningham, 2017; Wert ve Salovey, 2004).

Dedikodunun olumlu etkileri de görülür. Dedikodu ortak iyiliği teşvik eder ve üyelerin itibarı ve katılımı üzerinde sahip olabileceği etki göz önüne alındığında gruba zarar verebilecek kendi kendine hizmet eden davranışları sınırlamaktadır (Beersma ve Van Kleef, 2011). Dedikodunun bireyler üzerinde de bazı olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu etkilerden biri de bireylerin dedikodu sonucunda kendilerini değerlendirme fırsatlarının bulunması olarak ifade edilmiştir (Martinescu, Janssen ve Nijstad, 2014). Dedikodunun bir diğer olumlu işlevi ise sosyal durumlarda başarıya nasıl ulaşılacağı veya başarısızlıktan nasıl kaçınılacağı hakkında önemli sosyal öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlamasıdır (Baumeister, Zhang ve Vohs, 2004). Bu nedenle olumlu dedikodu, taklit edilecek bir model sağladığı için birey için değerlidir (Litman ve Pezzo, 2005). Dedikodunun bilgi alışverişini sağlamasının yanında eğlence ihtiyacını karşılayan yönü olduğu da vurgulanmaktadır (Foster, 2004). Dedikodu, her tür sosyal ağda bulunan bir sosyal davranış türüdür ve siber dedikodu, akranlar arasındaki ilişkileri hem teşvik

edebilen hem de engelleyebilen yeni ortaya çıkan bir çevrimiçi sosyal davranış türüdür (Garcia Fernandez ve diğ., 2022).

Siber dedikodu, dedikodunun sanal dünyadaki karşılığıdır. Geleneksel dedikodu ile siber dedikodunun ortaya çıktıkları bağlamın farklı olması sebebiyle aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, geleneksel dedikodu sözel olarak yapılırken, siber dedikodu yazılı mesajlar, resimler ve videolar aracılığıyla yapılabilmektedir. Aynı zamanda siber dedikoduda gönderilen mesajlar orijinal halleriyle kaydedilebilir ve var olmayan mesajlar sanal ortamda üretilebilir bu durum da mesajı gönderen kişiyi etkilemektedir (Bertolotti ve Magnani, 2013). Siber dedikodu her an her yerde geniş bir kitleye ulaşma potansiyeline sahiptir, geleneksel dedikodu ise sadece o an o ortamda bulunanlara doğrudan ulaşmaktadır. Bunun yanında siber dedikodu da kullanılabilecek sınırlı olarak kullanılan prozodik, paralinguistik ve ekstralinguistik unsurlar göz önüne alındığında, hem göndericinin mesajın arkasındaki sosyal niyeti iletmesi hem de alıcının onu tanıması geleneksel dedikoduya göre daha zordur (Carrera ve Pelayo, 2001). Mesajın doğru anlaşılmasının önündeki bu engeller siber zorbalığa ve sonucunda siber mağduriyete yol açabilecek yanlış anlaşılmalara zemin hazırlamaktadır (Del Rey ve diğ., 2015). Her iki olgu da başkaları hakkında bilgi edinmenin ve sosyal bağlarını güçlendirmenin bir yolu olarak görülmektedir (Baumeister, Zhang ve Vohs, 2004; Hartung ve Renner, 2013).

Dedikoduya yönelik olumsuz algı, çok sayıda çalışmayı, dedikoduyu; bir başkasının itibarını zedelemesine veya gruptan dışlanmasına neden olan, zorbalığın dolaylı bir biçimi olarak tanımlamaya yöneltmiştir (Archer ve Coyne, 2005). Dedikodunun, kötü niyetli bir davranış olarak kavramsallaştırılmasının aksine sosyal öğrenmenin olumlu yönlerini kapsayan geniş bir perspektiften incelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Beersma ve Van Kleef, 2011; Wert ve Salovey, 2004). Siber zorbalıkta bulunan karşı tarafa zarar verme niyeti siber dedikoduda açık bir şekilde görülmemektedir (Tokunaga, 2010). Bu nedenle siber dedikodu ve siber zorbalık arasında ayırım yapmak da önemlidir.

2.6.2. Siber Dedikodu ve Ergenlik

Ergenlik, arkadaşlık kurmanın ve yoğun sosyal iletişimin zirvede olduğu zamandır (Marin Lopez ve diğ., 2020). Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla internet sosyal iletişim için yeni bir bağlam haline geldi ve insanların sosyalleşme şekli değişmiştir. Dedikodu; ergenlere akranlarından daha fazla beğeni alma ve sosyal uyum

sağlama imkanı sunmaktadır (Wargo Aikins, Collibee ve Cunningham, 2017). Bunların yanı sıra ergenler çevrimiçi ortamda gerçekleşen sosyal iletişim sırasında bazen psikolojik ve sosyal zarar vermeye yönelik davranışlara da başvurmaktadır (Hartung ve Renner, 2013).

Ergenlik döneminde ilişki tarzlarının pekiştirilmesi nedeniyle, bu dönemde ergenler arasında gelişen dedikoduya odaklanmak oldukça önemlidir. Bireyin ilişki kurma tarzını karakterize eden davranışları belirlemek ve tanımlamak, yetişkinlikte sosyal ve kişisel yapının yordanmasına fırsat sağlayacaktır (Perry ve Pauletti, 2011). Ergenlik döneminde dedikodu, bir gruba yakınlığın artmasında, arkadaşlık sistemini desteklemede ve sosyal olarak kabul edilebilir davranışları anlamada önemli bir rol oynamaktadır (Wert ve Salovey, 2004). Ergenlerin bu dönemdeki popüler olma istekleri kurdukları iletişimin bazı durumlarda zorbalığa dönüşmesine neden olmaktadır. Ergenlikle birlikte gelişen bu düşünce yapısıyla ergenlerin fiziksel görünüşü, etnik kökeni veya herhangi bir özelliği hakkında nefret dolu söylemlerde bulunması popülerlik amacıyla yaptıkları bu davranış siber dedikodu olarak nitelendirilmektedir (Romera ve diğ., 2021).

Tehdit veya hakaret etme, birine 'soğuk omuz' verme, aşağılama vb. gibi ergenlerin sosyal davranışlarının belirli yönlerini ve ayrıca yoğun sosyal medya kullanımlarını açıklayan birçok çalışma yapılmıştır (Garmendia ve diğ., 2016). Buna rağmen ergen ilişkilerinde teknoloji kullanımının önemi konusunda genel bir farkındalık oluşmuş ancak, siber dedikodu üzerine yapılan çalışmaların sayısı sınırlı kalmıştır (Laghi ve diğ., 2013; Oluwale, 2009; Subramanian, 2013). Bu duruma neden olarak siber dedikodunun sorunlu internet kullanımıyla ilişkili olduğunun düşünülmesi ve bir siber zorbalık çeşidi olarak ele alınması gösterilmektedir (Romera ve diğ., 2021). Sanal dünyanın sürekli gelişmesi, paylaşılan bilginin görünürlüğünün ve ulaşılabilirliğinin artması giderek yaygınlaşan siber dedikodu davranışının daha fazla araştırılması gereken bir davranış olduğunu göstermektedir (Cebollero Salinas ve diğ., 2022).

2.6.3. Siber Dedikodu ve Cinsiyet

Dedikodu yapma ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki inceleyen bazı çalışmalar dedikodu ve cinsiyet arasındaki bu ilişkiyi çocukluktan beri inşa edilen ve sosyal bilgilerin işlenmesini belirleyen cinsiyet şemalarına bağlamaktadır (Card ve diğ., 2008). Bazı çalışmalar ise kızların erkeklerden daha fazla dedikoducu olduğu düşüncesinin

klişeleşmiş yanlış bir görüş olduğunu savunmaktadır (Romera ve diğ., 2018). Ergenlerde siber dedikoduda cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan az sayıda çalışma olmasına rağmen elde edilen veriler hem erkeklerin hem de kızların geleneksel dedikodunun aksine siber dedikoduya eşit şekilde katıldıklarını göstermektedir.

Siber dedikodunun amacı cinsiyet değişkeniyle ilişkisinin yönünü değiştirmektedir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlar incelendiğinde, erkek ve kız çocuklarının büyüdükçe, akranlarını mağdur etmek için dedikodu gibi dolaylı saldırgan davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Dedikoduyu dolaylı bir saldırganlık biçimi olarak araştıran çalışmalar erkeklerden daha çok kızların dedikoduyu saldırganlık biçimi olarak gördüklerini ortaya koyuyor. (Archer ve Coyne, 2005). Kız ergenlerin sosyal statülerini korumak amacıyla erkek ergenlerden daha çok dedikodu yaptıkları ortaya çıkmıştır (Merten, 1997). Gelişimsel çalışmalar, sosyal aktivitelere daha fazla zaman ayıran, yakınlık arzusu ve reddedilme kaygısı ile karakterize bir ilişki tarzına sahip olan kızların daha yüksek düzeyde dedikodu davranışını sergilediklerini belirterek bu durumu açıklamaktadır (Perry ve Pauletti, 2011).

2.7. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Dedikodu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde hem Türkiye’ de hem de yurt dışında yürütülen; siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber dedikodu kavramlarını konu alan araştırmalar incelenmiştir.

2.7.1. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Dedikodu ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Siber zorbalık ve siber mağduriyet; yurt dışında ve Türkiye’de yapılan birçok araştırmaya konu olmuştur. Yapılan çalışmalardan elde edilen bulgularda hem benzerlik hem de farklılıklar gözlenmektedir.

Özel (2013) ergenler arasındaki siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının, benlik saygısı ve depresyon ile ilişkisini incelemeyi amaçladığı araştırmasının örneklemini yaşları 13-19 arasında değişen 1324 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan erkek ergenlerin %30’unun, kız ergenlerinse %27’sinin siber zorbalıkta bulunduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin, kızlardan daha çok siber zorba davranışta bulunmalarına rağmen siber mağduriyet yönünden kız ve erkek ergenler arasında anlamlı bir farklılık

gözlenmemiş, cinsiyete göre siber mağduriyet yaşama oranı hem kız hem de erkek ergenlerde % 27 olarak bulunmuştur. İnternette geçirilen zaman, depresyon düzeyi ve benlik saygısının, siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki etkisi incelendiğindeyse, depresyon, benlik saygısı ve internette geçirilen süredeki artışın, siber zorba davranışlardaki pozitif yönlü artışı açıklamaktadır. Depresyon düzeyi ve internette geçirilen süredeki artışın, benlik saygısındaki azalışı, siber mağduriyet yaşama düzeyindeki artışı anlamlı olarak açıkladığı belirtilmektedir.

Bayram ve Saylı (2013) üniversite öğrencileri arasında siber zorbalığın yaygınlığını ölçmeyi amaçladıkları araştırmanın örneklemini 612 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada katılımcıların %31'inin en az bir defa aşağılanmak niyetiyle siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmada erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalıkta bulundukları ve kızların daha sık siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir.

Eroğlu'nun (2014) 600 lise öğrencisiyle yaptığı araştırmada katılımcıların % 10'unun siber zorbalık yaptığı, % 7'sinin siber zorbalığa maruz kaldığı, % 64'ünün ise aynı anda siber zorbalıkta bulunduğu ve siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir.

Yaman ve Sönmez (2015) ergenlerin siber zorbalık eğilimlerini belirlemeyi amaçladıkları araştırmalarında 300 lise öğrencisi ile çalışmışlardır. Elde edilen veriler incelendiğinde, cinsiyet değişkeni doğrultusunda anlamlı farklılık görüldüğü ve öğrencilerin siber zorbalıkta bulunma düzeylerinin cinsiyete göre kızların aleyhinde anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Sınıf seviyesi değişkenininse anlamlı bir farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tanrıkulu (2015) araştırmasında kişilik özellikleri ile siber zorbalık motivasyonları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında; çevrimiçi disinhibisyon ile eğlence için siber zorbalıkta bulunma, değerlerden soyutlanma ve saldırganca zarar verme niyetiyle siber zorbalıkta bulunma, değerlerden soyutlanma ve narsistlik ile üstünlük sağlama amacıyla siber zorbalığa başvurma arasında ilişki tespit etmiştir.

Peker (2015) 400 ortaokul öğrencisiyle gerçekleştirdiği araştırmasında siber zorbalık bağlamında mağduriyet yaşayanların, zorbaca davrananların ve daha önce siber zorbalık

rolüne karışmamış olan bireylerden daha yoğun bir biçimde negatif duygular hissettikleri belirlenmiştir.

Peker ve Ekinci (2016) ergenlerde öz yeterliğin, siber zorbalıkla baş etme stratejileri üzerindeki yordayıcı etkisini inceledikleri araştırmalarında 277 ergen ile çalışmış ve genel öz yeterliğin siber zorbalıkla başa çıkma stratejilerinden, sosyal ilgi ve yardım isteme, mücadele etme, sanal gizlilik ve güvenlik yöntemleri arasında pozitif ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bunun yanında ergenlerde öz yeterliğin, siber zorbalıkla baş etme becerilerini olumlu yönde yordadığı tespit edilmiştir.

Altundağ (2016) çalışmasında ortaöğretim çağındaki ergenlerin siber zorba ve mağduriyet yaşama deneyimleriyle problemlili internet kullanım davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma lise 1. ve 2. sınıfta okuyan 310 öğrenci ile yürütülmüştür. Elde edilen bulguların incelenmesi neticesinde internet kullanma becerilerindeki yetersizliğin siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşama arasında anlamlı ilişkinin olduğu ve siber zorbalık yapma ile siber mağduriyet yaşama arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Dalmaç Polat ve Bayraktar (2016) 506 öğrenciyle siber zorbalık ve siber mağduriyet üzerinde etkili olduğu düşünülen sosyal ve demografik değişkenlerin, teknoloji kullanımıyla ilgili değişkenlerin, öfke ve öfkeyi ifade ediş biçimi, stresle mücadele etme biçimi ve boyun eğme değişkenlerini incelemeyi amaçladıkları bir çalışma gerçekleştirmiştir. Edinilen veriler doğrultusunda siber mağduriyet yaşama durumu sınıf düzeyi ve okul başarısına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir; cinsiyet, sınıf düzeyi, babanın eğitim durumu, bilgisayar oynama süresi değişkenleri ile siber zorbalık puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Semerci (2017) çalışmasında ergenlerin siber zorbalık yapma ve siber mağduriyet yaşama deneyimleri ile sınıf seviyesi, internette geçirilen zaman, interneti kullanma amacı ve internete ulaşma şekli arasındaki bağlantıyı incelemiştir. Çalışmadan edinilen veriler incelendiğinde, son sınıftakilerin en çok siber zorbalıkta bulunan ve en çok siber mağduriyet yaşayan sınıf seviyesi olduğu, 9. sınıf öğrencilerininse en az siber zorbalığa maruz kalan ve en az siber zorbalığı sergileyen sınıf seviyesi olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların siber zorbalık yapma ve siber mağduriyet yaşamayla günlük internette

geçirilen süre, interneti kullanma amacı ve internete ulaşma biçimleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Karabatak ve diğ. (2018) lise öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin algılarını metafor analizi yoluyla ortaya çıkarmayı amaçladıkları araştırmalarının örneklemini 67 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin siber zorbalığa yönelik daha çok olumsuz görüşlere sahip oldukları, ancak haz kaynağı gibi olumlu görüşlere de sahip oldukları görülmüştür.

Bulut (2018) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin öğrenci, öğretmen ve velilerin bakış açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık farkındalık düzeylerinin öğrenci, veli ve öğretmenlerin görüşlerine göre yüksek olduğu; kız öğrencilerin farkındalık düzeylerinin erkek öğrencilere göre yüksek olduğu, gelir düzeyi arttıkça farkındalık puanlarının da arttığı gözlenmektedir.

Köse ve diğ. (2018) 600 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında üniversite öğrencilerinin sanal zorba/sanal kurban olma durumlarını incelenmiştir. Öğrencilerin siber mağduriyet yaşama deneyimleri incelendiğinde, %52'sinin “telefon numarasının gizlenerek aranma” olayını yaşadığı görülmüştür. Öğrencilerin siber zorbalık deneyimleri incelendiğinde %8'inin haber vermeden başkasının şifresini kullandığı belirlenmiştir.

Yelci (2018) çalışmasında, ortaokul öğrencilerinin saldırganlık ve siber zorbalık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve değişkenler arasında anlamlı ilişki tespit etmiştir. Erkeklerin kızlara göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu, ayrıca sınıf düzeyi arttıkça siber zorbalık ve saldırganlık düzeylerinin arttığı, akademik başarı artışıyla hem saldırganlık hem de siber zorbalık puanlarının azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Uzun ve Karataş'ın (2019), siber zorbalık ve siber mağduriyetin okul tükenmişliğini üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmaya 488 lise öğrencisi katılmış zorbalık ve mağduriyetin, okul tükenmişliğini yordadığı tespit edilmiştir.

Çanakçı ve Deniz (2020) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada öğrencilerin siber zorbalık bağlamında hangi rolleri deneyimlediklerini belirlemek ve deneyimledikleri rollere ilişkin görüşlerini anlamak amaçlanmıştır. Çalışma verileri

incelendiğinde öğrencilerin %14'ü siber zorbalık bağlamındaki tüm rolleri deneyimledikleri %18'inin siber zorbalık bağlamındaki hiçbir rolü deneyimlemedikleri, zorbalık rollerinden mağdur olma rolünün en çok deneyimlendiği ve en az zorba rolünün deneyimlendiği belirlenmiştir.

Erbıçer (2020), 476 üniversite öğrencisiyle yürüttüğü çalışmasında sosyal uyum düzeyi düşük olan bireylerin siber zorbalık ve mağduriyet ortalamalarının sosyal uyum düzeyi yüksek olan öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet puanları erkek öğrencilerden düşük olduğu; siber zorbalık ve siber mağduriyetin aile ilişkilerine, sosyal normlara, antisosyal eğilimlere ve sosyal uyuma göre anlamlı farklılık gösterdiği; sosyal ilişkilere göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya (2020) siber zorbalık ve mağduriyet durumları ile mücadele etme ve aleksitimi doğrultusunda incelemeyi amaçladığı çalışmasının örneklemini 420 öğrenci oluşturmaktadır. Yapılan araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde aleksitimi düzeyinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin başa çıkma stratejilerinin siber zorbalık, mağduriyet ve aleksitimi durumlarını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Abudusufuer, Yıldırım ve Kumcağız (2022) 214 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri artan siber zorbalık üzerinde etkili olan değişkenlerin incelendiği araştırmada erkeklerin daha fazla siber zorbalık yaptıkları tespit edilmiştir.

Özbey ve Başdaş (2022) 544 ortaokul ve lise öğrencisini örneklem olarak aldıkları çalışmalarında siber zorbalığın bireyler üzerindeki etkilerinin geleneksel zorbalığa göre dikkat çekici düzeyde farklılaşmadığı ancak geleneksel zorbalık veya siber zorbalık sonucu ortaya çıkan mağduriyetin birey üzerindeki etkilerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada cinsiyet, akademik başarı, kendini güvende hissetme gibi değişkenlerin geleneksel zorbalık davranışları üzerinde etkili olduğu belirlenirken yine bu değişkenlerin siber ortamda gerçekleşen zorbalık davranışları üzerinde bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

2.7.2. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Dedikodu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Shariff (2005) Kanada’ da yaptığı çalışmasını siber mağduriyet yaşayan 177 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin %23’ünün elektronik posta aracılığıyla, %41’inin kısa mesajla, %35’ inin sohbet odalarında, %32’ sinin tanıdığı arkadaşlarınca, %11’inin tanımadığı kişilerce, %16’sının da hem tanıdığı hem tanımadığı okul arkadaşlarınca zorba davranışlara maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Kowalski ve Limber (2007) çalışmasında katılımcıların %11’inin son iki ayda en az bir kez siber mağduriyet yaşadıkları, %4’ünün son iki ayda en az bir kez siber zorbalıkta bulundukları ve %7’sinin hem siber zorbalık yaptıkları hem de siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir. Siber mağdurların %50’sinin kim tarafından mağdur edildiklerini bilmedikleri gözlenmiştir.

Li (2006) ergenlerle yaptığı çalışmasında geleneksel zorbalık yapanların %30’unun aynı zamanda siber zorbalık yaptıkları, geleneksel zorbalığa maruz kalanların da %17’sinin aynı zamanda siber mağdur olduğunu ifade etmiştir.

Clarke (2013) çalışmasında lisede öğrenim gören ergenlerin ebeveynlerinin siber zorbalığa ilişkin algı ve farkındalıklarının incelenmesi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini 99 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin siber zorbalığı bir sorun olarak gördükleri ancak geleneksel zorbalığı siber zorbalığa göre daha zarar verici buldukları belirtilmiştir. Siber zorbalığı önleme açısından okul uygulamalarının ebeveynlerden daha yararlı olacağını, siber zorbalığa yönelik televizyondan bilgi edinme olasılıklarının diğer medya araçlarından daha fazla olduğu ve siber zorbalığa yönelik farkındalıklarının artırılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Völlink ve diğ. (2013) tarafından yapılan çalışma 11-12 yaş grubundaki ergenlerin siber zorbalıkla baş etmede kullandıkları stratejilerin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan ergenler siber zorbalığa maruz kalan, siber zorbalık yapan ve siber zorbalığa dahil olmamış olarak gruplandırılmıştır. Araştırma sonucunda siber zorbalıkta hem zorba hem de mağdur olan çocukların, siber zorbalıkla karşılaşmamış çocuklara göre duygu odaklı başa çıkma stratejilerini daha fazla kullandığı görülmektedir. Siber zorbalık

mağdurlarının sorunları içselleştirdiği, değersiz ve güçsüz hissettiği depresif başa çıkma yöntemini daha fazla kullandığı tespit edilmiştir.

Romera ve diğ. (2018) siber dedikoduya katılım ile sosyal uyum, zorbalık ve siber zorbalık (saldırganlık ve mağduriyet) davranışlarının gelişimi arasındaki ilişkiyi cinsiyet ve yaşa dayalı olarak araştırmayı amaçladıkları çalışmalarını, yaşları 12 ile 17 arasında değişen toplam 510 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirmiştir. Bulgular incelendiğinde, siber dedikoduya katılımın yüksek seyretmesinin, siber zorbalık davranışı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında her iki ülkenin gençlerinin de farklı kültürel, sosyoekonomik ve coğrafi özelliklerine rağmen dedikoduyu benzer şekilde kavramsallaştırdıkları belirlenmiştir. Aynı zamanda, erkek ve kız ergenlerin siber dedikoduya katılma sıklığında herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir.

Sam ve diğ. (2019) Ganalı öğrencilerle siber zorbalığın mağdur üzerindeki etkilerini, kapsamını ve mağdurlarda hangi özelliklerin baskın olduğunu tespit etmek amacıyla araştırma yapmıştır. Bulgular incelendiğinde, araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun hem siber zorbalık hem de mağduriyet deneyimi yaşadıklarını gözlemlenmiştir. Kişilerin psikolojik iyi oluş düzeyleri üzerinde siber zorbalığın sınırlı etkisinin olduğu görülmüştür, ayrıca siber mağdurların psikolojik sağlamlıklarının mağduriyet yaşamayanlara nazaran anlamlı biçimde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Moreno ve diğ. (2019) Amerika Birleşik Devletleri'nde 131 katılımcı ile gerçekleştirdikleri araştırmada ebeveyn ve ergenlerin siber zorbalık konusundaki görüşlerinin benzer ve farklı yönlerini, ebeveynlerin bu konuda kendi rollerini nasıl gördüğünü incelenmesi amaçlanmıştır. Bulgular incelendiğinde siber zorbalık gerçekleştiğinde ergenlerin, ebeveynler ile nasıl ilişki kurduklarına odaklandıklarını, ebeveynlerin ise zorbalığın nasıl bir etki bıraktığına odaklandıklarını ortaya çıkmıştır.

Cebollero Salinasa ve diğ. (2022) yürüttükleri çalışma, yaş, cinsiyet ve ilk akıllı telefonun sahibi olunan yaştaki farklılıkları dikkate alarak siber dedikodu ve problemlili internet kullanımının siber saldırganlık ve siber mağduriyet üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada yaşları 12-18 arasında değişen 1013 ergen örneklem olarak seçilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi yoluyla elde edilen sonuçlar, dört yapı arasında yüksek bir ilişki olduğunu göstermekte ve siber saldırganlık ve siber mağduriyetin yüksek

değişkenliğini açıklamaktadır. Siber dedikodunun kızların, 12-14 yaşındaki denekler ve 15-18 yaş arasındaki mağdurlar üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğu, problemleri internet kullanımının ise erkek çocukların ve zor durumda olan deneklerin siber mağduriyetleri üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olmasının önemi vurgulanmaktadır.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ile ilgili detaylar yer almaktadır. Aşağıda sırası ile araştırmanın modeli, araştırma grupları, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve hazırlanması ve son olarak verilerin analizine ilişkin detaylı açıklamalar verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Ergenlerde görülen siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber dedikodu davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalardır (Büyüköztürk ve diğ., 2012). Bu araştırmanın bağımlı değişkeni siber zorbalık, bağımsız değişkenleri ise siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süredir.

3.2. Araştırma Grubu

Bu araştırmada iki araştırma grubu kullanılmıştır. İlk araştırma grubu ile Siber Dedikodu Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması yürütülmüştür. İkinci araştırma grubu ile araştırmanın araştırma sorusu olan ‘ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ile siber dedikodu davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?’ sorusuna yanıt aranmıştır.

3.2.1. Araştırma Grubu 1

Araştırmanın ilk araştırma grubunu Karaman ilinde 2022-2023 öğretim yılı güz döneminde öğrenimini sürdüren ve basit seçkisiz örnekleme yoluyla ulaşılan 351 ortaöğretim öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma grubu 1’de yer alan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 3.1’de yer almaktadır.

Tablo 3. 1: Birinci Araştırma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Kişisel Bilgiler	Değişken	N	%
Cinsiyet	Kız	266	75.8
	Erkek	85	24.2
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	123	35.0
	10. Sınıf	88	25.1
	11. Sınıf	86	24.5
	12. Sınıf	54	15.4
İnternete Bağlanma Yolu	Bilgisayar	15	4.3
	Tablet	5	1.4
	Telefon	331	94.3
En sık Kullanılan sosyal medya uygulaması	Instagram	196	55.8
	Snapchat	7	2.0
	X	13	3.7
	Tiktok	20	5.7
	WhatsApp	70	19.9
	Youtube	45	12.8
Günlük İnternet Kullanım Süresi	0-1 saat	27	7.7
	2-4 saat	226	64.4
	5 saat ve üzeri	98	27.9
Toplam		351	100.0

Katılımcıların yaşları 14-19 arasında değişmektedir ($\bar{X}$ =15.53, Ss=1.19). Katılımcıların büyük kısmı kız öğrencilerden oluşmaktadır [%75.8 kız (n=266); %24.2 erkek (n=85)]. Öğrencilerin çoğu (%35.0; n=123) 9.sınıf düzeyindedir. Ancak sınıf düzey sayıları birbirine yakındır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%94.3; n=331) internete telefon yoluyla ulaşmaktadır. En sık kullanılan sosyal medya uygulaması (%55.8; n=196) Instagram olarak işaretlenmiştir. Katılımcılar çoğunlukla günde (%64.4; n=226) 2-4 saat aralığında internet kullanmaktadırlar.

3.2.2. Araştırma Grubu 2

Araştırmanın ikinci araştırma grubunu Karaman ilinde 2022-2023 öğretim yılı güz döneminde öğrenimini sürdüren ve basit seçkisiz örnekleme yoluyla ulaşılan 767

ortaöğretim öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma grubu 2' de yer alan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 3.2'de yer almaktadır.

Tablo 3. 2: İkinci Araştırma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Kişisel Bilgiler	Değişken	N	%
Cinsiyet	Kız	447	58.3
	Erkek	320	41.7
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	174	22.7
	10. Sınıf	224	29.2
	11. Sınıf	234	30.5
	12. Sınıf	135	17.6
İnternete Bağlanma Yolu	Bilgisayar	15	2.0
	Tablet	6	.8
	Telefon	746	97.2
En sık Kullanılan sosyal medya uygulaması	Facebook	4	.5
	Instagram	297	38.7
	Snapchat	22	2.9
	X	58	7.6
	Tiktok	120	15.6
	WhatsApp	118	15.4
	Youtube	148	19.3
Günlük İnternet Kullanım Süresi	0-1 saat	26	3.4
	2-4 saat	506	65.9
	5 saat ve üzeri	235	30.7
Toplam		767	100.0

Katılımcıların yaşları 13-19 arasında değişmektedir ($\bar{X}$ =15.91, Ss=1.18). Katılımcılar cinsiyet dağılımı açısından birbirine yakın sayıda olmasına rağmen kızların oranı daha yüksektir [%58.3 kız (n=447); %41.7 erkek (n=320)]. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımları birbirine yakın olmasına karşın çoğunluğu (%30.5; n=234) 11.sınıf düzeyindedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%97.3; n=746) internete telefon yoluyla ulaşmaktadır. En sık kullanılan sosyal medya uygulaması (%38.7; n=297) Instagram ve

en az kullanılan sosyal medya uygulaması (%.5; n=4) Facebook olarak işaretlenmiştir. Katılımcılar çoğunlukla günde (%65.9; n=506) 2-4 saat aralığında internet kullanmaktadırlar.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verilerini toplamak amacıyla Siber Zorbalık Ölçeği, Siber Dedikodu Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır (Ek-1). Veri toplama araçlarına ait detaylar aşağıda sırası ile verilmiştir.

3.3.1. Siber Zorbalık Ölçeği

Siber Zorbalık Ölçeği Garaigordobil (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek üç alt boyuttan (siber zorbalık, siber mağduriyet, tanık olma) ve her bir alt boyutta 14'er madde olmak üzere toplamda 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutunda ilgili rolü içeren maddelerin yanıtlanması istenmektedir. Ölçekte 4'lü Likert tipi (0=Asla, 3=Her zaman) derecelendirme kullanılmıştır. Ölçeğin her bir alt boyutunda alınan puan yükseldikçe ilgili rolün düzeyi de yükselmektedir. Ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda siber zorbalık, mağduriyet ve tanık olma alt ölçeklerinin ve ölçek toplamının Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı sırasıyla .91, .82, .87 ve .91 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenirlik katsayısı .63 ile .80 arasında değişmektedir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda kabul edilebilir uyum iyiliği indeksleri elde edilmiştir ($\chi^2/sd=1.28$, GFI=.92, CFI=.91, SRMR=.05 ve RMSEA=.056).

Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Eraslan Çapan, Bakioğlu ve Kırteke (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun doğrulayıcı faktör analizi bulguları iyi düzeyde uyumu işaret etmiştir ($\chi^2/sd= 3.51$, RMSEA=.08, RMR=.02, SRMR=.06, GFI=.91, CFI=.97). Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .88 ile .93 arasında bulunmuştur.

Bu çalışmada Siber Zorbalık Ölçeğinin, siber zorba olma, siber mağdur olma, siber tanık olma alt ölçeklerinin ve ölçek toplamının Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı sırasıyla .84, .80, .89 ve .92 olarak bulunmuştur.

3.3.2. Siber Dedikodu Ölçeği

Siber dedikodu ölçeği Romera ve arkadaşları (2018) tarafından bireylerin sanal ortamlarda yaptıkları dedikodu düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 9 maddeden (Örnek madde: Sosyal ağlarda veya WhatsApp'ta bir gruba girebilmek için arkadaşlarım hakkında yorum yaparım.) ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekte 5'li Likert (0- Asla – 4 Her Zaman) tipi derecelendirme kullanılmıştır. Ölçeğin yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iyi düzeyde (NNFI= .979; CFI= .984; RMSEA= .055) uyum iyiliği indeks değerleri elde edilmiştir. Dahası ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .84 olarak hesaplanmıştır. Siber mağduriyet ($r=.30$) ve siber zorbalık ($r=.44$) ile orta düzeyde pozitif yönde anlamlı korelasyon değerleri elde edilmiştir. Bu araştırma kapsamında Siber Dedikodu Ölçeği Türkçeye uyarlanmıştır.

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, internete bağlanma yolu, en sık kullanılan sosyal medya uygulaması ve günlük internet kullanım süresine ilişkin veriler bu formla toplanmıştır. İlgili form araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

3.4. Verilerin Hazırlanması ve Toplanması

Bu araştırmada araştırmanın verilerinin toplanabilmesi için öncelikle araştırmada kullanılan ölçeklerin izinleri, ölçekleri geliştiren ve Türkçeye uyarlamasını yapan yazarlardan kullanım izinleri (Ek-2) alınmıştır. Daha sonra Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan 06/12/2022 tarihli 268-274 nolu etik kurul izni (Ek-3) alınmıştır. Uygulama için Karaman İl Milli eğitim Müdürlüğünden 09/01/2023 tarihli ve 108947 nolu uygulama izni (Ek-4) alınmıştır. Gerekli olan izinler alındıktan sonra ölçme araçları tek bir formda toplanmıştır.

Bu araştırmanın uygulamalarının yapılabilmesi için Google formlar uygulaması üzerinden ölçekler uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Araştırmanın verileri Karaman ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okullarda gerek araştırmacının sınıf ortamına giderek araştırma linkini öğrencilerle paylaşması gerek öğretmenlerden gerekli

açıklamalar yapılarak uygulama için destek alınmıştır. Araştırmaya katılacak olan katılımcılara araştırmaya katılımın gönüllülük esasına tabi olduğu, kişisel herhangi bir bilgilerinin istenmediği ve araştırmada elde edilen verilerin bilimsel araştırma için kullanılacağı açıklanarak veriler elde edilmiştir. Ortalama ölçekleri yanıtlama 20-25 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi iki aşamada yapılmıştır. İlk aşamada Siber Dedikodu Ölçeğinin Türkçeye uyarlaması çalışması için bir veri seti elde edilmiştir. Bu veri seti ile Siber Dedikodu Ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi, madde analizi, güvenirlik analizleri yapılmıştır. İkinci aşamada toplanan veri seti ile ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi, siber zorbalık ve siber dedikodu düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı (Bağımsız örneklem t-testi, Çok yönlü varyans analizi (ANOVA)), siber zorbalık, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre arasında anlamlı düzeyde ilişki olup olmadığı (Pearson korelasyon analizi) ve siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürenin siber zorbalık rollerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı (Basit doğrusal regresyon) incelenmiştir. Her bir aşama için normallik varsayımları kontrol edilmiştir ve (çarpıklık [.35 ile 1.98 arasında], basıklık [-.87 ile 2.06 arasında]) normalliğin sağlandığı görülerek parametrik analizlerin yapılmasına karar verilmiştir. Verilerin analizi SPSS 25 Paket programı ve AMOS 23 programı ile yapılmıştır.

Siber Dedikodu ölçeğinin Türkçeye uyarlaması için öncelikle ölçek üç alan uzmanı tarafından İngilizceden Türkçeye çevirisi yapılmıştır. İkinci olarak ölçeğin tek bir Türkçe çeviri formuna karar verilmiştir. Üçüncü olarak Türkçe tek form haline getirilen ölçek formu İngilizceye iki alan uzmanı tarafından çevrilmiştir. Üç alan uzmanı ölçeğin ilk ve son formlarını karşılaştırarak uygulama formuna karar vermiştir.

4. BÖLÜM: BULGULAR

Araştırmanın bulguları araştırma soruları çerçevesinde aşağıda sırası ile verilmiştir.

4.1. Siber Dedikodu Ölçeği geçerli ve güvenilir midir?

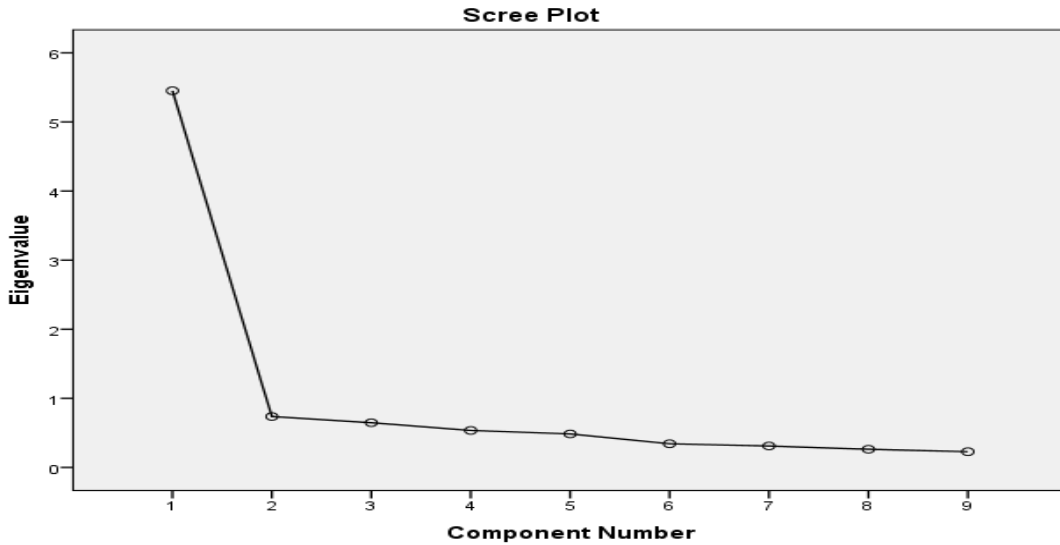
Bu araştırmada ilk olarak Siber Dedikodu Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin test edilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma probleminin test edilmesi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada birinci araştırma grubundan elde edilen veriler ikinci aşamada ise ikinci araştırma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Birinci aşamada Siber Dedikodu Ölçeğinin geçerliği için açımlayıcı faktör analizi güvenilirlik için madde analizi, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve test-tekrar test katsayısı hesaplanmıştır. İkinci aşamada ise Doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu bulgular aşağıda sırası ile sunulmuştur.

Ölçeğin Yapı Geçerliği

Ölçeğin verilerinin faktör analizi yapılmaya uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik Testi sonuçları incelenmiştir (KMO=.924; $\chi^2=1886.070$; sd=36 p=.000). Sonuçlar faktör analizi yapılabileceğini göstermiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçeğin Türk kültüründeki yapısını görmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin özdeğerine ilişkin çizgi grafiği Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Özdeğere ait Çizgi Grafiği

Şekil 1 incelendiğinde Siber Dedikodu Ölçeğinin tek faktörlü yapısının özdeğeri 5.45 olarak bulunmuştur. Ölçeğin özdeğeri 1'in üzerinde olan sadece bir faktör olduğu görülmüştür. Bu da ölçeğin tek boyutlu olduğunu göstermektedir. Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında özdeğerin 1 ve üzeri olması faktörleşmeye işaret etmektedir (Büyüköztürk ve diğ., 2012). Siber Dedikodu Ölçeğinin tek faktörlü yapısına ilişkin yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 4.1'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. *Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları*

Madde No	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu	$\bar{X}$	Ss
1	.75	.68	1.14	1.16
2	.83	.78	1.63	1.42
3	.84	.78	1.47	1.33
4	.74	.67	1.57	1.21
5	.62	.54	1.48	1.01
6	.74	.66	.72	.92
7	.83	.78	1.77	1.41
8	.81	.74	1.01	1.13
9	.82	.76	1.16	1.27
Öz değer:	5.452			
Açıklanan Toplam Varyans (%):	60.573			

Tablo 4.1 incelendiğinde Siber Dedikodu Ölçeğinin en düşük madde faktör yük değerlerinin .62 olduğu en yüksek madde faktör yük değerlerinin .84 olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin tek faktörlü yapısının ölçek toplam varyansının %60.57'sini açıkladığı görülmektedir.

Madde Analizi Sonuçları

Siber Dedikodu Ölçeğinin yapılan madde analizi sonucunda düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerlerinin .54 ile .78 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca madde aritmetik ortalama değerleri .72 ile 1.77 arasında değişmektedir. Son olarak madde standart sapma değerleri .92 ile 1.42 arasında değerler almıştır.

Ölçeğin Güvenirliği

Güvenirlik için ilk gruptan toplanan veriler ile Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda Cronbach alfa katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test çalışması için 50 kişiye 15 gün arayla Siber Dedikodu Ölçeği uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda test-tekrar test katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçeğin Türk kültüründeki yapısını görmek amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapısının doğrulanıp doğrulanmadığına doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ile incelenmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum iyiliği indeks değerleri iyi düzeyde bulunmuştur ($\chi^2= 57.170$ sd= 14; $\chi^2/Sd= 4.084$; GFI=.984; AGFI=.950; IFI= .987; TLI= .967; RMSEA= .063; SRMR= .0229).

4.2. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?

Bu araştırmada ikinci araştırma probleminde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin (cinsiyet, sınıf düzeyi, en sık kullanılan sosyal medya uygulaması) demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu araştırma problemi için (N=767) ikinci araştırma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu bulgular aşağıda sırası ile sunulmuştur.

Bu araştırma probleminde ilk olarak ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki Fark

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Siber Zorbalık	Kız	447	17.72	3.87	765	-3.818	.00
	Erkek	320	18.89	4.59			
Siber Mağduriyet	Kız	447	18.88	4.45	765	-1.613	.11
	Erkek	320	19.88	4.48			
Siber Tanık Olma	Kız	447	22.24	1.10	765	-3.574	.00
	Erkek	320	13.14	7.41			

Tablo 4.2 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber mağduriyet rolü cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmazken, siber zorbalık rolü düzeyleri ($t=-3.818$; $p<.05$) ve siber tanık olma düzeyleri ($t=-3.574$; $p<.05$) cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bulgulara göre siber zorbalık rolünde erkek katılımcıların, siber tanık olma rolünde kızların lehine anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) bulguları Tablo 4.3’de verilmiştir.

Tablo 4.3. Katılımcıların Sınıf Düzeyine Göre Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki Fark

Değişkenler	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark Yönü
Siber Zorbalık	9. Sınıf	174	18.35	3.68	.677	.57	-
	10. Sınıf	224	18.44	3.72			
	11. Sınıf	234	18.11	4.68			
	12. Sınıf	135	17.84	4.81			
Siber Mağduriyet	9. Sınıf	174	18.72	3.87	1.810	.14	-
	10. Sınıf	224	19.00	4.43			
	11. Sınıf	234	19.06	3.98			
	12. Sınıf	135	19.87	5.82			
Siber Tanık Olma	9. Sınıf	174	23.66	6.41	.089	.97	-
	10. Sınıf	224	23.73	7.67			
	11. Sınıf	234	23.49	7.28			
	12. Sınıf	135	23.36	7.79			

Tablo 4.3 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık rolü ($F=.677$, $p>.05$), siber mağduriyet rolü ($F=1.810$, $p>.05$) ve siber tanık olma rolü ($F=.089$, $p>.05$) ortalama puanları sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Buna göre her bir sınıf düzeyinde yer alan katılımcıların siber zorbalık düzeyleri birbirine yakın bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin en sık kullandığı sosyal medya uygulamasına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) bulguları Tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.4. *Katılımcıların Sık Kullanılan Sosyal Medya Uygulamasına Göre Siber Zorbalık Düzeyleri Arasındaki Fark*

Değişkenler	Uygulama	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark Yönü
Siber Zorbalık	Instagram	297	18.30	4.38	1.082	.37	
	Snapchat	22	19.64	3.43			
	X	58	17.62	2.81			
	Tiktok	120	18.59	4.08			
	WhatsApp	118	17.92	4.04			
	Youtube	148	18.07	4.73			
Siber Mağduriyet	Instagram	297	19.27	4.83	1.559	.17	
	Snapchat	22	21.36	4.68			
	X	58	18.88	3.11			
	Tiktok	120	19.17	3.98			
	WhatsApp	118	18.92	4.65			
	Youtube	148	18.68	4.29			
Siber Tanık Olma	Instagram	297	23.28	7.35	3.090	.00	X > WhatsApp
	Snapchat	22	26.13	6.51			
	X	58	25.76	6.32			
	Tiktok	120	24.52	6.98			
	WhatsApp	118	22.12	6.85			
	Youtube	148	23.43	7.83			

Araştırmanın bu analizi yapılırken Facebook kullanan dört katılımcı analizlere dahil edilmemiştir. Tablo 4.4 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin en sık kullandığı sosyal medya uygulamasına göre siber zorbalık rolü ($F=1.082$, $p>.05$) ve siber mağduriyet rolü ($F=1.559$, $p>.05$) ortalama puanları anlamlı düzeyde farklılaşmazken siber tanık olma rolü ($F=3.090$, $p<.05$) ortalama puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Buna göre en sık kullanılan sosyal medya uygulaması siber zorbalık rolü ve siber tanık olma rolü için ortalama puanlar birbirine yakın bulunmuştur. Ancak katılımcıların en sık kullandığı sosyal medya uygulamasına göre farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyanslar eşit dağıldığı için Post hoc testi olarak LSD tercih edilmiştir.

Buna göre X kullananların siber tanık olma düzeyleri WhatsApp kullananlarınkine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

4.3. Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?

Bu araştırmada üçüncü araştırma probleminde ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeylerinin (cinsiyet, sınıf düzeyi, en sık kullanılan sosyal medya uygulaması) demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu araştırma problemi için (N=767) ikinci araştırma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu bulgular aşağıda sırası ile sunulmuştur.

Bu araştırma probleminde ilk olarak ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir. Analiz bulguları Tablo 4.5’de verilmiştir.

Tablo 4.5. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki Fark

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Siber Dedikodu	Kız	447	13.01	8.03	765	-2.012	.04
	Erkek	320	14.27	9.24			

Tablo 4.5 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($t=-2.012$; $p<.05$). Bulgulara göre erkek öğrencilerin siber dedikodu düzeyleri kızlarınkinden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeylerinin sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) bulguları Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Katılımcıların Sınıf Düzeyine Göre Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki Fark

Değişkenler	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark Yönü
Siber Dedikodu	9. Sınıf	174	13.71	8.68	4.352	.00	11>10
	10. Sınıf	224	12.04	7.65			
	11. Sınıf	234	14.91	9.02			
	12. Sınıf	135	13.43	8.78			

Tablo 4.6 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F=4.352$, $p<.05$). Katılımcıların sınıf düzeyine göre farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyanslar eşit dağıldığı için Post hoc testi olarak LSD tercih edilmiştir. Buna göre 11. sınıfta okuyan katılımcıların siber dedikodu düzeyleri 10. sınıfta okuyan katılımcılarınkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeylerinin en sık kullandığı sosyal medya uygulamasına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) bulguları Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7. *Katılımcıların Sık Kullanılan Sosyal Medya Uygulamasına Göre Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki Fark*

Değişkenler	Uygulama	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark Yönü
Siber Dedikodu	Instagram	297	13.40	8.61	5.277	.00	X>Instagram
	Snapchat	22	17.27	10.57			X>Youtube
	X	58	17.03	7.63			Snapchat>Youtube
	Tiktok	120	13.66	7.38			WhatsApp>Youtube
	WhatsApp	118	14.38	9.47			
	Youtube	148	11.25	7.98			

Araştırmanın bu analizi yapılırken Facebook kullanan dört katılımcı analizlere dahil edilmemiştir. Tablo 4.7 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin en sık kullandığı sosyal medya uygulamasına göre siber dedikodu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. ($F=5.277$, $p<.05$). Katılımcıların en sık kullandığı sosyal medya uygulamasına göre farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyanslar eşit dağıldığı için Post hoc testi olarak LSD tercih edilmiştir. Buna göre X kullananların siber dedikodu düzeyleri Instagram ve Youtube kullananlarınkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Dahası Snapchat kullananların siber dedikodu düzeyleri Youtube kullananlarınkinden, WhatsApp kullananların siber dedikodu düzeyleri Youtube kullananlarınkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

4.4. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın dördüncü alt probleminde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık, siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki olup

olmadığı incelenmiştir. Bu araştırma problemi için (N=767) ikinci araştırma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Değişkenlere ait elde edilen veriler Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. *Değişkenler Arasındaki İlişkilere Ait Bilgiler*

Değişkenler	1	2	3	4	5
Siber Zorbalık	—				
1. Siber Zorba Rolü	—				
2. Siber Mağdur Rolü	.50**				
3. Siber Tanık Olma Rolü	.58**	.48**	—		
4. Siber Dedikodu	.50**	.43**	.45**	—	
5. Bir Günde İnternette Geçirilen Süre	.22**	.22**	.25**	.31**	—
Ortalama	18.21	19.11	23.57	13.54	3.86
Ss	4.23	4.47	7.29	8.57	1.87
Minimum	14	14	14	0	1
Maksimum	53	45	56	36	15
Çarpıklık	1.98	1.74	.86	.35	1.73
Basıklık	1.82	2.25	1.30	-.87	2.06

** $p<.01$

Tablo 4.8’de araştırmanın siber zorbalık, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre arasındaki Pearson korelasyon katsayıları incelenmiştir. Buna göre siber dedikodu ile siber zorbalık rolü ($r= .50, p<.01$) siber mağduriyet rolü ($r= .43, p<.01$) ve siber tanık olma rolü ($r= .45, p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Siber dedikodu ile bir günde internette geçirilen süre arasında ($r=.31, p<.01$) pozitif yönde anlamlı ilişki bulgulanmıştır. Bir günde internette geçirilen süre ile siber zorbalık rolü ($r= .22, p<.01$) siber mağduriyet rolü ($r= .22, p<.01$) ve siber tanık olma rolü ($r= .25, p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Dahası siber zorbalık rolü (Ort. = 18.21, Ss= 4.23), siber mağduriyet rolü (Ort. = 19.11, Ss= 4.47), siber tanık olma rolü (Ort. = 23.57, Ss= 7.29) ve bir günde internette geçirilen süre (Ort. = 3.86, Ss= 1.87) için puan ortalamaları ve standart sapma puanları hesaplanmıştır. Araştırmanın değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık değerleri

hesaplanmıştır. İlgili değerlerin kabul edilen aralıkta olduğu ve verilerin normal dağılım sergilediği görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2001).

4.5. Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süreleri siber zorbalık düzeylerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

Araştırmanın beşinci alt problemde ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen sürenin siber zorbalık düzeylerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı araştırılmıştır. Bu araştırma problemi için (N=767) ikinci araştırma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Siber zorbalık, siber zorba rolü, siber mağduriyet rolü ve siber tanık olma rolü için ayrı ayrı ele alınmıştır. Siber zorba rolü için yapılan analizler Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. *Siber Zorbalık Rolünün Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	14.403	.330	-	43.709	.00	-	
Siber Dedikodu	.237	.016	.480	14.624	.00	.501	.468
İnternette Geçirilen Süre	.157	.074	.070	2.121	.03	.217	.076
R= .506, R ² = .256, F= 131.119, Sd= 2;764, p= .000							
Siber Zorbalık= 14.403 + .237 Siber Dedikodu + .157 İnternette Geçirilen Süre							

Tablo 4.9’da regresyon modelinin anlamlı olduğu, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürenin siber zorbalık rolünü anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($F_{(2;764)}=131.119$; $p<.01$). Yani siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre siber zorbalık rolünün yaklaşık %26’sını yordamaktadır. Yordayıcı değişkenlerin (siber dedikodu, bir günde internette geçirilen süre) yordama katsayıları (β) anlamlı bulunmuştur. Modele ait t-testi sonuçları da anlamlı bulunmuştur. Siber mağduriyet rolü için yapılan analizler Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10. *Siber Mağduriyet Rolünün Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r

Sabit	15.390	.363	-	42.454	.00	-	
Siber Dedikodu	.210	.018	.402	11.792	.00	.432	.392
İnternette Geçirilen Süre	.228	.082	.095	2.792	.00	.219	.100
R= .441, R ² = .195, F= 92.274, Sd= 2;764, p= .000							
Siber Mağduriyet= 15.390 + .210 Siber Dedikodu + .228 İnternette Geçirilen Süre							

Tablo 4.10’da regresyon modelinin anlamlı olduğu, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürenin siber mağduriyet rolünü anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($F_{(2;764)} = 92.274$; $p < .01$). Yani siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre siber mağduriyet rolünün yaklaşık %20’sini yordamaktadır. Yordayıcı değişkenlerin (siber dedikodu, bir günde internette geçirilen süre) yordama katsayıları (β) anlamlı bulunmuştur. Modele ait t-testi sonuçları da anlamlı bulunmuştur. Siber tanık olma rolü için yapılan analizler Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. *Siber Tanık Olma Rolünün Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	17.042	.584	-	29.200	.00	-	
Siber Dedikodu	.351	.029	.413	12.272	.00	.450	.406
İnternette Geçirilen Süre	.460	.131	.118	3.501	.00	.245	.126
R= .464, R ² = .215, F= 104.528, Sd= 2;764, p= .000							
Siber Tanık Olma= 17.042 + .351 Siber Dedikodu + .460 İnternette Geçirilen Süre							

Tablo 4.11’de regresyon modelinin anlamlı olduğu, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürenin siber tanık olma rolünü anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($F_{(2;764)} = 104.528$; $p < .01$). Yani siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen süre siber tanık olma rolünün yaklaşık %22’sini yordamaktadır. Yordayıcı değişkenlerin (siber dedikodu, bir günde internette geçirilen süre) yordama katsayıları (β) anlamlı bulunmuştur. Modele ait t-testi sonuçları da anlamlı bulunmuştur.

5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuç, tartışma ve önerileri yer almaktadır. Her bir alana ilişkin açıklamalar sırasıyla aşağıda verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmanın sonuç ve tartışmasına yer verilmiştir. İlk olarak Siber Dedikodu Ölçeğinin geçerlik ve güvenirliğine ilişkin bulgular tartışılmıştır. Daha sonra ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular, üçüncü olarak orta öğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeylerinin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular tartışılmıştır. Dördüncü olarak ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık, siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına ilişkin bulgular tartışılmıştır. Son olarak ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süreleri siber zorbalık düzeylerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına ilişkin bulgular tartışılmıştır.

5.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın ilk alt problemi “Siber Dedikodu Ölçeği geçerli ve güvenilir midir?” sorusudur. İlgili soruya yanıt iki aşama da toplanan veriler ile yanıt aranmıştır. İlk aşamada birinci araştırma grubundan elde edilen veriler ikinci aşamada ise ikinci araştırma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Birinci aşamada Siber Dedikodu Ölçeğinin geçerliği için açımlayıcı faktör analizi güvenirlik için madde analizi, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve test-tekrar test katsayısı hesaplanmıştır. İkinci aşamada ise Doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Siber Dedikodu Ölçeğinin yapı geçerliği için KMO ve Barlett Küresellik Testi sonuçları hesaplanmıştır. İlgili değerlerin anlamlı olduğu görülmüş (Şencan, 2005) ve açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Yapılan AFA sonucunda özdeğeri 1’den büyük tek bir yapının ortaya çıktığı görülmüştür (Kaiser, 1960). Ölçeğin özdeğeri 5.452 olarak bulunmuştur. Dokuz maddeden oluşan Siber Dedikodu Ölçeğinin Türkçe formu ölçek toplam varyansının %60.573’ünü açıklamaktadır. Toplam varyansın %30 ve üstünün açıklanıyor olması tek boyutlu ölçekler için yeterli bir değer olarak ifade edilmektedir (Şencan, 2005).

Bu çalışmada ölçek faktör yük değerleri .74 ile .84 arasında bulunmuştur. Ölçeğin orijinal çalışmasında da .63 ile .77 arasında bulunmuştur (Romera ve diğ. 2018). Dolayısıyla bu çalışmadan elde edilen değerler orijinal çalışma ile örtüşmektedir. Dahası madde faktör yük değerlerinin .40 ve üzeri olması yeter bir değer olduğunu

göstermektedir (Maskey, Fei ve Nguyen, 2018). Mevcut araştırmada ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerleri .54 ile .78 arasında bulgulanmıştır. Düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerlerinin .40 ve üzeri olması yeterli görülmektedir (Poon ve diğ. 2021).Tüm bu sonuçlar Siber Dedikodu Ölçeğinin Türkçe formunun her bir maddesinin ölçülmek istenen özelliği ölçtüğüne işaret etmektedir.

Bu araştırmada ölçeğin güvenirliği için yapılan analiz sonucunda Cronbach alfa katsayısı .92 ve iki hafta arayla yapılan uygulama sonucunda test-tekrar test güvenirlik katsayısı .74 olarak bulunmuştur. Orijinal çalışmada da Cronbach alfa katsayısı .84 olarak bulgulanmıştır. Cronbach alfa katsayısının .70 ve üzeri bulunması ölçeğin iç tutarlığının yeterli olduğunu göstermektedir (Taber, 2018). Tüm bu değerler ölçeğin hem orijinal çalışma bulguları ile örtüştüğünü hem de kabul edilen değerlerin üzerinde değerler vererek güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

Mevcut araştırma için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iyi düzeyde uyum iyiliği indeksleri elde edilmiştir. Bu değerler hem orijinal çalışmada elde edilen değerlerle örtüşmekte hem de iyi uyum değerleri için kabul edilen aralıkta olduğu (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2023) görülmektedir. Nitekim Ölçeğin Türkçe formunun doğrulandığı söylenebilir. Tüm bu sonuçlar değerlendirildiğinde Siber Dedikodu Ölçeğinin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir.

5.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın ikinci alt problemi “Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık, düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Araştırmanın bu sorusuna ikinci aşamada toplanan veriler ile yanıt aranmıştır. Araştırmanın bu alt problemine ilişkin bulgular aşağıda sırası ile tartışılmıştır.

Bulgularda siber zorbalığın cinsiyete göre siber zorbalık rolü erkeklerin lehine anlamlı düzeyde yüksek bulunurken siber mağduriyet ve siber tanık olma rolü açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Araştırma bulgularına göre erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri kızlarınkinden daha yüksektir. İlgili alanyazın incelendiğinde yapılan çalışma ile benzer şekilde erkeklerin siber zorbalık düzeylerinin kızlarınkine kıyasla daha yüksek olduğunu vurgulayan çok sayıda araştırma bulunurken (Abudusufuer, Yıldırım ve Kumcağız, 2022; Bayram ve Sayılı, 2013; Calvete ve diğ., 2010; Campbell ve diğ., 2013;

Dalmaz, 2014; Erbiçer, 2020; Erdur Baker ve Tanrıkulu, 2010; Özel, 2013; Yaman ve Sönmez, 2015; Yelci, 2018) kızların siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olarak tespit edildiği araştırmalar da (Connell ve diğ., 2014) bulunmaktadır. Bunun yanında cinsiyet değişkeninin siber zorbalık düzeyi üzerinde anlamlı düzeyde etkisinin olmadığını vurgulayan araştırmalarda (Balakrishnan, 2015; Dalmaç Polat ve Bayraktar, 2016; Fletcher ve diğ., 2014; Hinduja ve Patchin, 2008; Mishna, Saini ve Solomon, 2009; Özbey ve Başdaş, 2022; Smith ve diğ., 2008) bulunmaktadır. Cinsiyet değişkeni ve siber mağduriyet olgusunun incelendiği araştırmaların bazılarında çalışmaya benzer şekilde siber mağduriyetin cinsiyete bağlı anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilirken (Özel, 2013), hem kızların daha fazla siber mağduriyet yaşadığını belirten (Bayram ve Saylı, 2013) hem de daha az mağduriyet yaşadıklarını belirten araştırmalar (Erbiçer, 2020) bulunmaktadır. Alanyazın incelendiğinde Türkiye’de yapılan çalışmalarda erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık yaptığı gözlenmektedir. Ataerkil toplumlarda, erkek çocukların doğumu büyük bir sevinçle karşılanıp, erkek çocukları daha kontrolsüz ve serbest büyütülürken, kız çocuklar ise daha korumacı ve denetim altında yetiştirilmektedir (İnceoğlu ve Kar, 2010). Bu nedenle elde edilen bu bulgunun toplumsal cinsiyet rolleri kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Nitekim erkeklerin zorbalık ifade eden davranışlarını ataerkil toplumlarda kabul görebilmektedir.

Siber zorbalık sınıf düzeyine göre siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber tanık olma rolü açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. İlgili alanyazın incelendiğinde çalışma bulgularına benzer sonuçlar elde edilen çalışmalar bulunmaktadır (Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Dalmaç Polat ve Bayraktar, 2016; Dalmaz, 2014; Özdemir ve Akar, 2011; Smith ve diğ., 2008; Yaman ve Sönmez, 2015). Bu bulguların yanı sıra siber zorbalık ve mağduriyet üzerinde sınıf düzeyinin önemli bir değişken olduğunu belirten araştırmalar da mevcuttur (Polat ve Bayraktar, 2016). İğdeli (2018) çalışması ile siber zorbalığın sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini, birinci sınıfların ikinci sınıflara göre daha fazla siber zorbalık yaptığını tespit etmiştir. Sarak (2012) da benzer bulgular elde etmiş ve son sınıf öğrencilerinin diğer sınıf seviyelerindeki öğrencilere nazaran daha fazla zorbalığa uğradıklarını raporlamıştır. Bingöl (2013) de çalışmasında 9. sınıfa giden öğrencilerin 10. sınıf öğrencilerinden; 11. sınıf öğrencilerinin de 10. sınıf öğrencilerinden daha fazla zorbalık yaptığını tespit etmiştir. Semerci (2017) yaptığı çalışmada en çok siber zorbalık yapan ve siber mağduriyet yaşayanların son sınıfta bulunan öğrenciler olduğu en

az siber zorbalık yapan ve siber mağduriyet yaşayanların ise 9. sınıf öğrencilerinin olduğunu bulgulamıştır. Tetik (2019) diğer çalışmalarla benzer bulgulara ulaşmış ve 9. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin diğer sınıf seviyelerindeki öğrencilere nazaran daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Yaldıran (2019) ise yaptığı çalışmada siber zorbalık ve sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiş ancak diğer araştırmalardan farklı olarak 10. sınıfların en fazla 12. sınıfların ise en az siber zorba olduğu ifade edilmiştir. Siber zorbalık düzeyi üzerinde sınıf seviyesi değişkeninin etkisinin azalması teknoloji kullanımının yaygınlaşması ve sanal ortamda kimlik gizleyebilmenin zorbalık yaparken konfor sağlaması ile açıklanabilir. Öğrencilerin gelişen teknoloji ile geniş sosyal çevrelere ulaşabilmesi ve istediği bilgiye ulaşımın kolay olmasıyla uyum problemleri azalabilmektedir. Bu durumda elde edilen bulguları desteklemektedir.

Siber zorbalığın sık kullanılan sosyal medya uygulamasına göre siber tanık olma rolünde puan ortalamaları X kullananların WhatsApp kullananlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunurken siber zorbalık ve siber mağduriyet rolü açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. İlgili alanyazın incelendiğinde çalışma ile benzer şekilde siber zorbalık olaylarının ve siber mağduriyetin en fazla yaşandığı sosyal ağın X olduğunu vurgulayan çalışmaların olduğu gözlenmiştir (Bölükbaş ve Kırık, 2020; McHug ve diğ., 2019; Yıldızacı ve Demir, 2021). Semerci (2017) de yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmış ve siber zorbalık yapma ve siber mağduriyet yaşamayla internete ulaşma biçimleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. X kullananların kimlik bilgilerini kolaylıkla gizleyebilmeleri WhatsApp uygulamasında ise kişisel verilerin yer alıyor olması siber zorbalık yapılmasında engelleyici rolü olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla kişisel bilgilerin anonim olabilme olasılığının bulunması sosyal medya platformlarında siber zorbalık davranışının artmasında rol alabileceği değerlendirilmektedir.

5.1.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın üçüncü alt problemi “Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Araştırmanın bu sorusuna ikinci aşamada toplanan veriler ile yanıt aranmıştır. Araştırmanın bu alt problemine ilişkin bulgular aşağıda sırası ile tartışılmıştır.

Bulgularda siber dedikodu düzeyi cinsiyete göre erkeklerin lehine anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Erkeklerin siber dedikoduya daha sık katılım gösterdikleri tespit

edilmiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde siber dedikodu ve ilişkili değişkenlere yönelik çok az araştırmaya rastlanmıştır. Siber dedikodu üzerine çalışılmış araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçların da elde edildiğini gözlenmiştir. Romera ve diğ. (2018) yaptıkları çalışmada erkek ve kız ergenlerin siber dedikoduya katılma sıklığında herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Dedikodu yapma ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki inceleyen bazı çalışmalar dedikodu ve cinsiyet arasındaki bu ilişkiyi çocukluktan beri inşa edilen ve sosyal bilgilerin işlenmesini belirleyen cinsiyet şemalarına bağlamaktadır (Card ve diğ., 2008). Ergenlerde siber dedikoduda cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan az sayıda çalışma olmasına rağmen elde edilen veriler hem erkeklerin hem de kızların geleneksel dedikodunun aksine siber dedikoduya eşit şekilde katıldıklarını göstermektedir. Ergenlerin yaşı itibarıyla risk alma davranışı sergilemeleri ve özellikle geleneksel toplumlarda erkek çocuklarının olumsuz davranışlarının kabul ve onay görmesi bu davranışları sergilemelerine ortam hazırlamaktadır. Nitekim bu araştırma için de erkek ergenlerin siber dedikodu düzeylerinin kızlarındakinden yüksek olmasının nedenleri onay görmeleri ve yetiştirilme tarzları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bulgularda siber dedikodu düzeyi sınıf düzeyine göre 11. sınıfların puan ortalamaları 10. sınıflarındakinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. İlgili alanyazın incelendiğinde siber dedikodu ve sınıf düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma ile karşılaşılmamıştır. Ancak siber dedikodu ve yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı araştırmaların olduğu görülmüştür. Cebollero Salinas ve diğ. (2022) yaptıkları çalışmada siber dedikodunun; 12-14 yaş arası ergenlerin ve 15-18 yaş arası mağdurların siber saldırganlık sergilemeleri üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Nitekim sınıf düzeyinin artması ile sınıf içi ilişkilerin geliştiği ve kişisel sınırların ihlalinin gerçekleştiği dolayısı ile siber dedikodu düzeyinin artmasına ortam hazırladığı düşünülmektedir.

Siber dedikodu düzeyi sık kullanılan sosyal medya uygulamasına göre X kullananların puan ortalamaları Instagram ve Youtube kullananlarındakinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Dahası siber dedikodu düzeyi sık kullanılan sosyal medya uygulamasına göre Youtube kullananların puan ortalamaları Snapchat ve WhatsApp kullananlarındakinden anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Bulgular incelendiğinde sanal ortamlara X aracılığıyla bağlanan ergenlerin daha çok siber dedikoduya dahil oldukları

Youtube kullananların ise siber dedikoduya katılımlarının daha az olduğu tespit edilmiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde doğrudan siber dedikodu ve kullanılan sosyal medya uygulaması arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır ancak Cebollero Salinas ve diğ. (2022) 11 yaşından önce bir akıllı telefona sahip olmanın siber dedikodu ve sorunlu internet kullanımı ile açıklanan daha yüksek bir siber zorbalık eğilimine yol açtığını tespit etmiştir. Özellikle X kullananların kimliklerini gizleyebilmeleri ve X ortamında aktif olabilmeleri, başkalarıyla etkileşim halinde olmaları siber dedikodu düzeyinin artmasına olanak sağladığı değerlendirilmektedir.

5.1.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık, siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusudur. Bu araştırma sorusu için ikinci araştırma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler aşağıda sırasıyla tartışılmıştır.

Araştırmanın bulgularında katılımcıların siber zorbalık ile siber dedikodu düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Bulgular incelendiğinde bireyin siber zorbalık yapma eğilimi arttıkça siber dedikodu yapma ihtimalinin de arttığı görülmüştür. İlgili alan yazın incelendiğinde Lopez Pradas ve diğ. (2017) yaptıkları çalışmada da benzer bir sonuç elde ettikleri görülmüştür. Yapılan bu araştırma ile siber dedikodu ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyulmuş; siber dedikodu, siber saldırganlık, siber mağduriyet ve bilgiyi yanlış yorumlamanın sonuçları ile ilgili sonuçlar ise tartışılmıştır. Garcia Fernandez ve diğ. (2022) yaptıkları çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiş; siber dedikoduya yüksek oranda katılımın siber zorbalık davranışıyla (saldırganlık ve mağduriyet) ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulgularında katılımcıların siber zorbalık ile bir günde internette geçirilen süre arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Bulgular incelendiğinde ergenlerin gün içinde internette geçirdikleri sürenin siber zorbalığı yordadığı tespit edilmiştir. Ergenlerin internette geçirdiği süre arttıkça siber zorbalık yapma ihtimalinin arttığı görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde bu bulguları destekleyen araştırmalar tespit edilmiştir (Baykal, 2016; Efe, Erdem ve Vural, 2021; Ekinci, 2023; Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Eroğlu ve Peker, 2015; Evegü, 2014; Göldağ,

2017; Keser ve Kavuk, 2015; Özer, 2016; Sabancı, 2018; Sarak, 2012; Türkoğlu, 2013). Ünver ve Koç (2017) yaptıkları çalışma ile interneti günlük 0-2 saat arasında kullananların siber zorbalık davranış puanlarının, günlük 3 saat ve üzerinde kullananlara göre anlamlı derecede düşük olduğunu tespit etmiştir. Abudusufuer, Yıldırım ve Kumcağız (2022) yaptıkları çalışma ile internet kullanımı 3 saat üstü olan katılımcıların, 0-3 saat arası kullananlara göre daha yüksek düzeyde siber zorbalıkta bulunduklarını ve internet kullanımı 3 saat üstü olan katılımcıların, 0-3 saat arası kullananlara göre daha yüksek düzeyde siber mağduriyet yaşadıklarını tespit etmiştir. Benzer şekilde yapılan başka bir araştırmada da haftalık internette geçirilen süre ile siber zorbalık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve günde 3 saat ve daha uzun süre internette vakit geçirenlerin günde en fazla 1 saat internette vakit geçirenlere göre daha fazla siber zorbalık yaptıkları gözlenmiştir (Yaman, Karakülah ve Dilmaç, 2013). Farklı bir araştırmada ise yine benzer bir sonuç elde edilmiş ve siber zorba ve mağdurların günün minimum 3 saatini internette geçirdikleri, düzenli internet kullananların %12'sinin siber zorba, %4'ünün siber mağdur ve %3' nün hem siber zorba hem de siber mağdur olduğu tespit edilmiştir (Metli, 2017). Yiğit ve Seferoğlu (2017) ve Metli ve Şirin (2019) de yaptıkları çalışmada internet kullanım sıklığının, siber zorbalık ile ilgili etmenler arasında olduğu siber zorbalık ve mağduriyeti yordadığını belirtmiştir. Bu bulguların yanı sıra farklı sonuçların elde edildiği araştırmalarda bulunmaktadır. Dalmaz (2014) yaptığı çalışma ile günlük internet kullanım süresi ile siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Tepe ve Ergüney (2023) de öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumlarının internette geçirilen süreye göre değişmediğini raporlamıştır. Genel olarak bakıldığında internette geçirilen sürenin siber zorbalık ve ilişkili kavramlar üzerinde yordayıcı etkisinin bulunduğu söylenebilir. Ergenlerin günlük yaşamın normal seyrinde baş edemedikleri durum ve duyguların sonrasında yaşadıkları kaygıyı azaltmak için sanal ortama yöneldikleri bilinmektedir (Caplan, 2010). Bununla birlikte bireylerin düşük benlik algısına sahip olmalarının, sosyal katılımlarının düşük olmasının, aile içi iletişimlerinin zayıf olmasının bireyleri sanal ortama yönlendirdiği ve bu nedenle uzun saatlerini sanal ortamda vakit geçirdikleri düşünülmektedir. Aynı zamanda internet kullanımının yaygınlaşması ve günlük yaşamın her alanında gereklilik ve kolaylık sağlamasının internette geçirilen süreyi arttırdığı düşünülmektedir. İnternette geçirilen sürenin artması zamanla teknoloji bağımlılığına yol

açabileceği bilinmektedir. Bağımlılıkla birlikte internette geçirilen süre tahmin edilemez düzeyde artmaktadır. Ergenlerin internette geçirdikleri süre artıkça tehlikeye açık hale gelmeleri, mağduriyet yaşamalarına ve sonrasında da zorbalık yapma eğilimlerini arttırdığı düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularında katılımcıların siber dedikodu düzeyleri ile bir günde internette geçirilen süre arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Bulgular incelendiğinde bireyin internette geçirdiği süre arttıkça siber dedikodu yapma ihtimalinin arttığı görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde siber dedikodu ve internette geçirilen süre arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda araştırma bulunmaktadır. Az sayıdaki bu araştırmaların bazılarında internette geçirilen süre problemlili internet kullanımı ile ilişkilendirilmiş ve sanal ortamda uzun saatler harcanması problemlili internet kullanımı davranışlarından biri olarak değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalarda problemlili internet kullanımının artmasının siber dedikodu düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir (Cebollero Salinas ve diğ., 2022).

Ergenlik, arkadaşlık kurmanın ve yoğun sosyal iletişimin zirvede olduğu dönemdir (Marin Lopez ve diğ., 2020). Bu dönemde ergenlerin büyük bir çoğunluğu sosyalleşmek ve arkadaş edinmek için sanal dünyayı tercih etmektedir. Bunların yanı sıra ergenlerin bu dönemde popüler olma, arkadaşları tarafından beğenilme ve takdir edilme ve bir gruba dahil olma isteklerinin artması onları vakitlerinin büyük bir kısmını geçirdikleri sanal dünyada dedikodu yapmak bu ihtiyaçlarını gidermede aracı olmuştur (Wargo Aikins, Collibee ve Cunningham, 2017; Wert ve Salovey, 2004). Siber dedikodunun gruba hizmet eden farklı işlevleri vardır. Bu işlevlerden bazıları; grubun işleyişi hakkında grup üyelerini bilgilendirmek, sosyal durumlarda başarıya nasıl ulaşıldığını veya başarısızlıktan nasıl kaçınıldığını öğrenmek veya taklit edilecek olumlu dedikodu modelleri sağlamak gibi karşımıza çıkmaktadır. (Baumeister, Zhang ve Vohs, 2004; Grosser, Lopez Kidwell ve Labianca 2010; Litman ve Pezzo, 2005). Bunların yanında siber dedikodunun; ergenlik dönemine özgü itibar veya popülerlik isteğiyle kurulan iletişimlerde çatışmalara, grubun bir üyesinin imajının, etnik kökeninin veya diğer özelliklerine yönelik düşmanca ve nefret dolu yorumlar yaymak için de kullanıldığı görülmüştür (Suler, 2004). Ergenler tüm bu ihtiyaçlarını sanal dünya aracılığıyla gidermeye başlamış ve elde ettikleri bu haz duygusu onları bu dünyaya daha da

yakınlaştırmıştır. Bu durum da ergenlerin internette geçirdikleri sürenin artmasına yol açmıştır. Ergenlerin internette geçirdikleri süre arttıkça çeşitli gerekçelerle başkalarının yaptıkları ile ilgilendikleri ve onlarla ilgili dedikodu yapma ihtimallerinin ve aynı zamanda zarar verme amacıyla ortaya çıkan davranışların da arttığı düşünülmektedir.

5.1.5. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın beşinci alt problemi “Ortaöğretim öğrencilerinin siber dedikodu düzeyleri ve bir günde internette geçirilen süreleri siber zorbalık düzeylerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?” sorusudur. Bu araştırma sorusu için ikinci araştırma grubundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu araştırmada siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürenin siber zorbalığın siber zorba olma, siber mağdur olma ve siber tanık olma rollerinin her birini ayrı ayrı yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Her bir siber zorba olma rolünün yordanmasına ilişkin tartışma aşağıda sırası ile verilmiştir.

İlk olarak, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürenin siber zorbalık rolünü anlamlı düzeyde yordadığı ve toplam varyansın %26’sını açıkladığı görülmüştür. Bu araştırma bulgusu ile bireyin siber dedikodu yapma eğilimin olması ve internette geçirdiği sürenin artması siber zorba olma ihtimalini arttırdığı tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde bu bulguyu destekleyen araştırmaların olduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışmalarda siber dedikodu ve siber zorbalık arasında da pozitif yönlü korelasyon bulunduğu, siber dedikodunun siber zorbalığı yordadığı tespit edilmiştir (Cebollero-Salinas ve diğ., 2022; Romera ve diğ., 2018).

Siber dedikoduya katılımı yüksek olan ergenlerin siber zorbalığa katılım düzeylerinin önemli ölçüde daha yüksek olması beklenmektedir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlarda siber dedikoduya yüksek düzeyde dahil olan ergenlerin siber zorbalığa daha fazla dahil olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar, siber dedikodunun daha sonra çevrimiçi ortamlarda siber zorbalık davranışına dönüşebilen zorbalığın gelişimini desteklediğini gösteren önceki çalışmaları doğrulamaktadır (Falla ve diğ., 2021; Lopez Pradas ve diğ., 2017). Bugüne kadar var olan az sayıdaki araştırma, siber dedikodunun sorunlu internet kullanımıyla ilişkili olabileceğini ve ayrıca ergenlerin siber saldırganlık ve siber mağduriyete katılımını artırabileceğini ve evlat ifşası ile siber saldırganlık arasında bir aracı görevi gördüğünü göstermektedir (Romera ve diğ., 2021).

Ergenlerin sosyal etkileşim için sanal dünyayı tercih etmelerinin internette geçirdikleri sürenin artmasına yol açtığı düşünülmektedir. İnternette geçirilen sürede ergenler sosyal gruplara dahil olmak, popülerlik elde etmek, eğlenmek, merak duygularını gidermek gibi ihtiyaçlar için zarar verme amacı içermeyen bazı davranışlarda bulunurlar. Bu davranışlardan biri de siber dedikodu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zarar verme niyetli olmayan siber dedikodu davranışı, sanal dünyanın sağladığı anonim kalabilme, çok geniş kitlelere ulaşma ve etkileme imkanını, karşı tarafla yüz yüze etkileşimde bulunulmama, davranışlarının sorumluluğunu alma zorunluluğunun bulunmaması gibi fırsatlarla etik dışı davranışlara dönüşebilmektedir. Bu nedenle internette geçirilen sürenin artmasıyla siber dedikodu davranışının arttığı, siber dedikodu yaptıkça popülerlik kazanma ve beğeni toplama gibi getirilerle ergenlerin daha da fazla internete zaman ayırdıkları düşünülmektedir. Geçirilen bu uzun sürede bireyler bazı durumlarda kontrolü kaybettikleri ve öfke kontrolünü sağlayamadıkları bazen de içinde bulundukları ya da dahil olmaya çalıştıkları grubun zorlamasıyla siber zorba olabildikleri düşünülmektedir.

İkinci olarak, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürenin siber mağdur olma rolünü anlamlı düzeyde yordadığı ve toplam varyansın %20'sini açıkladığı görülmüştür. Bu araştırma bulgusu ile tıpkı siber zorbalıkta olduğu gibi siber dedikodu yapma eğilimi ve internette geçirilen sürenin artmasıyla siber mağduriyet yaşama ihtimallerinin arttığı görülmüştür (Arıca ve diğ., 2008; Burnukara, 2009; Dilmaç, 2009; İnselöz ve Uçanok, 2013; Kocaşahan, 2012; Kowalski ve Limber, 2007; Spears ve diğ., 2015). Alan yazın incelendiğinde siber zorbalığın gerçekleştiği her ortamda siber mağduriyetin oluşmasının kaçınılmaz olduğu, siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında çift yönlü bir ilişkinin olduğu vurgulanmıştır. Yapılan araştırmalarda siber zorbalık yapan bireylerin siber mağduriyet yaşama ihtimallerinin yüksek olduğu gözlenmiştir Aynı zamanda siber zorbalığa neden olan bazı değişkenlerin siber mağduriyet üzerinde de etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu değişkenlerden biri de sanal ortamda geçirilen süre olarak karşımıza çıkmaktadır. İnternette geçirilen süre ve internete ulaşma sıklığının artması siber zorbalık ve mağduriyet üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiş ve tıpkı siber zorbalıkta olduğu gibi siber mağduriyette de internette geçirilen süre ile siber mağduriyet yaşama durumu arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu görülmüştür (Erdur Baker, 2010; Sümengen ve Akyüz, 2020; Topçu, 2008). Daha önce siber dedikodu ve internette geçirilen sürenin siber zorba olma rolü üzerindeki etkisi tartışılmış ve siber dedikodu ve internette geçirilen

sürenin siber zorba olma rolünü yordadığı raporlanmıştı. Siber zorba olma ve siber mağdur olma arasındaki ilişki düşünüldüğünde siber zorba rolünü yordayan siber dedikodu ve internette geçirilen sürenin siber mağdur rolünü de yordadığı düşünülmektedir.

Üçüncü olarak, siber dedikodu ve bir günde internette geçirilen sürenin siber tanık olma rolünü anlamlı düzeyde yordadığı ve toplam varyansın %22'sini açıkladığı görülmüştür. Bu araştırma bulgusu ile tıpkı siber zorbalık ve siber mağduriyette olduğu gibi siber dedikodu yapma eğilimi ve internette geçirilen sürenin artmasıyla siber tanık olma ihtimallerinin arttığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde siber zorbalık ve siber mağduriyet oranları bu olgulardaki artışa, nedenlerine ve yordayıcılarına vurgu yapan çok sayıda araştırma olduğu görülmüştür. Ancak siber zorbalık ve siber mağduriyet olaylarına dikkat çekilirken bu olaylara tanık olmanın önemi ve etkileri az sayıda araştırmaya konu olmuştur (Kalender, Keser ve Tugun, 2019; Machácková ve diğ. 2013).

Siber tanık olma siber zorbalığa dolaylı yoldan dahil olma ve siber zorbalıktan dolayı yoldan etkilenme ve siber zorbalık ve yaşanan mağduriyete maruz kalma olarak açıklanmaktadır. Bu nedenle bireylerin sanal ortamda geçirdikleri süre ne kadar artarsa siber zorbalık ve siber mağduriyete maruz kalma ihtimalleri de bir o kadar artmaktadır. Bu nedenle siber zorbalık ve siber mağduriyet üzerinde etkili olan siber dedikodu ve internette geçirilen süre değişkenlerinin siber tanık olma üzerinde de benzer şekilde etkilerinin olduğu düşünülmektedir. İnternette ne kadar uzun süreler geçirilirse o ortamda gerçekleşen siber zorbalık ve siber mağduriyetle karşılaşılma ihtimali de doğru orantılı olacak şekilde artmaktadır.

Siber tanık olmayı yordayan bazı kişilik özelliklerinin olduğunu vurgulayan bazı araştırmalar bulunmaktadır. Machácková ve diğ. (2013) yaptıkları araştırma ile siber zorbalık tanıklarının, mağdurlara destek olmasını artıran ve azaltan bazı faktörlerin olduğunu gözlemlemiştir. Araştırma bulgularına göre olumlu sosyal davranışlara eğilim mağduru destekleme davranışını büyük ölçüde yordamaktadır. Siber tanıkların mağdur ile olan olumlu ilişkileri de yine mağduru destekleme davranışını arttırmaktadır. Aynı araştırmada bunun tersinin de mümkün olduğu zorba ile olumlu arkadaşlık ilişkisi geliştirenlerin siber zorbalık sürecinde zorbayı destekledikleri raporlanmıştır. Araştırmada en güçlü yordayıcının ise duygusal tepkiler olduğu belirlenmiştir. Mağdur

ile empati kurulması, mağdurdan gelen yardım talebi tanığın destekleyici davranışlarını arttırmaktadır. Siber tanıkların siber zorbalığa müdahale etmesinde, daha önceden siber mağduriyet yaşamış olmaları veya siber zorbalık yapmış olmalarının etkili olduğu belirlenmiştir (Kalender, Keser ve Tugun, 2019).

Hinduja ve Patchin (2006) yaptıkları çalışmada katılımcıların büyük bir çoğunluğunun siber olaylara tanık olduklarını raporlamıştır. Huang ve Chou (2010) tarafından Tayvan’da ortaokula devam etmekte olan öğrenciler üzerinde yapılan araştırma sonuçları da benzer şekilde raporlanmıştır. Katılımcıların yarısından çoğu siber zorbalık olayına tanıklık etmiş, üçte biri siber zorbalığa uğramış ve beşte biri ise internet üzerinde zorbalık eylemleri sergilemiştir. Kalender, Keser ve Tugun (2019) 952 öğrenci ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin %22,5’inin siber zorbalık yaptığını, %44,5’ inin siber zorbalığa maruz kaldığını, %53.2’sinin ise daha önce en az bir siber zorbalık olayına tanık olduğunu tespit etmiştir. Dursun, Gökçe ve Aytaç’ın (2020) 610 öğrenci ile yaptıkları çalışmada benzer şekilde öğrencilerin %41,8’inin son 6 ay içinde siber zorbalığa en az bir kez maruz kaldıkları, %47 gibi önemli bir kısmının ise siber zorbalığa tanık olduklarını raporlamıştır. Tüm bu araştırmalar siber tanık rolünün ne kadar yaygın olduğunun bir göstergesidir.

Bireyler sanal dünyada zarar verme ya da başka bir niyetle siber dedikodu yapabilmektedir. Siber dedikodu farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Yapılan bir paylaşımı beğenme ya da beğenmeme, paylaşım yorum yazma, başkasının paylaşımını daha geniş kitlelere yayma amacıyla tekrar paylaşma, doğruluğundan emin olunmadan başkalarına ait bilgileri ve fotoğrafları paylaşma siber dedikodu olarak değerlendirilen davranışlardan bazılarıdır. Siber dedikodu olarak nitelendirilen bu davranışları gerçekleştirilebilmek için bireylerin internette vakit geçirmeleri gerekmekte ve bu paylaşımlarla karşılaşmaları gerekmektedir. Sanal ortamda paylaşılan fotoğraf aynı anda binlerce kişi tarafından görülmekte böylece fotoğrafı gören herkes ister isteyerek ister istemeyerek siber zorbalık olayına dahil olmaktadır. Alanyazın incelendiğinde yapılan araştırmaların çoğunda tanık olma oranının siber mağduriyet yaşama ve siber zorbalık yapma oranlarından; siber mağduriyet oranının ise siber zorbalık yapma oranında olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun, öğrencilerin hem siber mağdur olduklarını hem de siber zorbalık yaptıklarını gizleme eğilimi göstermelerinden kaynaklanabileceği

düşünülmektedir. Çünkü kimliği gizleyebilme özelliği siber zorbalığı tetikleyen önemli bir faktördür (Aftab, 2011; Kowalski ve diğ., 2012) Görüldüğü üzere sanal dünyada kimlik gizleyebilme ihtimalinin olması zorbalar için bir fırsat, mağdur için ise durumunu zorlaştıracı bir etkidir. Ancak bu anonimliğin siber tanık üzerinde de bazı etkileri bulunmaktadır. Siber tanık kendi kimliğini gizleyerek kendini koruma altına alarak mağdur için çözüm arayışına girebilmektedir. Bu nedenle siber dedikodu yapan bireylerin dolaylı olarak yapılan siber zorbalığın ve yaşanan siber mağduriyetinde siber tanığı olduğu görülmektedir. Dahası siber dedikodu düzeyinin artması siber tanık olma ihtimalini de arttırdığı düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik öneriler verilmiştir.

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma ortaöğretim kademesinde yapılmıştır. İlkokul, ortaokul ve üniversite kademelerinde benzer araştırmalar yapılabilir.
- Erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri kız öğrencilerinkinden yüksek bulunmasının nedenlerini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin farklılaşmasının nedenlerini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Araştırmacılar boylamsal araştırmalar yaparak siber zorbalık düzeyinin zaman içerisindeki değişimini inceleyebilirler.
- Siber dedikodu yapmaya iten ihtiyaçlardan birinin sosyal kabulün sağlanması olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda siber dedikodu ve sosyal uyum düzeyi arasındaki ilişki incelenebilir.
- Siber mağduriyette yardım isteme davranışının önemi zorbalığın etkilerinin telafisinde oldukça önemlidir. Yardım isteme davranışında da mağdurun ilk başvuracağı kaynağın ailesinin olması beklenmektedir. Gelecek çalışmalarda ailelerin sanal zorbalık olaylarını önlemede nasıl bir rol üstlendiklerine ve bu üstlenmiş oldukları rollerin etkili olup olmadığına yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Alanyazın incelendiğinde siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramlarına yönelik çok sayıda araştırma olduğu görülmüş ancak siber tanıklık ile ilgili az sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Siber zorbalık eylemine tanıklık eden bireylerin de gerek yaygınlığı gerekse eyleme tanıklık etme nedenleri ve etkilerine yönelik araştırmaların yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

5.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Ölçülen siber zorbalık oranı düşünüldüğünde, sorunlu internet ve cep telefonu kullanımı konusunda özellikle ergenler ve ailelerinin eğitilmesi önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra internet ve cep telefonu kullanımı sırasında karşılaşılabilecek zorbalıklarla baş etme konusunda da yine ergenlerin ve ailelerinin bilinçlendirilmesi gerekli görülmektedir.
- Öğretmen ve rehber öğretmenler bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğrenciler tarafından kullanımı hakkında bilgi edinmeli, fark ettikleri olumsuzları rehberlik servisi ve idareyle iş birliği içinde gidermeye çalışmalıdırlar. Ayrıca öğretmenler öğrencileri bilgi ve iletişim teknolojilerinin doğru kullanımı hakkında bilgilendirerek, yanlış kullanımının getirdiği zararları zaman zaman anlatarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda etiksel bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olmalıdırlar.
- Ortaöğretim kurumlarında çalışan okul psikolojik danışmanları erkek öğrencilere yönelik siber zorbalıkla ilgili önleyici psikoeğitim uygulayabilirler.
- Öğrencilerin birçoğu siber dedikoduyu bir gruba girme, sosyal olarak kabul görme aracı olarak görmekte ve bu yönde kullanmaktadır. Öğrencilerin hem kendilerine hem de başkalarına zarar vermeden bu ihtiyaçlarını karşılamalarına yönelik beceri eğitimleri verilmelidir.
- Öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma veya tanık olma durumunda sergilemeleri gereken doğru müdahaleler konusunda eğitim çalışmaları ve etkinlikler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

1590.

- Abudusufuer, K., Yıldırım, O. ve Kumcağız, H. (2022). Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile psikopatolojik semptomlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 278-288.
- Aftab, P. (2011). *A parent's guide to cyberbullying*. <http://www.wiredsafety.net> adresinden erişildi.
- Akbaba, S. ve Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105-122.
- Akbıyık, C. ve Kestel, M. (2016). Siber zorbalığın öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal durumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 844-859.
- Aktepe, E. (2013). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 1(51), 31-37.
- Alexandrov, A., Lilly, B. ve Babakus, E. (2013). The effects of social-and self motives on the intentions to share positive and negative word of mouth. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 41, 531–546.
- Altun Akbaba, S., Güneri Yerin, O. ve Erdur Baker, Ö. (2006). Basındaki yansımaları ile okulda şiddet. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (24), 12-21.
- Altundağ, Y. (2016). Lise öğrencilerinde sanal zorbalık ve problemli internet kullanımı ilişkisi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 3(1), 27-43.
- Archer, J. ve Coyne, S. M. (2005). An integrated review of indirect, relational, and social aggression. *Social Psychological and Personality Science*, 9, 212–230.
- Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.

- Arıcak, O. T. (2011). Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2(6), 10-12.
- Arıcak, O., Kınay, H. ve Tanrikulu, T. (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *HAYEF Journal of Education*, 9(1), 101-114.
- Arıcak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N., ve Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *CyberPsychology and Behavior*, 11(3), 253-261.
- Aslan, M., ve Polat, M. O. (2023). Tüm boyutlarıyla akranlar arası zorbalık. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 43-82.
- Ayas, T, ve Horzum, M.B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 369-380
- Ayas, T. (2011). Lise öğrencilerinin sanal zorba ve kurban olma yaygınlığı. 11. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildiri. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İzmir, 3-5 Ekim.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2010). Sanal zorba/kurban ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 19, 1-17.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2).
- Bakar, H. S. A. (2015). The emergence themes of cyberbullying among adolescences. *International Journal of Adolescence and Youth*, 20(4), 393-406.
- Balakrishnan, V. (2015). Malezya'da genç yetişkinler arasında siber zorbalık: Cinsiyet, yaş ve internet sıklığının rolleri. *İnsan Davranışında Bilgisayarlar*, 46, 149-157.
- Baştürk Akça, E. ve Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 8(30), 7-19.

- Baştürk Akça, E., Sayımer, İ. ve Ergül, S. (2015) Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal TR Edition*, 5(10), 71-86.
- Baumeister, R. F., Zhang, L. ve Vohs, K. D. (2004). Gossip as cultural learning. *Review of General Psychology*, 8, 111–121.
- Bayar, Y. ve Uçanok, Z. (2012). Okul sosyal iklimi ile geleneksel ve sanal zorbalık arasındaki ilişkiler: Genellenmiş akran algısının aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(70), 101-114.
- Baykal, F. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin ailedeki koruyucu etmenlerle ilişkisi: Afyonkarahisar ili örneği*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram N. ve Saylı, M. (2013). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 107-116.
- Bayram, F. ve Özkamalı, E. (2019). Lise öğrencilerin siber zorbalık yapma ve siber mağdur olma durumlarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 303-318.
- Bechtoldt, M. N., Beersma, B. ve Dijkstra, M. T. (2020). Why people gossip and what it brings about: Motives for, and consequences of, informal evaluative information exchange. *Frontiers in Psychology*, 11, 24.
- Beersma, B. ve Van Kleef, G. A. (2011). How the grapevine keeps you in line: gossip increases contributions to the group. *Social Psychological and Personality Science*, 2, 642–649.
- Belsey, B. (2005). Cyberbullying: An emerging threat to the “always on” generation. *Recuperado el*, 5(5), 2010.
- Beran, T. ve Li, Q. (2005). Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of educational computing research*, 32(3), 265.

- Bertolotti, T. ve Magnani, L. (2013). A philosophical and evolutionary approach to cyber bullying: social networks and the disruption of sub-moralities. *Ethics and Information Technology*, 15, 285–299.
- Besag, V. E. (1989). Bullies and victims in schools. A guide to understanding and management.
- Bingöl, N. (2013). *Lise öğrencilerinin siber zorba ve mağdur olma davranışları ile yakın çevrelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Blair, J. (2003). New breed of bullies torment their peers on the internet. *Education Week*, 22(21), 6.
- Bölükbaş, K. ve Kırık, A. (2020). Siber zorbalık bağlamında twitter fenomenleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 944 – 966.
- Brody, N. P. (2013). *Bystander intervention in cyberbullying*. Teksas Üniversitesi, Teksas.
- Bulut, E. (2018). *Öğrenci, öğretmen ve velilerin gözünden ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). Örneklem yöntemleri.
- Büyükyıldırım, İ. ve Dilmaç, B. (2015). Siber mağdur olmanın insani değerler ve sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 7-40.

- Calvete, E., Orue, I., Estevez, A., Villardon, L. ve Padilla, P. (2010). Cyberbullying in adolescents: Modalities and aggressors' profile. *Computers in Human Behavior*, 26, 1128–1135.
- Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An old problem in a new guise?. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 15(1), 68-76.
- Campbell, M., Spears, B., Slee, P.T., Butler, D. ve Kift, S. (2013). Victims' perceptions of bullying: Traditional and cyber and the psychosocial correlates of their victimisation. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 17, 389-401.
- Caplan, S. E. (2010). Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. *Computers in human behavior*, 26(5), 1089-1097.
- Card, N. A., Stucky, B. D., Sawalani, G. M. ve Little, T. D. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment. *Child Development*, 79, 1185-1229.
- Carrera, L. J. ve Pelayo, N. (2001). *Lenguaje y Comunicación. Conceptos básicos, aspectos teóricos generales, características, estructura, naturaleza y funciones del lenguaje y la comunicación (Primera Edición)*. Caracas, Venezuela: CEC, SA.
- Cebollero-Salinas, A., Orejudo, S., Cano-Escoriaza, J. ve Íñiguez-Berrozpe, T. (2022). Cybergossip and problematic internet use in cyberaggression and cybervictimisation among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 131, 107-230.
- Chisholm, J. F. (2014). Review of the status of cyberbullying and cyberbullying prevention. *Journal of Information Systems Education*, 25(1), 77–87.
- Choudhuri, A. ve Saraswat, L. (2023). Explicating evolutionary epistemological concerns on gossip and cyberbullying. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 1-23.

- Ciminli, A. ve Kağan, M. (2016). Ergenlerde sanal zorbalık ve mağduriyetin cinsiyet, sınıf, okul değişkenleri ve kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction ve Cyberbullying*, 3(2), 14-34.
- Clarke, B. D. (2013). *Parents' perceptions and awareness of cyberbullying of children and adolescents*. Antioch University, New England.
- Cohen, J., Espelage, D. L., Twemlow, S. W., Berkowitz, M. W., ve Comer, J. P. (2015). Rethinking effective bully and violence prevention efforts: Promoting healthy school climates, positive youth development, and preventing bully-victim bystander behavior. *International Journal of Violence and schools*, 15(1), 2-40.
- Connell, N. M., Schell-Busey, N. M., Pearce, A. N. ve Negro, P. (2014). Badgrlz? Exploring sex differences in cyberbullying behaviors. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 12(3), 209-228.
- Çanakçı, E. ve Deniz, M. E. (2020). Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-18.
- Çelik, A., Çelen F. K. ve Seferoğlu, S. S. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Zorbalık ve Sanal Mağduriyet Durumlarının İncelenmesi XVII. Akademik Bilişim Konferansı (AB15), 4-6 Şubat 2015, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çiftçi, H. (2018). Siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887-897.
- Dalmaç Polat, Z. ve Bayraktar, S. (2016). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 5(1), 115-132.
- Dalmaz, E. (2014). *Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık/mağduriyet, depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Data Reportal. (2024). Digital 2024: Global Overview Report, (27 Nisan 2024). <https://datareportal.com/reports/digital-2024-April-global-statshot>. 27 Nisan 2024 tarihinde ulaşılmıştır.
- Del Rey, R., Casas, J. A., Ortega-Ruiz, R., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H. ve Smith, P. (2015). Structural validation and cross-cultural robustness of the european cyberbullying intervention project questionnaire. *Computers in Human Behavior*, 50, 141–147.
- Dillon, K. P. ve Bushman, B. J. (2015). Unresponsive or un-noticed?: Cyberbystander intervention in an experimental cyberbullying context. *Computers in Human Behavior*, 45, 144-150.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Bilimleri*, 9, 1291-1325.
- Dilmaç, B. ve Aydoğan, D. (2010). Parental attitudes as a predictor of cyber bullying among primary school children. *International Journal of Computer and Systems Engineering*, 4(7), 1667-1671.
- Dilmaç, J. A. (2020). Dijital ortamda sapkınlık: siber zorbalık. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(3), 1087-1099.
- Donnellan, C. (2006). Bullying independence. (1.Baskı). Independence Educational Publishers.
- Dönmez, O. ve Akbulut, Y. (2016). Siber zorbalık çalışmalarında sosyal beğenirlik etmeni. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 1-18.
- Dunbar, R. I. (2004). Gossip in evolutionary perspective. *Review of General Psychology*, 8, 100–110.
- Dursun, S., Gökçe, A. ve Aytaç, S. (2020). Siber zorbalık: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Inquiry*, 13(2), 465-485.
- Efe, Y. S., Erdem, E. ve Vural, B. (2021). Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve internet bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*, 22(4), 465-473.

- Ekinci, H. (2023). *Ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalığın yordayıcıları olarak çevrimiçi ahlaki çözülme ve akılcı olmayan inançlar*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekşi, F. (2012). Narsistik kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalığı yordama düzeyinin yol analizi ile incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1683-1706.
- Eliçora, R. (2020). *Ergenlerde siber mağduriyet ve siber zorbalıkla başa çıkma becerilerinin duygusal zekâ ile ilişkisinin incelenmesi*. Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Eraslan Çapan, B., Bakioğlu, F. ve Kırteke, S. (2020). Siber Zorbalık Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Psikometrik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21.
- Erbıçer, E. S. (2020). Siber zorbalık ve siber mağduriyetin sosyal uyuma ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 190-222.
- Erdur Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media and Society*, 12(1), 109-125.
- Erdur Baker, Ö. (2013). Görünümleri ve ilgili değişkenleriyle siber zorba ve siber kurbanlar. *Bildiriler Kitabı*, 277-295.
- Erdur Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 27, 31-42.
- Erdur Baker, Ö. ve Tanrıkulu, İ. (2010). Psychological consequences of cyber bullying experiences among Turkish secondary school children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 2771-2776.
- Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi*. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2015). Ergenlerde akran ilişkileri ile siber zorbalık statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(11).
- Ertem, F. (2006). *Cep telefonu kullanımının insan ilişkilerine etkisi*. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Evegü, E. (2014). *Ergenlerde siber zorbalığın utangaçlık ve bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Falla, D., Ortega-Ruiz, R. ve Romera, E. M. (2021). Mechanisms of moral disengagement in the transition from cybergossip to cyberaggression: A longitudinal study. *International journal of environmental research and public health*, 18(3), 1000.
- Fletcher, A., Fitzgerald Yau, N., Jones, R., Allen, E., Viner, R. ve Bonell, C. (2014). Brief report: Cyberbullying perpetration and its associations with sociodemographics, aggressive behaviour at school, and mental health outcomes. *Journal of Adolescence*, 37(8): 1393–1398.
- Foster, E. K. (2004). Research on Gossip: taxonomy, methods, and future directions. *Review of General Psychology*, 8, 78–99.
- Furlong, M. ve Morrison, G. (2000). The school in school violence: Definitions and facts. *Journal of emotional and Behavioral disorders*, 8(2), 71-82.
- Garaigordobil, M. (2015). Cyberbullying in adolescents and youth in the Basque country: Prevalence of cybervictims, cyberaggressors, and cyberobservers. *Journal of Youth Studies*, 18, 569–582.
- Garcia Fernández, C., Moreno-Moya, M., Ortega-Ruiz, R. ve Romera, E. (2022). Adolescent involvement in cybergossip: Influence on social adjustment, bullying and cyberbullying. *The Spanish Journal of Psychology*, 25, E6.

- Garmendia Larrañaga, M. S., Jiménez Iglesias, E., Casado del Río, M. Á. ve Mascheroni, G. (2016). Net Children Go Mobile. Riesgos y oportunidades en internet y uso de dispositivos móviles entre menores españoles (2010-2015).
- Gezgin, D. M. ve Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 93-104.
- Goodman, R. F. ve Ben Ze' ev, A. (Ed.). (1994). *Good gossip*. University Press of Kansas.
- Gökçearslan, Ş. ve Seferoğlu, S. S. (2016). Ortaokul öğrencilerinin internet kullanım biçimleri: Riskli davranışlar ve fırsatlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(1), 383-404.
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 511-537.
- Göldağ, B. (2017). Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54).
- Gönültaş, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin problemleri internet kullanım düzeyleri ve demografik değişkenlere göre incelenmesi*. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Grosser, T. J., Lopez Kidwell, V. ve Labianca, G. (2010). A social network analysis of positive and negative gossip in organizational life. *Group & Organization Management*, 35(2), 177-212.
- Hartung, F. M. ve Renner, B. (2013). Social curiosity and gossip: Related but different drives of social functioning. *PLoS One*, 8(7), e69996.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129-156.
- Hinduja, S. ve Patchin, J.W. (2015). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

- Horzum, M. B. ve Ayas, T. (2013). Rehber öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 195-205.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.
- Huang, Y. ve Chou, C. (2010). An analysis of multiple factors of cyber bullying among
- İğdeli, F. (2018). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber zorbalık duyarlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi*. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İnceoğlu, Y. ve Kar, A. (2010). Dişillik, güzellik ve şiddet sarmalında kadın ve bedeni. Ayrıntı Yayınları.
- İnselöz, N. T. ve Uçanok, Z. (2013). Ergenlerde sanal zorbalık: Nedenler, duygular ve baş etme yollarının niteliksel analizi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 20-49.
- Janson, G.R., Carney, J.V., Hazler, R.J. ve Oh, I. (2009). Bystanders' reactions to witnessing repetitive abuse experiences. *Journal of Counseling and Development*, 87, 319-326.
- junior high school students in Taiwan. *Computers in Human Behavior*, 26, 1581-
- Kaiser, H. F. (1960). The application of electronic computers to factor analysis. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 141-151
- Kalender, M. K., Keser, H. ve Tugun, V. (2019). Ortaokul ve lise öğrencilerinin siber zorbalık görüşleri, deneyimleri ve müdahale davranışları. *Eğitim ve Bilim*, 44(198).
- Karaaslan, İ. A. ve Budak, L. (2012). Üniversite öğrencilerinin cep telefonu özelliklerini kullanımlarının ve gündelik iletişimlerine etkisinin araştırılması. *Journal of Yasar University*, 26(7), 4548-4525.

- Karabatak, S., Namlı, A., Lisesi, K. A. ve Karabatak, M. (2018). Lise öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin algıları ve siber zorbalığa karşı alınması gereken önlemler. In 6th International Symposium on Digital Forensic and Security, IEEE Xplore (Vol.400).
- Karaca, M., Mutlu, T. ve Gencer, G. (2021). Siber mağduriyet: Kavramsal bir çalışma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 177-191.
- Karaoğlu Yılmaz, F. G., Yılmaz, R. ve Sezer, B. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Güvenli Bilgi ve İletişim Teknolojisi Kullanım Davranışları ve Bilgi Güvenliği Eğitimine Genel Bir Bakış. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 3(1), 176-199.
- Karlier Soydaş, D. (2011). *Ergenlerde ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, A. (2020). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının, başa çıkma ve aleksitimi açısından incelenmesi*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keser, H., ve Kavuk, M. (2015). Okulda Siber Zorbalık Farkındalık Anketinin Geliştirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 17-30.
- Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Kocaşahan, N. (2012). *Lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık*. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, A. (2016). Siber zorbalık davranışları sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarının karşılaştırılması. *TRT Akademi*, 1(2), 620-639.
- Kowalski, R. M. ve Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 22-30.

- Kowalski, R., Limber, S. ve Agatston, P. (2012). *Cyber-bullying: Bullying in the digital age*. Malden, MA: Blackwell.
- Köse, S., Özdilek, R., Doğan, P. ve Göktaş, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin sanal zorba/sanal kurban olma durumları üzerine bir araştırma. *İstanbul Journal of Social Sciences*, 20, 54-70.
- Küçük, S. (2016). *Siber Zorbalık Ölçeği Türkçe uyarlaması*. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü.
- Laghi, F., Schneider, B. H., Vitoroulis, I., Coplan, R. J., Baiocco, R., Amichai Hamburger, Y. ve Flament, M. (2013). Knowing when not to use the internet: Shyness and adolescents' on-line and off-line interactions with friends. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 51-57.
- Lee, C. (2004). Preventing bullying in schools: A guide for teachers and other professionals. *Preventing Bullying in Schools*, 1-112.
- Leymann, H. (1996). The Content and Development of Mobbing at Work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5, 165-184.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psycholog International*, 27, 157-170.
- Litman, J. A. ve Pezzo, M. V. (2005). Individual differences in attitudes towards gossip. *Personality and Individual Differences*, 38, 963-980.
- Lopez Pradas, I. C., Romera, E. M., Casas, J. A. ve Ortega-Ruiz, R. (2017). Cybergossip and cyberbullying during primary school years. *Psicología Educativa*, 23(2), 73-80.
- Machácková, H., Dedkova, L. Sevcikova, A. ve Cerna, A. (2013). Bystanders' support of cyberbullied schoolmates. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 23, 25-36.

- Marin Lopez, I., Zych, I., Ortega Ruiz, R., Hunter, S. C. ve Llorent, V. J. (2020). Relations among online emotional content use, social and emotional competencies and cyberbullying. *Children and Youth Services Review*, 108, 104647.
- Martinescu, E., Janssen, O. ve Nijstad, B. A. (2014). Tell me the gossip: The self evaluative function of receiving gossip about others. *Social Psychological and Personality Science*, 40, 1668–1680.
- Maskey, R., Fei, J. ve Nguyen, H. O. (2018). Use of exploratory factor analysis in maritime research. *The Asian Journal of Shipping and Logistics*, 34(2), 91–111.
- McHugh, M. C., Saperstein, S. L. ve Gold, R. S. (2019). OMG U# Cyberbully! An exploration of public discourse about cyberbullying on twitter. *Health Education & Behavior*, 46(1), 97-105.
- Merten, D. E. (1997). The meaning of meanness: popularity, competition and conflict among junior high school girls. *Sociology of Education*, 70, 175–191.
- Metli, G. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Metli, G. ve Şirin, T. (2019). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (77), 179-200.
- Mishna, F., Saini, M. ve Solomon, S. (2009). Ongoing and online: Children and youth's perceptions of cyber bullying. *Children and Youth Services Review*, 31(12), 1222-1228.
- Moreno, M. A., Midamba, N., Berman, H. S., Moreno, P. S., Donlin, M. ve Schlocker, E. (2019). Cyberbullying among adolescents: Stakeholder-driven concept mapping approach. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 2(1), e12683.
- Oluwole, D. A. (2009). Spirituality, gender and age factors in cybergossip among Nigerian adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 12, 323–326.

- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell Publishers. Published in Spanish in 1998 as *Conductas de acoso y amenaza entre escolares*. Madrid: Ediciones Morata.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational leadership*, 60(6), 12-17.
- Olweus, D. ve Limber, S.P. (2010). Bullying in school: Evaluation and dissemination of the olweus bullying prevention program. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80, 124–134.
- Özbay, A. (2013). *Ergenlerde siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişki*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbey, H. ve Başdaş, Ö. (2022). Ergenlerde zorbalık ve siber zorbalığı etkileyen faktörler. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 106-116.
- Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 605-626.
- Özdemir, S. (2015). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin, anne-baba ve akran ilişkilerine göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özel, S. (2013). *Lise öğrencileri arasında siber zorbalık, siber mağduriyet, depresyon ve benlik saygısı ilişkisi*. Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, H. (2016). *Ortaokul ve lise öğrencilerinin siber zorbalık tutum ve duyarlılıklarının drama metoduyla incelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. (2012). School-based efforts to prevent cyberbullying. *The Prevention Researcher*, 19(3), 7-10.

- Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psikoeğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi*. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Peker, A. (2015). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık statülerini yordayan risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 57-75.
- Peker, A. ve Ekinci, E. (2016). Genel öz-yeterliğin siber zorbalıkla başa çıkma davranışları üzerindeki yordayıcı etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4), 2126-2140.
- Peker, A. ve İskender, M. (2015). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 11-22.
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada, Ş. (2012). Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 185-206.
- Pekşen Süslü, D. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pekşen Süslü, D. ve Oktay, A. (2018). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetle İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(4), 1877-1894.
- Peled, Y. (2019). Cyberbullying and its influence on academic, social, and emotional development of undergraduate students. *Heliyon*, 5(3), e01393.
- Perry, D. G. ve Pauletti, R. E. (2011). Gender and adolescent development. *Journal of Research on Adolescence*, 21, 61–74.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531-562.
- Polat O., (2021). *Şiddet*. Seçkin Yayınları. Ankara.

- Polat, Z. D. ve Bayraktar, S. (2016). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 5(1), 115-132.
- Ponsford, J. (2007). The Future of Adolescent Female Cyberbullying: Electronic Media's Effect on Aggressive Communication. Unpublished master's thesis, Texas State University, Texas, United States of America.
- Poon, L. Y., Tsang, H. W., Chan, T. Y., Man, S. W., Ng, L. Y., Wong, Y. L., . . . Pontes, H. M. (2021). Psychometric properties of the internet gaming disorder scale–short-form (IGDS9-SF): Systematic review. *Journal of medical Internet research*, 23(10), e26821
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. From On the Horizon. MCB University Press, 9(5), 1-6.
- Price, M., ve Dalglish, J. (2010). Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth studies australia*, 29(2), 51-59.
- Rigby, K. (1999). Peer victimisation at school and the health of secondary school students. *British Journal of Educational Psychology*, 69(1), 95-104.
- Riva, G. ve Galimberti, C. (1997). The psychology of cyberspace: A socio-cognitive framework to computer-mediated communication. *New Ideas in Psychology*, 15(2), 141–158.
- Romera, E. M., Camacho, A., Ortega-Ruiz, R. ve Falla, D. (2021). Cybergossip, cyberaggression, problematic Internet use and family communication. *Comunicar*, 29(67).
- Romera, E. M., Herrera Lopez, M., Casas, J. A., Ortega Ruiz, R. ve Del Rey, R. (2018). How much do adolescents cybergossip? Scale development and validation in Spain and Colombia. *Frontiers in Psychology*, 9, 126.

- Sabancı, Y. (2018). *Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetin yordayıcıları olarak akılcı olmayan inançlar psikolojik sağlık ve psikolojik ihtiyaçlar*. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., ve Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*, 22, 1–15.
- Salmivalli, C., Voeten, M., ve Poskiparta, E. (2011). Bystanders matter: Associations between rein forcing, defending, and the frequency of bullying behavior in classrooms. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 40, 668–676.
- Sam, D. L., Bruce, D., Agyemang, C. B., Amponsah, B. ve Arkorful, H., (2019). Cyberbullying victimization among high school and university students in Ghana. *Deviant Behavior*, 40(11), 1305-1321.
- Sarak, Ö. (2012). *Lise öğrencilerinde sanal zorbalık*. Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Semerci, A. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-1300.
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shariff, S. (2005). Cyber-dilemmas in the new millennium: School obligations to provide student safety in a virtual school environment. *McGill Journal of Education/Revue des sciences de l'éducation de McGill*, 40(3), 457-477.
- Sharp, S., ve Sellars, A. (1994). Time to listen: setting up a peer-counselling service to help tackle the problem of bullying in schools. *Pastoral Care in Education*, 12(2), 3-6.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. ve Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of child psychology and psychiatry*, 49(4), 376-385.

- Spears, B. A., Taddeo, C. M., Daly, A. L., Stretton, A. ve Karklins, L. T. (2015). Cyberbullying, help- seeking and mental health in young Australians: Implications for public health. *International Journal Of Public Health*, 60(2), 219-226.
- Steijn, W. M. (2014). A developmental perspective regarding the behaviour of adolescents, young adults, and adults on social network sites. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8(2), 9-18.
- Subramanian, M. (2013). Gossip, drama, and technology: How South Asian American young women negotiate gender on and offline. *Gender and Education*, 25, 311-324.
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *Cyberpsychology & behavior*, 7(3), 321-326.
- Sümengen, A. A ve Akyüz A. (2020). Lise öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumlarını etkileyen faktörler. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(3), 214-221.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö. ve Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.
- Şencan, H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education*, 48(6), 1273–1296.
- Tamer, N. ve Vatanartıran, S. (2014). Ergenlerin teknolojik zorbalık algıları. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 1(2), 1-20.
- Tanrıkulu, İ. (2015). *The relationships between cyber bullying perpetration motives and personality traits: Testing uses and gratifications theory*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Tanrıkulu, İ. (2020). *Siber zorbalık*. Anı Yayıncılık.
- Tepe, N. ve Ergüney, M. (2023). Siber aylıklık ve siber zorbalığın akademik başarı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi. *İNİF E- Dergi*, 8(1), 30-46.
- Tetik, S. (2019). *Edirne merkezinde lise öğrencilerinde siber zorbalık ve ilgili faktörlerin değerlendirilmesi*. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı.
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: a critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277–287.
- Topçu Uzer, Ç. ve Tanrıkulu, İ. (2017). Siber zorbalığı önleme ve müdahale programları: ulusal bir alanyazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1-17.
- Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü .
- Topçu, Ç. ve Erdur Baker, Ö. (2007). Geleneksel Akran Zorbalığının, Siber Zorbalığının ve Bu İki Tip Zorbalık Türü Arasındaki İlişkinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi. 16.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı. Tokat.
- Totan T. ve Yöndem D. Z. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8, 53-68.
- Turhal, E. (2023). *Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Siber Zorbalık ve Ekran Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Rolü*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türk, B. ve Şenyuva, G. (2021). Şiddet sarmalı içinden siber zorbalık: Bir gözden geçirme. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 462-479.
- Türkoğlu, S. (2013). Ergenlerin problemli internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Uludaşdemir, D. ve Küçük, S. (2023). Siber zorbalık önleme ve müdahale programlarının incelenmesi. *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 44-56.
- Uzun, A. M. ve Ünal, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin genelleştirilmiş problemleri internet kullanımlarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 83-100.
- Uzun, K. ve Karataş, Z. (2019). Okul tükenmişliğinin yordayıcısı olarak akran zorbalığı ve siber mağduriyet. *Journal of International Social Research*, 12(62), 1108-1118.
- Ümmetler İlhan, A. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve internet saldırganlık düzeyleri ile sosyal medyaya ilişkin tutumlarının incelenmesi: Çekmeköy örneği*. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ünver, H. ve Koç, Z. (2017). Siber zorbalık ile problemleri internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 117-140.
- Völlink, T., Bolman, C. A. W., Dehue, F. ve Jacobs, N. C. L. (2013). Coping with cyberbullying: Differences between victims, bully-victims and children not involved in bullying. *Journal of Community ve Applied Social Psychology*, 23(1), 7-24.
- Wargo Aikins, J., Collibee, C. ve Cunningham, J. (2017). Gossiping to the top: Observed differences in popular adolescents' gossip. *The Journal of Early Adolescence*, 37(5), 642-661.
- Weber, M., Koehler, C. ve Schnauber-Stockmann, A. (2018). Why should I help you? Man up! Bystanders' genders stereotypic perceptions of a cyberbullying incident. *Deviant Behavior*, 40(5).
- Wert, S. R. ve Salovey, P. (2004). A social comparison account of gossip. *Review of General Psychology*, 8, 122-137.
- Willard, N. E. (2007). Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Research press.

- Williams, K. ve Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health, 41*, 14-21.
- Wright, M.F., Wachs, S. ve Harper, B.D. (2018). The moderation of empathy in the longitudinal association between witnessing cyberbullying, depression, and anxiety. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 12*(4), 6.
- Yaldıran, A. (2019). *Lise öğrencilerinde siber zorbalığa maruz kalma ve okula bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bolu ili örneği*. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yaman, E. ve Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(3), 819-833.
- Yaman, E. ve Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 2*(1), 18-31.
- Yaman, E., Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). Okul zorbalığı ve siber zorbalık. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yaman, E., Karakülah, D. ve Dilmaç, B. (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin değerlerini yordayan iki önemli değişken: siber zorbalık eğilimleri ve okul kültürü arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi, 11*(26), 323-337.
- Yarar, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile siber zorbalık siber mağduriyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ybarra, M. L. ve Mitchell, K. J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 45*, 1308-1316.
- Yelci, H. (2018). Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ile saldırganlık ilişkisinin incelenmesi. İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. F. (2023). Siber zorbalık. *İletişim Ansiklopedisi*.

- Yıldırım, A. F. ve Yazgan, Ç. Ü. (2022). Saldırganlığın dijital ortamda yeniden üretimi: Üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve siber zorbalık/mağduriyet deneyimlerinin incelenmesi. *TRT Akademi*, 7(15), 648-675.
- Yıldızaç, B. ve Demir, F. (2021). Siber zorbalık üzerine nitel bir araştırma. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1(1), 116-139.
- Yiğit, M. F. ve Seferoğlu, S. S. (2017). Siber zorbalıkla ilişkili faktörler ve olası çözüm önerileri üzerine bir inceleme. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 4(2), 13-49.

EK

EK-1 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ergenler arasında Siber zorbalık; cep telefonu, e-posta, anlık mesajlaşma, web sitesinde kişileri karalamak amacıyla anketler düzenleme gibi elektronik iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla, bir kişi ya da grup tarafından başkalarına zarar verme niyetiyle kasten, tekrar edici bir şekilde, düşmanca davranışlar göstermek olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, ergenlerin siber zorbalık ile ilgili özelliklerini belirlemektir. Araştırmanın sonuçları, araştırmacı tarafından bilimsel amaçla kullanılacaktır. Sorulara vereceğiniz içten ve samimi cevaplar çalışmanın sağlıklı bir biçimde sonuçlanmasına yardımcı olacaktır. Cevaplarınız araştırma amacıyla kullanılacak ve bilgiler saklı tutulacaktır. Aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyunuz. Kendi durumunuza uygun cevabı bulup (X) işareti koyarak işaretleme yapınız. Katılımınızdan için teşekkür ederim.

Aslı ARI

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Lütfen tüm soruları işaretlemeye dikkat ediniz ve isim yazmayınız.

1. Cinsiyetiniz : ( )Kız ( )Erkek

2. Yaşınız?(Lütfen rakam ile yazınız) : .....

3. Sınıf düzeyiniz : ( )9 ( )10 ( )11 ( )12

4. İnternete en çok hangi araç ile bağlanıyorsunuz:

( ) Bilgisayar ( ) Telefon ( ) Tablet Diğer (varsa belirtiniz): .....

5. Siber zorbalığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?: ( ) Evet ( ) Hayır

6. En sık kullandığınız sosyal medya uygulaması hangisidir:

Facebook :( ) Instagram :( ) Snapchat :( ) X :( )

Tiktok :( ) WhatsApp :( ) Youtube :( )

7. Bir günde ortalama sosyal ağlarda geçirdiğiniz süreyi yazınız: .....

SİBER ZORBALIK ÖLÇEĞİ

Yönerge: Yönerge: Aşağıdaki her bir ifadeyi okuyun ve her bir ifadede yer alan durumu son 1 yıl içinde hangi sıklıkla yaşadığınızı uygun kutucuğa (X) işaretleyiniz.

	Asla	Bazen	Birçok kez	Her zaman
1.İnternet (Skype) ya da telefon yoluyla saldırgan ya da küçük dürücü arama aldığınız oldu mu?	0	1	2	3
7.Telefon ya da internet yoluyla cinsel tacize uğradığınız oldu mu?	0	1	2	3
14.İnternette iftiraya uğradığınız ya da hakkınızda saygınlığınızı yitirmenize neden olacak türden yalanlar üretildiği oldu mu? Hakkınızda dedikodu yaydıkları oldu mu?	0	1	2	3
Yönerge: Siz son 1 yıl içinde bu davranışların ne kadarını başkalarına yaptığınızı düşünerek cevaplayınız.				
1.İnternet (Skype) ya da telefon aracılığıyla birilerine saldırgan ya da küçük dürücü arama yaptığınız oldu mu?	0	1	2	3
7.Telefon ya da internet yoluyla birine cinsel tacizde bulunduğunuz oldu mu?	0	1	2	3
14.İnternette birine iftirada bulunduğunuz ya da hakkında saygınlığını yitirmesine neden olacak türden yalanlar söylediğiniz oldu mu? Birinin hakkında dedikodu yaydığınız oldu mu?	0	1	2	3
Yönerge: Siz son 1 yıl içinde bu davranışların ne kadarını başkalarına yapılırken tanık olduğunuzu düşünerek cevaplayınız				
1.Birinin internet (Skype) ya da telefon aracılığıyla birilerine saldırgan ya da küçük dürücü arama yaptığına tanık oldunuz mu?	0	1	2	3
7.Birinin telefon ya da internet yoluyla birilerine cinsel tacizde bulunduğuna tanık oldunuz mu?	0	1	2	3
14. Herhangi birinin internette birine iftirada bulunduğuna ya da hakkında saygınlığını yitirmesine neden olacak türden yalanlar söylediğine tanık oldunuz mu? Birinin hakkında dedikodu yaydıklarına tanık oldunuz mu?	0	1	2	3

SİBER DEDİKODU ÖLÇEĞİ

Yönerge: Aşağıda yaşamınızla ilgili bakış açınızı yansıtan çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Aşağıdaki her bir ifadeyi okuyun ve her bir ifadede yer alan durumu hangi sıklıkla yaşadığınızı uygun kutucuğa (X) işaretleyiniz.

	Asla	Neredeyse hiç	Ara sıra	Neredeyse her zaman	Her zaman
1. Sosyal ağlarda veya WhatsApp'ta bir gruba girebilmek için arkadaşlarım hakkında yorum yaparım.	0	1	2	3	4
5. Sosyal ağlar veya WhatsApp'ta başkası hakkında farkında olmadan olumsuz şeyler söyledim.	0	1	2	3	4
9. Sınıf arkadaşlarımdan yaşadıkları şeyleri başka arkadaşlarımla sırf eğlence olsun diye Sosyal medya veya WhatsApp'ta konuşurum.	0	1	2	3	4

EK-2 ÖLÇEK KULLANIM İZİNLERİ

SİBER DEDİKODU ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNI

Scale adaptation permission Gelen Kutusu x

fuad bakioglu

Alici: eva.romera

11 Nis 2022 Pzt 13:25 ☆

Dear Professor Eva M. Romera,
I work as an associate professor in counseling psychology. I want to use and adapt your "The Cybergossip Scale" in Turkish culture. If you give me permission, I would be very appreciative.
Best regards

Fuad BAKIOGLU
Karamanoglu Mermehbey University
Department of Educational Sciences
Karaman /TURKEY

Eva Romera

Alici: ben

11 Nis 2022 Pzt 16:16 ☆

Yes, you have permission yo use it
Eva Romera

El 11 abr 2022, a las 12:25, fuad bakioglu escribió:

***

Great, thanks!

Thank you very much.

Thank you!

EK-3 ARASTIRMA İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 09.01.2023-108947

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı :E-36321956-304.03-108947
Konu :Araştırma İzni (Aslı Anı)

09.01.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 20.12.2023 tarihli ve 108594 sayılı yazınız.
b) Karaman Valiliği (İl Millî Eğitim Müdürlüğü)'nin 05.01.2023 tarihli ve 99371540-605.01-67703040 sayılı yazısı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Aslı ARI'nın "Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ile Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu anket çalışmasını uygulama talebi Valilik Oluru ile uygun görülmüş olup ilgi (b) yazı ile ekte gönderilmiştir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Dursun ODABAŞ
Rektör Yardımcısı

Ek :İlgi Yazı ve Ekleri (2 sayfa)

Mevcut Elektronik İmzalar

DURSUN ODABAŞ (Rektörlük - Rektör Yardımcısı) 09.01.2023 14:45

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSV4V96JAC

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/karamanoglu-mehmetbey-universitesi-ebys>

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
KARAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

09.01.2023

Sayı : E-99371540-605.01-67703040
Konu : Aslı ARI (Araştırma İzni)

05.01.2023

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığının (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü) 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 21.12.2022 tarihli ve 105778 sayılı yazınız.
c) Valilik Makamının 04.01.2023 tarihli ve 67612781 sayılı Oluru.

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aslı ARI, "*Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ile Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" konulu anket çalışması kapsamında Müdürlüğümüze bağlı tüm resmi liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik ilgi (b) yazı doğrultusunda çalışma yapmak istemektedir. Bu bağlamda,

Müdürlüğümüze bağlı tüm resmi liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik ilgi (b) yazıda adı geçen öğrencinin anket yapma çalışma talebi Valilik Makamının ilgi (c) onayı ile uygun görülmüştür.

Bu kapsamda, anket çalışmasının ilgi (a) Genelge esasları ve Valilik Makamının ilgi (c) onayında belirtilen şartlar doğrultusunda yapılması, araştırma sonuçlarının izin alınmadan paylaşılmaması ve sonuç raporlarının Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğüne gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Mehmet ÇALIŞKAN
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: İlgi (c) Valilik Oluru (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Hamidiye Mahallesi Fevzi Paşa Caddesi No:18 Karaman/Merkez

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/m eb-ebys>

Telefon No : 0 (338) 280 70 30

Bilgi için: Abdurrahman GÖRGÜ

E-Posta: strateji70@m eb.gov.tr

Uyvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşlemleri

Kep Adresi : m eb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: Faks:3382807099

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 60eb-f69f-3cd3-bf76-bb9d kodu ile teyit edilebilir.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-4 BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURUL KARARI

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU KARARLARI

Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
06.12.2022	09	268-274

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma Yayın Etik Kurulu Prof. Dr. İbrahim COŞKUN başkanlığında 06.12.2022 günü saat 10.00'de toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.

KARAR 09-2022/268. Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Aslı ARI'nın, Doç. Dr. Fuad BAKIOĞLU danışmanlığında yapacağı **"Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ile Siber Dedikodu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"** başlıklı çalışmaya ait uygulayacakları yönteme ilişkin gerekli izinlerin alınması kaydıyla fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu başvuran kişiye ait olmak üzere etik olarak uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

(e-imza)
Prof. Dr. İbrahim COŞKUN
Başkan

(e-imza)
Prof. Dr. Ercan OKTAY
Üye

(e-imza)
Prof. Dr. Özlem SADI
Üye

(e-imza)
Prof. Dr. Mehmet MERCAN
Üye

(e-imza)
Prof. Dr. Murat TEKİN
Üye

(e-imza)
Prof. Dr. Mehmet KURT
Üye

(e-imza)
Prof. Dr. Osman ÇEVİK
Üye

Ferdane YAŞAR

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Aslı ARI	
Doğum Yeri:	
Doğum Tarihi:	
Medeni Durumu:	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Anadolu Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Mezuniyet Yılı	2019
Yüksek Lisans	
Üniversite	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Makale ve Bildiriler	
1. Arı, A. ve Bakioğlu F. (2024). Ergenlere Yönelik Siber Dedikodu Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Psikometrik Özellikleri. VII. INCES International Science, Culture and Education Congress, Antalya.	
Çalıştığı Kurum	
Alınan Eğitimler	
1.	